

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

ZA
VSAKOGAR
NEKAJ

Sobota, 28. oktobra 1961
Štev. 43, leto XIX

V OKVIRU

Povod za ta razmišljanja so bile tri različne izjave: predstavnik papirne industrije je glede na visoko rentabilnost te panoge odgovorjal — če bi v vsej industriji tako izkoristili stroje kot pri nas, bi tudi drugod imeli veliko večji dohodek. Predstavnik nekega podjetja je na posvetovanju tožil, da je velik problem o tem, ker je amortizacijska stopnja predpisana za stroje, ki naj tečejo po osem ur na dan, pri njih pa bodo uvedli tudi drugo izmeno in bodo stroji tako prej iztrošeni. In ta predstavnik se boji, kaj bo

mi, ker bo predpsem ta čedalje bolj odločala o rentabilnosti, potiskala ob stran ves konservativizem. Če se danes slabo opremljena podjetja še z zadnjimi napori držijo pri življenju, imajo za naslednja obdobja čedalje manj verjetnosti, da se bodo še obdržala pri življenju. In prav zato je ne samo neupravičen, ampak popolnoma nesmiseln vsakršni strah pred naglo iztrošenimi stroji, ker je zelo veliko oprasanje, če ima večdesetletna amortizacijska doba pri strojih sploh še realno osnovo. Toda če bi jo tudi imela, bo za-

Stroji naj tečejo »po 25 ur na dan«

s plačevanjem amortizacije, če bodo stroji predčasno iztrošeni. Tretji je bil znanec, ki je obiskal sejem elektronike in se na te stvari bolj spozna kot povprečni obiskovalec. On je bil začuden nad veliko spremembo na področju različnih merilnih naprav in elektronike. V enem letu pa je že vse narobe, se je čudil ob prvem obisku.

Če bi skušali te izjave strniti, bi ugotovili močna protislovja, ki nastajajo v industriji. Prav gotovo smo mi zadnja generacija, ki lahko v industriji občuduje 50 in izjemoma tudi do 100 let stare stroje, ki so še v obratu. Pošastno nagel razvoj tehnike, elektronike in avtomatizacije tako naglo in odločujoče spreminja in izboljšuje proizvodno tehniko, da bodo verjetno naslednja desetletja, vsako zase, pomenila industrijsko razdobje. To se pravi, da bo tekma za izboljšanjem, nujnost po sodobni opre-

nesljivo njena vrednost ne samo po iztrošenosti, ampak po zmogljivosti, po rentabilnosti z vsakim letom močno padala.

Zato se v sodobnem času postavlja pred industrijo v čedalje ostrejši luči vprašanje, na kakšen način čimbolj smotno in ekonomično izkoristiti stroje, kako doseči večjo proizvodnost na njih letos, ko smo še lahko konkurenčni na mednarodnem tržišču, namesto naslednjih let, ko bo rentabilnost s temi stroji, pa čeprav bodo v pogonu po 24 ur na dan, že resen, če že ne skoraj neresljivi problem. Naša industrija ni v tem pogledu izjemna, čeprav res pri nas še marsikdaj rentabilnejši nadomestka določen odstotek različne nerentabilnosti manj razvitega. Toda pri enih kot pri drugih se vsak dan bolj v ospredju postavlja naloga: stroji naj tečejo po 25 ur na dan. V. T.

RAZMIŠLJANJA O PLAČEVANJU IZREDNEGA PRISPEVKA INDUSTRIJE IN PREMGOVNIKOV

ALI JE OBRAČUN ZA PREMGOVNIKE V SKLADU Z EKONOMSKO ZMOGLJIVOSTJO?

Občni zbor Republiškega odbora sindikata rudarjev, metalurgov in kemičnih delavcev Slovenije kakor tudi občni zbor Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana sta opozorila na izjemno težko stanje, v katerem se nahajajo slovenski premogovniki. Novi gospodarski sistem in nova delitev dohodka med podjetjem in družbo sta marsikatero podjetje postavila v ugodnejši položaj, medtem ko je plačevanje 25-odstotnega izrednega prispevka močno prizadelo iztrošene rudnike, ki so se kljub povečani produktivnosti znašli skoraj brez skladov.

V tem našem prispevku ne želimo navajati podrobnosti rentabilnostnih računov in dokumentacij, ki kažejo na težko stanje slovenskih premogovnikov, ker bi to pač preseгло okvir tega članka, ampak bi radi osvetlili nekaj izhodišč, ki se nam ne zdijo najbolj primerna za obračun in zajemanje izrednega dohodka. Povsem se strinjamo z ugotovitvijo, da tudi v naši industriji nastaja izreden dogodek, da so različna podjetja iz različnih razlogov prišla v položaj, ki jim omogoča ustvarjati izredni dobiček brez njihove večje prizadevnosti in ekonomske upravičenosti. Ob tem se tudi zavemo, da je izredno težko izdelati obrazec, ki bi po svoji osnovni formulaciji in principu pravično zajemal ta dohodek. Še celo več. Nagibamo se k

prepričanju, da kakega enotnega obrazca za vso industrijo s tako različno vrednostjo osnovnih sredstev verjetno ni mogoče pripraviti. Toda prepustimo to bolj usposobljenim, da o tem razmislijo.

V našem sestavku bi radi le opozorili na nekatere neskladnosti, ki so se pojavile v primerjalnih izračunih med slovensko industrijo in slovenski premogovniki. Variant za te primerjave je obilo, ker bi lahko primerjali med sabo različne industrijske panoge, na poslednji približno enake skupine podjetij v panogi in končno tudi podjetje s podjetjem. Za takšno primerjavo smo se odločili, ker se nam zdi, da se tako bolj približujemo povprečjem, ki so za ključne obrazce odločilna.

Prav gotovo so bile podobne primerjave storjene že pred sprejetjem teh določil, kajti premogovnikom so bile priznane nekatere pomembne olajšave: dovoljeno jim je bilo 10-odstotno zvišanje cen premoga, oproščeni so bili plačevanja 15-odstotnega prispevka iz dohodka, znižana jim je bila amortizacijska stopnja. Vse to so bile pomembne olajšave in že samo ob tem dejstvu se nam vsiljuje vprašanje, zakaj potem pri nekom, ki je že po izračunih manj akumulativen in rentabilen, odmerjati izredni prispevek. Kako lahko nastanejo pomembnejši izredni dohodki v manj rentabilni gospodarski panogi, ki ima ne glede na porast cen reprodukcijskega materiala že vsa povojna leta plafonirane prodajne cene.

Za izhodišče primerjav smo vzeli podatke iz Zaključnega računa gospodarskih organizacij Slovenije za leto 1960 in višino plačanih izrednih prispevkov za prvo polletje 1961 za slovensko industrijo in posebej za premogovnike. Preračunavanja so nam dala naslednjo sliko:

Slovenska industrija, katero jemljem za indeks 100, je plačala za svoj celotni dohodek, kot že omenjeno — 100 izrednega prispevka, medtem ko so premogovniki (brez Velenja, ki plačuje rento) plačali 237. Če za drugo primerjavo vzamemo, koliko plača izrednega prispevka na osnovna sredstva slovenska industrija, potem dobimo zanj indeks 100, za premogovnike pa 219.

Podobno razmerje dobimo, če primerjamo celotni dohodek slovenske industrije nasproti premogovnikom, kolikšen je dohodek v primerjavi z vrednostjo osnovnih sredstev. Spet je razmerje neugodnejše za premogovnike, in sicer velja za industrijo 100, za premogovnike pa samo 58.

Razmerje pa se spremeni, če primerjamo vrednost osnovnih sredstev s čistim dohodkom. Edino v tem primeru so premogovniki v ugodnejšem položaju. Če velja za industrijo indeks 100, potem ustvarijo premogovniki 131 čistega dohodka. V tem podatku pa se nedvomno kažejo olajšave, ki so bile rudnikom priznane z instrumenti.

Ce poslušamo predstavnike slovenskih premogovnikov, potem nam vsi po vrsti izjavljajo: smo v neugodnejšem položaju, ker je za izračun upoštevana vrednost osnovnih sredstev, ki so pri nas zelo nizka, močno pod nabavno vrednostjo (Trbovlje-Hrastnik 40,8%, Zagorje 48,5% itd.) in pa povprečne plače v panogi, ki so na Slovenskem sprito večje produktivnosti razumljivo višje. Tako ne plačujemo davka na izredni, konjunkturni dohodek, ampak na produktivnost.

Po tem načelu prihaja izračun izrednega dohodka v protislovje z osnovnimi načeli novega sistema, ki skuša nagrajevati najbolj prizadevnega, najbolj gospodarnega, se pravi, da jemlje za izračun opredmeteno delo. Zato bi verjetno morali za podoben obračun poskušati bolj ekonomski merila. Bolj kot v tem obrazcu bi morali upoštevati tudi produktivnost, ne pa samo plače, saj nam je iz nešteto primerov znano, da plače skoraj nikoli niso v popolnem soglasju s produktivnostjo. Marsikje je seveda težko meriti produktivnost. Pojavljajo se novi elementi, ki jim je težko določiti skupni imenovalec, toda vseeno se nam zdi, da je potrebno iskati zlasti v tej smeri.

Obrazca za izračun izrednega dohodka ali za izračun rentabilnosti podjetja ne vemo, ker smo za to premalo kvalificirani. To je stvar ekonomistov in gospodarskih organov. Nam se je zdelo potrebno samo to, da smo opozorili na nekatere neskladnosti, ki so se pojavljale v primerjalnih izračunih, ki so se nam zdela nasprotna samemu sistemu, ker po vseh teh ugotovitvah premogovnikom najprej nekaj dajemo, da bi jim po drugi strani spet vzeli. Tak izračun je prizadel zlasti rudniške sklade, ki so kljub porastu produktivnosti veliko manjši od lanskoletnih. Če bi bil namreč tak izračun še dalj časa v veljavi, potem bodo verjetno rudniki iskali vse mogoče rešitve, da bi zaobšli določila predpisov in po drugi poti prišli do sredstev, ki jih potrebujejo za bodočo rentabilnostno poslovanje. To pa je po našem mnenju vsekakor najmanj primerna rešitev.

VINKO TRINKAUS

POMENEK OBSESTAVLJANJU PRAVILNIKOV O DELITVI ČISTEGA DOHODKA KAJ NAJ POSNEMAMO?

Morda mi bo kdo očital pikolovstvo in zlonamernost. Pikolovstvo čes: preobrača posamezne besede, kot da bi to kaj pomenilo. In zlonamernost: hote je izbral takšne pravilnike.

Resnici na ljubo moram priznati, da sem dobil pravilnike v roke povsem slučajno in da ni v ugotovitvah niti za kanec pikolovstva in zlonamernosti.

V enem izmed naših podjetij barvne metalurgije so sestavili pravilnik o delitvi čistega dohodka. O osnutku so razpravljali prav vsi zaposleni. Vsi, pravim zaradi tega, ker je že v temeljnih določbah rečeno, »da se dohodek pri podjetju ustvarja v ekonomskih enotah.« Mišljen je seveda celotni in čisti dohodek podjetja. Ze samo z besedo, da se dohodek »ustvarja« v ekonomskih enotah je bil in je izrečen jasen poudarek na osnovne celice podjetja. S tem so zainteresirali vsakega člana enote, da presodi o prav vseh členih pravilnika.

Druga pomembnost, ki jo je moč opaziti pri omenjenem pravilniku, je (prav tako v temeljnih določbah zapisano) izhodišče za oblikovanje čistega dohodka. Zapisano je namreč, da se ustvarja dohodek:

- glede na količino in kvaliteto izdelkov ali opravljenega dela;
- glede na uspeh poslovanja;
- glede na podlagi fakturirane realizacije.

Za marsikoga so to morda голе formalnosti. Toda v primerjavi s pravilniki in posameznimi njihovimi členi, o katerih se bomo še pomenkovali, so v omenjenem podjetju, že v temeljnih določbah postavili za-

devo na pravo mesto. To je namreč moč razbrati iz tega, da prisojajo posameznim enotam in kolektivom teh enot prvenstveno vlogo; najprej govore o ustvarjanju dohodka, natančno določajo merila za »ustvarjanje« dohodka, potem pa šele o delitvi ustvarjenih sredstev.

In tudi takrat ko je govora o delitvi čistega dohodka, so v ospredju ekonomske enote, kolektivni enot in njihovi samoupravni organi. Rečeno je namreč, da je prepuščena »delitev« čistega dohodka znotraj ekonomske enote kolektivno samemu oziroma organu upravljanja, za kakršnega se bo sam odločil (zboru proizvajalcev, delavskemu svetu itd.). Ti organi so dolžni sprejeti svoj pravilnik o delitvi osebnih dohodkov, seveda v skladu z osnovnimi določbami osrednjega pravilnika.

Za razliko od omenjenega pravilnika vzemimo v roke osnutek drugega, ki so ga sestavili v enem izmed naših podjetij črne metalurgije. V temeljnih določbah tega osnutka je zapisano:

- čisti dohodek se »ugotavlja« po ekonomskih enotah in za celo podjetje ob periodičnih obračunih ter končno z letnim zaključnim obračunom.
- Del čistega dohodka za osebne dohodke, je zapisano v ome-

njenem osnutku, se oblikuje v odvisnosti od proizvodnje in dohodka podjetja. In nadalje piše: osebni dohodek se ločno ustvarja in zagotavlja za vsako ekonomsko enoto in celo podjetje v skladu z doseženo realizacijo in doseženim dohodkom. Delitev teh prejemkov je predpisana s posebnim pravilnikom, ki naj bi zagotovil »spodbudno povečanje osebnega dohodka v odvisnosti od delovnega učinka, merjenega po učinku in kvaliteti, od izpleta ter kompleksnega gospodarskega učinka ekonomskih enot in celega podjetja.«

V omenjeni gospodarski organizaciji sicer s tem osnutkom priznavajo pomembnost ekonomskih in drugih enot, toda premalo so jasni pri nastavljanju meril, ki naj pripomorejo k naraščanju čistega in s tem tudi osebnega dohodka. Ozkosrčnejši so tudi pri delitvi teh sredstev. Rečeno je sicer, da sta poslovni sklad in sklad skupne porabe, zadeva ekonomskih enot. Hkrati ob tem, pa je takoj rečeno, da je mogoče sredstva iz teh skladov izkoristiti oz. trošiti le na podlagi »plana uporabe sklada ekonomskih enot, oziroma skupnega plana podjetja...« Osrednjemu organu upravljanja so še prepuščene precejšnje pristojnosti.

Vzemimo v roke še tretji pravilnik o delitvi čistega dohodka. Tega so sestavili v enem izmed gradbenih podjetij. V prvem členu je rečeno:

- celotni čisti dohodek dosežen v letu 1961 »deli« podjetje v skladu z družbenim skladom podjetja, veljavnimi predpisi ter po določbah tega pravilnika...

V pravilniku, ki obravnava tako pomembno zadevo in obsega reči in piši natanko dve strani in četrti, niso niti z besedico omenjena merila po katerih se »oblikuje« čisti dohodek, temveč je govora samo o

(Nadaljevanje na 3. strani)

— Še vedno nič o samovolji našega direktorja! Nazadnje ga bomo morali na seji delavskega sveta spet samo hvaliti...

Karikatura: MILAN MAVER

»DIORK« JE DOBRO ZAČEL

Ko je prišla »Domača industrija obleke in perila« v Kragujevcu, skrajšano »DIORK«, pred dobrim letom v skoraj neresljiv položaj, so se predstavniki tega kolektiva oglasili pri občinskem ljudskem odboru s prošnjo, naj pomaga podjetju iz zagate. Odgovor je bil kratak: denarja ni, oprite se na lastne sile.

Brž ko so v kolektivu spoznali, da s pomočjo od zunaj ne bo nič, jim ni preostalo drugo kot zanašati se na lastne sile. Vprašanje je bilo le, kako začeti. Sklicevali so se stanke in sestavljali analize, seveda so se tudi sporeli, kadar je bilo treba uresničiti posamezne sklepe. Ni bilo lahko. Vse analize so kazale, da ima podjetje notranje rezerve, ki jih poprej niso dovolj izkoriščali. Predvsem je bilo več delavcev, kot je dovoljevala zmogljivost podjetja. Seveda je bila produktivnost že zaradi tega nižja, kot bi smela biti. Začeli so torej pri tem.

Uvedli so obračun po ekonomskih enotah, ki so počasi in postopno odslavljale odvečne delavce. Bilanca je bila več kot ugodna. V devetih mesecih letošnjega leta je podjetje »DIORK« s 13 % manj delavcev v primerjavi s istim obdobjem lani povečalo proizvodnjo za 30 odstotkov. Osebnih dohodki so se zvišali povprečno za 14 %, produktivnost dela pa se je vzporedno povečala za 18 %.

Sprito te bilance so mogli postopno preiti tudi na delitev osebnih dohodkov po učinku. To so uvedli s prvim septembrom. Po obširnih pripravah sta

končno začela veljati pravilnik o delitvi čistega dohodka in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov. Za zdaj še ni mogoče dobiti popolnega pregleda nad delovanjem delitve osebnih dohodkov v »DIORK« po novem pravilniku, zanimivo pa je, kako so v tem kolektivu pripravili uvedbo tega pravilnika.

Ni še dolgo tega, ko so brigadirji preprosto odgovarjali, če so se delavci DIORK pritoževali na primer proti visokim normam: »Tak je ukaz od zgoraj, pritoževanje nima smisla.« Ko so začeli razpravljati o položaju podjetja in o njegovem obstoju — te razprave so vzburmale ves kolektiv — so nenadoma spoznali, da ne more nihče »od zgoraj« določiti niti norm niti česa drugega in da je to v neposredni pristojnosti podjetij. Takrat skoraj ni bilo delavca, ki bi ne bil sodeloval pri razpravi o položaju v podjetju ter bi ne bil pripomogel k popolnemu pregledu nad podjetjem in k ukrepom, ki so ta kolektiv uvrstili med boljše v kragujevski komunici. In končno, ko so zaključili večino priprav za novi začetek ter je bilo treba uvesti poslovanje po novem, so v kolektivu spoznali, da vse

to ne bo izvedeno do kraja demokracijo, če ne bodo tajno izvoljeni s tajnim glasovanjem tudi voditelji — šefi ekonomskih enot v podjetju in brigadirji. Tisti, ki si bo pridobil zaupanje delavcev, ali bolje, tisti, ki je izpolnjeval svoje dolžnosti, bo vsekakor dobil zaupnico kolektiva.

Organizacija Zveze komunistov in sindikalna podružnica sta sprejeli ta predlog. Delavski svet podjetja je razpisal volitve, izvršni odbor sindikalne podružnice pa je na sestankih vseh osmih ekonomskih enot (šest jih je v podjetju, po ena pa v prodajalnih v Kragujevcu in Čupriji) predlagal kandidate za šefe ekonomskih enot. V vsaki ekonomski enoti sta kandidirala po dva člana kolektiva, v šivalnici pa trije. Novi šef ekonomskih enot je postal tisti izmed predlaganih kandidatov, ki je dobil več glasov. Šef ekonomskih enot v šivalnici, največjem obratu v podjetju, je postal Radomir Marincanin, ki je dobil med tremi kandidati največ glasov.

Tako so izvolili tudi brigadirje. V vsaki brigadi je kandidiral razen dosedanjega brigadirja še član brigade, ki so ga kot kandidata sprejeli na sestanku ekonomske enote. Potem ko so prešli glasove, so ugotovili, da so bili razen ene izjeme izvoljeni vsi dotedanji brigadirji. Namesto enega izmed prejšnjih je postal novi brigadir Aleksandar Petrović.

Na splošno so dali v »DIORK« ekonomskim enotam najširša pooblastila. Zbori ekonomskih enot zdaj odločajo povsem zadovoljivo tudi o najbolj občutljivih vprašanjih, kot so sprejem posameznikov med člane ekonomske enote in odstranjevanje iz nje, določanje osnove za delitev osebnih dohodkov in mnoga druga. Ugotovili so, da niso še nikoli sprejemali pravilnejših in pravičnejših sklepov kot zdaj, ko odločajo neposredno tisti, ki so najbolj zainteresirani. O tem pričajo številni primeri.

Sladjana Gavrilović, nekvalificirana delavka, opravlja delo visokokvalificirane delavke. To delo tako obvlada, da ne le ne zaostaja za visokokvalificiranimi delavkami, temveč se lahko pomeri s katero koli izmed njih. Ker pa nima tudi formalnih kvalifikacij, bi ji bilo treba po pravilniku za deset odstotkov znižati osnovo za osebni dohodek. Na zboru njene ekonomske enote so sklenili, da ji te osnove ne bodo zniževali, ker je za njene tovarišice in tovariše važnejše, kako Sladjana dela, kot pa formalna kvalifikacija za to delovno mesto.

Primer Radosije Simićeve pa je povsem nasproten. Na zboru svoje ekonomske enote je Radosija izjavila, da ni zadovoljna s odločbo o osnovi za delitev osebnih dohodkov. Zbor ekonomske enote je zavrnil njeno pritožbo kot neutemeljeno. Nekateri so celo rekli, da je dobila več, kot zasluži.

Mar ta dva primera ne dokazujejo, da so v »DIORK« ubrali pot, ki bo morala dati pozitivne rezultate? Delavci se bodo tako najprej prepričali, da so njihovi zasluži in življenjski pogoji odvisni predvsem od njih samih. Če delaš dobro, te bodo tisti, katerih osebni dohodek je delno odvisen od tvojega dela, radi sprejemali medse. Če si slab delavec, ne pričakuj, da ti bo dobro. Dokaz za to sta primera Sladjane in Radosije.

Posamezni člani kolektiva nekako še niso doumeli sprememb, do katerih je zadnje čase prišlo v njihovem podjetju. Sicer pa je razumljivo, da bo minilo še precej časa, preden bo to jasno vsakemu posamezniku. Tako je bilo tudi v primeru Aće Stojadinovića iz šivalnice. Ni bil zadovoljen z odločitvijo šefa ekonomske enote o osnovi za njegov osebni dohodek, zato se je pritožil pri direktorju podjetja. Ta je prebral pritožbo in jo vrnil Stojadinoviću s pojasnilom, da on kot direktor ni več pristojen za take pritožbe in da mora o tem odločiti zbor ekonomske enote. Prav tako je direktor odgovoril tudi na pritožbo Vere Djurić in Ružice Nikolić iz ekonomske enote uprava proizvodnje, ki sta se pritožili, ker so jima za 10 odstotkov znižali osnovo za osebni dohodek.

Ne smemo misliti, da direktor reče, da ni pristojen za odločanje o takih in podobnih pritožbah, samo zaradi tega, ker hoče to dolžnost prenesti na ekonomske enote, da se mu ne bi bilo treba zameriti ljudem. V »DIORK« so zbori ekonomskih enot dejansko postali odločilni činitelj v kolektivu, činitelj, čigar sklepov ne more spreminjati niti direktor ne upravni odbor in delavski svet. Nedavno je na primer ekonomska enota šivalnice po dolgi razpravi tako z direktorjem kakor z drugimi organi v podjetju kljub vsemu odslavila delavko, ki je zavirala delo in kvarila odnose. Dolgo so bili prizanesljivi, predvsem zaradi tega, ker ji je bil stroj odrezal pol dlani. Ker pa je postajala čedalje neznosnejša — prepirala se je za prav vsako malenkost — je člani ekonomske enote niso več marali v svoji sredi. Šli so k direktorju in k predsedniku delavskega sveta in rekli: »Zaposlite jo, kjer hočete, mi je ne moremo več prenašati.« Sklep ekonomske enote je bil nepreklicen, delavko so samo iz socialnih razlogov premestili na drugo delovno mesto.

To pomeni, da direktor res ni pristojen spreminjati sklepov ekonomske enote, seveda če so ti sklepi v skladu z zakonskimi predpisi. Vendar doslej ni bilo nasprotne primera in ga bržkone tudi v prihodnje ne bo, zakaj dober začetek je poglavitni pogoj za to, da bo nadaljevanje še boljše.

Z. KAMPERELIČ

Predstavljamo vam:

VLADO SVETEK

predsednik republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev

Na običnem zboru republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev Slovenije, ki je bil minuli teden v Ljubljani, so izvolili za novega predsednika tovariša Vlada Svetka iz gradbenega podjetja »Tehnograd« Ljubljana. Tovariš Svetek, ki je po poklicu gradbeni tehnik, se je rodil 1929. leta na Pivki na Krasu. Razen drugih dolžnosti, ki jih je opravljal, je bil v zadnjem času član nadzornega odbora republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev, v svojem podjetju pa sekretar osnovne organizacije ZKS.

Novi republiški odbor sindikata gradbenih delavcev se bo moral, po besedah tov. Svetka, zavzeti za naglejšje urejanje predvsem dveh skupin osnovnih vprašanj. V prvi vrsti gre za izdelavo dovolj natančnega programa dela o večji, kvalitetno bogatejši in predvsem konkretni pomoči, ki naj bi jo republiški odbor v prihodnje nudil sindikalnim organizacijam in nadaljnjem prenašanju pooblastil upravljanja na nižje organe in vključevanju čim večjega števila proizvajalcev — gradbenih delavcev v neposredno odločanje. Te pomoči so, verjetno v enaki meri, potrebne sindikalne podružnice tako v večjih, kot v srednjih in v manjših podjetjih. Druga osnovna naloga novega republiškega odbora pa je, da bo moral sproti in natančno spremljati dogajanja v sindikalnih organizacijah, ki jih predstavlja; izdelovati ustrezne analize in predlagati konkretne družbeno politične in gospodarske akcije in ukrepe.

pe. Samo na ta način bo tudi gradbeništvo lahko dohitelo in spremljalo razvojno stopnjo družbeno političnega, gospodarskega in drugih dogajanj v ostalih gospodarskih dejavnostih.

Obični zbor sindikata gradbenih delavcev je izrazil priznanje in zahvalo za trud in prizadevanje dosedanjemu predsedniku republiškega odbora tovarišu Bogu Pečanu, ki odhaja na novo službeno dolžnost in ki je vodil republiški odbor v letih od 1957 dalje, od 1954. do 1957. leta pa je bil tajnik tega odbora.

EKONOMSKE ENOTE NA POSTOJNSKEM

Še vedno preveč formalno

Na osnovi ankete, ki jo je izpolnilo osemnajst gospodarskih organizacij v postojnski občini, je ObSS Postojna izdelal krajšo analizo o uveljavljanju novega gospodarskega sistema.

Razen v Veluroplastiku v Hrševju in v ZTP Postojna, so ekonomske enote osnovali že v vseh ostalih anketiranih podjetjih, ki imajo skupno 3500, ali nad tri četrte zaposlenih v občini.

V zadnjem času so o možnosti osnovanja ekonomskih enot razpravljali tudi v Veluroplastiku, ki je v izgradnji, medtem ko se v ZTP trudijo, da bi enote izoblikovali v okviru že obstoječih sekcij, v katerih delovni kolektiv posredno upravlja preko obratnih delavskih svetov. Trenutno imajo v ZTP težave s pripravo obračunov, vendar upajo, da bodo ekonomske enote začele najkasneje do konca leta.

Velikost doslej osnovanih ekonomskih enot se v postojnski občini opira pretežno na specifičnost poslovnih in proizvodnih procesov, na možnost obračuna in neposrednega upravljanja proizvajalcev. Številčno ima najmanjša enota tri, največja v pivskem Javoru pa 195 zaposlenih.

Ob vsem tem je važno ugotoviti, da so skoraj v vseh ekonomskih enotah že začeli uveljavljati načela neposrednega upravljanja. V Gozdnem gospodarstvu, v Krasu, Nanosu, v KZ Pivki in v Gradnjah so si kolektivni sicer izvolili 3 do 7-člane posredniške svete, ki pa nimajo dejanske nobenih pravic odločanja več, pač pa pripravljajo samo material za seje zborov ekonomskih enot. Sveti so ohranili pravico odločanja samo še v Gozdnem gospodarstvu Postojne.

Anketa je pokazala, da mnoge ekonomske enote, čeprav formalno osnovane, še ne opravljajo svoje politično-ekonomske funkcije v podjetjih, svojih kompetenc pa še nimajo uzakonjenih s samoupravnimi predpisi, razen v kmetijskih zadrugah v Postojni in Pivki, v Transavtu in v postojnskih Gradnjah.

Samo delno pa odločajo enote v Tovarni mesnih izdelkov (o delitvi osebnih dohodkov), v »Nanosu« (o politiki zaposlovanja in delitvi osebnih dohodkov), v trgovskih podjetjih Oskrba, Mestne trgovine in Javornik pa o nabavi blaga in ravni cen, dočim o delitvi čistega dohodka še ne odločajo. Poleg tega odločajo sveti v Gozdnem gospodarstvu Postojna o zadevah iz delovnih razmerij, gospodarijo samostojno s poslovnimi stavbami in razpolagajo z delom sklada skupne porabe.

Medtem pa je dosedanja aktivnost ekonomskih enot dobro osvetlila tisti del ankete, ki go-

vori o številu zborovanih kolektivov po enotah. V pretežni večini podjetij so se zbori zbrali na sestaneke samo po enkrat, največkrat pa v obeh zadrugah, v TMI in v Gradnjah.

Iz tega je razvidno, da je sprito potreb in problemov, ki naj bi jih reševali sami proizvajalci v ekonomskih enotah, sestajanje le-teh nezadovoljivo. Potrjeno je, da o bistvenih zadevah poslovanja in sploh gospodarjenja odločajo v podjetjih še vedno osrednji delavski sveti, upravni odbori ali celo samo administrativno-tehnični aparat. Gledano s te plati, je dosedanje uveljavljanje ekonomske enote, ker je v pretežni večini primerov zgolj formalno. Uveljavljanje nove kvalitete, ki naj bi se odrazila v dejanskem neposrednem upravljanju proizvajalcev, je še zmeraj prekrilo s tanci.

Upoštevajoč, da stopamo v zadnje četrte leto, pa je nezadovoljiva tudi ugotovitev, da večina ekonomskih enot še nima utrjenega statusa upravljanja in da nima določenih pristojnosti iz delitve čistega in osebnega dohodka, kar naj bi šele dalo proizvajalcem pravo osnovo in stimulacijo za boljše gospodarjenje.

Doslej so v postojnski občini sprejeli pravilnik o delitvi čistega dohodka v KZ Postojna in Pivka, trenutno pa ga imajo v razpravi kolektivi v Gozdnem gospodarstvu in Gradnjah. Tudi pravilnik o delitvi osebnih dohodkov po delu so sprejeli samo v obeh zadrugah, v razpravi pa je v Gozdnem gospodarstvu in »Nanosu«.

Vsekakor lepšo sliko pa pokaže trenutno stanje na področju obračunavanja rezultatov gospodarjenja po ekonomskih enotah. Takšne obračune vrše v obeh KZ, v Gradnjah, Javoru, delno v TMI, v LIV, Oskrbi, pivskem Javorniku in v Živino-rejsko-poljedelskem kombinatu Postojna. V glavnem obračunavajo v večini primerov realizacijo, odnosno fizični obseg proizvodnje in delitev osebnih dohodkov.

Čeprav so takšni obračuni pomanjkljivi, se v delovnih kolektivih že opaža poostreno zainteresiranost proizvajalcev za boljše, rentabilnejše in bolj ekonomično gospodarjenje, v zvezi s tem pa tudi povečan interes za pravilnejše in stimulatnejše razdeljevanje osebnih dohodkov po delu, ki naj sloni na osnovah prizadevnosti in uspeha posameznikov kot tudi ekonomskih enot in uspeha podjetja kot celote. Tudi v tem pogledu sta šli doslej najdalje kmetijski zadrugi v Postojni in Pivki, ki sta, po dosedanjih rezultatih sodeč, dejansko že uveljavili v praksi vrsto elementov novega gospodarskega sistema.

ANDREJ MIKLAVČIČ

TRŽIŠKI ZBOR PROIZVAJALCEV RAZPRAVLJAL O PRAVILNIKIH

Manjša podjetja še kar odlašajo

Zadnji rok za sprejemanje in potrditev pravilnikov o delitvi čistega in osebnih dohodkov se hitro bliža. Vendar mnogo podjetij tržiške občine s pripravami skoraj še ni začelo.

Pojavlja se bojazen, da ponekod ne bodo mogli do roka sprejeti novih pravilnikov, ali pa jih bodo izdelali slabo in površno. O tem je veliko razpravljal občinski sindikalni svet, pred kratkim pa tudi zbor proizvajalcev, ki je sprejel priporočila sindikalnega sveta o izdelavi teh pravilnikov.

Analiza 20 gospodarskih organizacij, ki so dolžne izdelati pravilnike, kaže, da so oba pravilnika sprejeli že v Zadrugi lesni industriji, Trgovskem podjetju »Preskrba«, Kmetijski zadrugi Tržič, v Gozdnem obratu, v Gostišču pri Benku in Podlipo. Edino podjetje, ki je sprejelo najprej pravilnik o delitvi osebnih dohodkov, pa je Pekarija.

V ostalih gospodarskih organizacijah pa potekajo priprave takole:

V Tovarni kos in srpov so izdelali osnutek obeh pravilnikov in jih obravnavali organi samoupravljanja, sindikalna podružnica, Zveza komunistov; še pred 1. novembrom pa jih bodo izobesili na vpogled vsem zaposlenim. To podjetje je dalo pobudo, da bi se sestali vsi

predstavniki podjetij in političnih organizacij ter se pogovorili, kako potekajo priprave za sprejemanje in potrjevanje pravilnikov.

Tudi v Tovarni čevljev Peko so že izdelali osnutek obeh pravilnikov in sedaj o njih razpravljajo v 32 ekonomskih enotah. November so predvideli za poskusni mesec, ko bodo izdelali poskusni obračun in šele nato dokončno sprejeli oba pravilnika.

Osnutek pravilnikov so izdelali tudi v Tovarni lepenke, kjer posebna komisija proučuje še pripombe in predloge za izboljšanje.

V Bombažni predilnici in tkalnici so začeli izdelovati pravilnike v ekonomskih enotah. V razpravah poudarjajo, naj bi bila merila taka, da bo lahko vsakdo, če si bo na delovnem mestu prizadeval za boljši uspeh, dobil najmanj 18.000 dinarjev mesečnih dohodkov.

V Tovarni pil Triglav in Tovarni usnja Runo pa še nimajo meril za nove pravilnike.

Če je torej v večjih industrijskih podjetjih trenutni položaj še kar dober, pa je v manjših, predvsem obrtnih, podjetjih drugače. V komunalnem podjetju so na primer izdelali šele analize, ki jih bodo potrebovali za pravilnike. V gostinskem podjetju čakajo na

rezultate tretjega tromesečja, medtem ko tudi v Mesarskem podjetju in Kleparstvu šele pripravljajo dokumentacijo konkretnih meril pa še nimajo. Prav tako tudi v krojaškem podjetju Oblačila-Novost pripravljajo potrebno dokumentacijo. Kaže, da bodo manjša podjetja zelo težko do roka izdelala pravilnike, oziroma da bodo ti pravilniki slabi zaradi pomanjkanja časa. V teh podjetjih manjka predvsem dobrih strokovnjakov za to delo, saj se je pokazalo, da niti vodilni ljudje največkrat ne poznajo bistva, še manj pa tehnike izdelave pravilnikov.

Občinski sindikalni svet je v zvezi s tem priporočil, naj ne bi nobeno podjetje izplačevalo visokih osebnih dohodkov na račun skladov, dalje, da naj kolektivi zaradi ugodnega gospodarskega položaja v tem letu razpravljajo tudi o tem, koliko sredstev bodo namenili za družbeni standard, in da naj bi bile sindikalne podružnice v podjetjih tiste, ki naj opozarjajo na morebitna nesorazmerja in prevelike razpone med najnižjimi in najvišjimi osebnimi dohodki. O teh priporočilih je razpravljal tudi zbor proizvajalcev, sprejel stališče občinskega sveta ter sklenil, da je treba pospešiti izdelavo pravilnikov.

VLADO ERJAVSEK

Odgovor na vprašanja tov. Tomazja Črnjaviča, Desnjak, p. Ljutomer

1. Koliko članov delavskega razreda je potrebno za samostojno podružnico.

Statut Zveze sindikatov Jugoslavije določa, da se podružnica oblikuje po načelu eno podjetje ali ustanova — ena podružnica.

Glede številčnosti oziroma koliko članov mora biti, da se lahko ustanovi sindikalna podružnica — lahko v vseh gospodarskih organizacijah, ki štejejo 25 članov. Vendar to določilo ni zakazano, temveč se tudi v Vašem primeru, kjer podjetje šteje trenutno samo 20 članov, lahko ustanovi samostojna sindikalna podružnica.

2. Ali ima pravico 20-članska ustanova imeti svoj delavski svet?

Že temeljni zakon o delavskem samoupravljanju predvideva, da je v gospodarskih organizacijah, ki zaposlujejo manj kot 30 članov, organ samoupravljanja celoten kolektiv.

To določilo v času uvajanja neposrednejših oblik samoupravljanja pravzaprav šele prihaja v celoti do izraza. V takih organizacijah se izvoli 3—5 članski upravni odbor.

3. Ali je zakonito, če tajnik sam izstavlja tarifni pravilnik?

Vsaka gospodarska organizacija mora imeti pravilnik o delitvi osebnih dohodkov, katerega predpiše delavski svet gospodarske organizacije.

Iz Vašega vprašanja se da sklepati, da je tajnik podjetja sam izdelal tarifni pravilnik brez sodelovanja in razpravljanja v kolektivu kot celoti. V kolikor je to primer:

1. ni v skladu z zakonom, 2. je nasprotno vsem načelom delavskega samoupravljanja in politike v gospodarskih organizacijah.

4. Ali lahko tajnik sam odpušča delavce brez pismenega ukora?

Zakon o delovnih razmerjih določa, da o sprejemanju delavcev odloča delavski svet. V gospodarskih organizacijah, ki nimajo voljenega delavskega sveta, pa ves delovni kolektiv.

Delavski svet oziroma delovni kolektiv lahko ustanovi posebno komisijo, ki odloča o sklenitvi in odpovedi delovnega razmerja (Komisijo za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij). Predsednik komisije je član DS.

Funkcija komisije za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij traja do poteka mandata DS, ki jo je ustanovil. Če je komisijo ustanovil delovni kolektiv, traja njena funkcija dve leti.

5. Koliko je potrebno od sedeža podjetja do delovnega mesta, da pripadajo terenski dodatki oziroma kilometrina?

Po zakonu o delovnih razmerjih gospodarske organizacije s svojim pravilnikom o delitvi osebnih dohodkov samostojno odredijo višino zneska in pogoje za izplačilo dnevnic, potnih stroškov, terenskih dodatkov in nadomestila za ločeno življenje.

S posebnimi predpisi pa je urejeno, da katere višine se ti izdatki priznajo med materialne stroške.

6. Razdobje delovnega staža glede letnega dopusta, koliko letnega dopusta pripada delavcu?

Po členu 26. Zakona o delovnih razmerjih imajo delavci pravico do plačanega letnega dopusta od najmanj 12 do največ 30 delovnih dni v posameznem koledarskem letu.

Glede na skupen čas, ki ga je delavec prebil v delovnem razmerju znaša letni dopust:

— za delovno dobo do 5 let: 12 delovnih dni, — za delovno dobo nad 5 do 15 let: 18 delovnih dni, — za delovno dobo nad 15 do 25 let: 24 delovnih dni, — za delovno dobo nad 25 let: 30 delovnih dni.

Letni dopust v mesih prejšnjega odstavka se določa delavcu po delovni dobi, delovnih pogojih, funkciji in kvalifikaciji ter po drugih merilih, ki jih določa zakon.

Delavec pridobi pravico do letnega dopusta po neprekinjeni delovni dobi enajstih mesecev.

PREVEČ TRADICIJE

namesto razumevanja novega gospodarskega sistema

Poročilo in obširna razprava na rednem letnem občnem zboru republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev sta ugotovila, da novi gospodarski ukrepi tudi gradbeništvu dajejo ugodnejše pogoje poslovanja, neposrednim proizvajalcem pa možnost in spodbudo za boljše gospodarjenje. Decentralizacija samoupravljanja in uvajanje ekonomskih enot razen tega že vplivata na to, da se gradbeništvo počasi otreša dosegljive prakse in navad, ki je zavoljo konjunkturnega položaja lahko docela neodvisno diktiralo pogoje poslovanja, svoje cene in svoj način dela. Navzlic vsemu pa je očitno, da se gradbeništvo še vedno preveč počasi prilagaja našemu splošnemu družbeno političnemu in gospodarskemu razvoju.

Osnovni vzrok ter razmer so subjektivne slabosti, premalo pa je skupne akcije, enotnega nastopa na osnovi skupno zasnovanih in potrjenih delovnih programov. Zdaj, ko so časi brez kakršne koli konkurence minili, ko se pogoji gospodarjenja tudi za doslej »neranjivo in neobčutljivo« gradbeništvo zaostrojujejo, torej res ni osnov za nadaljevanje dosedanjih praks, za naštevane velikih uspehov (z nekaj »nametanimi« šte-

vilkami) posameznih podjetij. Potrebno pa je več zaupanja v lastne sile, ki prav zagledatelji morajo biti enotne; treba je več natančnosti in splošnih analiz o položaju in perspektivi posameznih kolektivov. To pa seveda ne zgolj na osnovi pokazateljev iz lastnega podjetja, pač pa s širših gledišč, primerjajoč razmere (produktivnost, dohodek in čisti dohodek na zaposlenega stopnja mehanizacije itd.) s sorodnimi kolektivi.

Ob sedanjih stopnji decentralizacije samoupravljanja in snovanja ter uveljavljanja ekonomskih enot je očitno, da bi se samoupravni organi in naposled kolektivi v celoti odločneje zavzemali za uresničevanje omenjenih nalog in ciljev, če bi se sindikalne organizacije manj prepuščale razvoju dogodkov.

Naj omenimo, da je sindikalni odbor podjetja »Gradiš« v marcu letos sprejel sklepe o nadaljnjem razvoju samoupravljanja v podjetju. Na uresničitev teh sklepov pa je bilo treba čakati še več mesecev, ker sindikalna podružnica ni pravočasno in dovolj energično zahtevala od samoupravnih organov, da sprejete sklepe tudi uresniči in pravočasno izvedejo potrebne priprave. Nemara se je tudi zavoljo tega dogodilo, da so ekonomske enote v tem podjetju preveč »na hitro ustanovili in njih število brž skrčili, ker se je izkazalo, da niso zbrali vse potrebne dokumentacije. Razen tega niso bili redki primeri, da so posamezne sindikalne podružnice sprejele sklepe, njih uresničitev pa prepustile razumevanju in dobri volji raznih komisij ali pa upravnemu vodstvu podjetij. Zavoljo takega načina dela so v mnogih kolektivih izgubili precej časa za razpravo o že sprejetih in potrjenih načelnih glediščih, zmanjkalo pa je časa za pripravo celotne potrebne dokumentacije, urejanja finančnih sredstev glede na sklenjene pogodbe, plačevanje izvršenih del, nabavo materiala in podobno.

Razveseljivo je, da imamo sindikalna vodstva in kolektive, kjer so sicer s težavami izpeljali decentralizacijo samoupravljanja in uvedli ekonomske enote. Toda prav to je tako očitno sprostito proizvajalne sile, da je začetno nezaupanje prav kmalu odpadlo. Zlasti občutno so razširili krog odgovornosti ekonomskih enot.

Tam kjer govore, o »ugotavljanju« čistega dohodka so že ozkosrčnejši do pristojnih kolektivov ekonomskih in drugih enot. Merila o oblikovanju so posplošena. In v podjetju, kjer so postavili »delitve« na prvo mesto, ni govora o »pravilnih« kolektivov enot in osebnih ocenah je tudi še eno izmed meril, kolikšen bo prejemek tega ali onega v podjetju.

Kakor koli bo kdo pripomnil, da gre ob vsem tem morda le za besedno igro v omenjenih treh pravilnikih, je resnica, da gre za bistven problem: na kakšnih načelnih potezah zasnujejo oblikovanje sredstev. Od tega, kako ponekde pojmujejo »oblikovanje« sredstev, oblikovanje čistega dohodka ali oblikovanje čistega dela sredstev, ki so namenjeni za osebne dohodke, je seveda odvisna tudi delitev. Zdi se, da je nepotreben komentar, katerega od omenjenih treh pravilnikov naj bi pomislili, če se že hočemo ob tem tako pomembnem delu po komer koli zgledevali.

PETER DORNIK

nih sodelavcev v podjetjih Konstruktor, Ingrad in Termika, kjer proizvajalci ne odločajo le o delitvi čistega dohodka in razdeljevanju osebnih dohodkov, ampak že začenjajo odločati o vprašanih v zvezi s prevzemom del, o cenah, rokih in drugih pogojih. V teh in tudi drugih podjetjih so naposled prek ekonomskih enot uresničili dotlej nemogoče zadeve. Dosegli so večji delovni red in disciplino, boljše delovno organizacijo, točnejšo evidenco in finančno službo, večjo odgovornost do prevzema in uporabe materiala, tekmovanje za čim boljše uspehe med posameznimi enotami. Iz ekonomskih enot so odšli mnogi tovariši, ki so jih enote same izločile kot slabše delavce. Ekonomske enote so vrnilo v skladišča razno mehanizacijo, ki je neizkoriščena stala za gradbiščih itd. V ekonomskih enotah, ki obsegajo na primer več zgradb, zahtevajo delavci delitev v specializirane brigade, oziroma skupine, ki bi delovale kot samostojne obratne enote. Znani pa so tudi primeri, da ekonomska enota enostavno ni hotela prevzeti dela od uprave podjetja, ker so bili načrti pomanjkljivi, ker bi se gradnja začela brez zadostnega finančnega pokritja itd.

Udeleženci razprave so govorili predvsem o teh zadevah ter o raznih vprašanih v zvezi s strokovnim šolstvom, praktično skoraj nič pa o pripravljanju pravilnikov o delitvi čistega in osebnih dohodkov. Glede tega pa je značilno, da so bili pravilniki dani v razpravo brez potrebne dokumentacije, tako da je bilo nanje — zlasti s strani delavcev, bore malo pripomb. To dokazuje, da so člani kolektivov premalo seznanjeni o odločitvah vprašanih v zvezi z delitvijo čistega dohodka in osebnih dohodkov. V gradbeni operativni so posamezna podjetja določila od 75 do 95% čistega dohodka za osebne prejemke, ostanek pa za sklade. Če bi pravilniki vsebovali merila za ekonomičnost, rentabilnost poslovanja na merila za produktivnost itd., ta odstopanja, če jih sploh kaže tako imenovati, nikogar ne bi zbudila v oči. Toda v praksi gre za prepisovanje

pravilnikov, za postavljanje raznih izkustvenih formul in določil, ki jih lahko — zakaj pa imamo samoupravljanje?! — vsak čas in po potrebi spremeni.

Podobno velja za že sprejete pravilnike o razdeljevanju osebnih prejemkov. Zvečine nosijo s seboj vpliv prejšnjih tarifnih pravilnikov, namesto da bi zagotavljali stimulacijo vsem članom kolektiva za realne in utemeljene rezultate in v ustrezajočih in upravičenih medsebojnih razmerjih. Tudi glede tega bodo sindikalne organizacije očitno morale pokazati več prizadevnosti; več bodo morale storiti za seznanjanje kolektivov in za ustrezno razpoloženje med delavci; od samoupravnih organov in vodstev podjetij pa zahtevati, da bodo sprejeta načela in sklepi čimprej tudi uresničeni.

Občnega zbora sta se kot gosta udeležila tudi tovariši Stane Kavčič, predsednik Republiškega sveta sindikatov, in tovarš Josip Krpan, predsednik Centralnega odbora Sindikata gradbenih delavcev Jugoslavije.

-mG

»STOL«KAMNIK:

Tromesečno delo svetov EE

Delavski svet ekonomskih enot v tovarni »Stol« v Kamniku so pretekli teden temeljito proučili dosežene rezultate gospodarjenja v prvih treh mesecih, odkar so bili izvoljeni. Kljub temu, da vsak mesec sproti spremljajo gibanje proizvodnje, so vendar želeli dobiti podrobnejši pregled nad tromesečnim gospodarjenjem v posameznem obratu.

Podatki o proizvodnji kažejo, da ta, kljub nekaterim objektivnim težavam, narašča v skladu z letnim proizvodnim načrtom.

Delavski svet ekonomskih enot so se v preteklem obdobju skušali čim bolj seznaniti s celotno problematiko svojih obratov. Nekateri ukrepi, za katere so se odločili, med njimi zlasti ukrepi za boljše in gospodarnejše razporeditve zaposlenih v obratih, kjer se obseg del med letom menja kot n. pr. žaga, nerijski oddelek itd., kažejo, da so kolektivi enot že začeli resneje razmišljati o gospodarjenju.

F. S.

Nesprejemljive so težnje izločiti komuno pri skrbi za razvoj gostinstva

Zbori gostinsko turističnih delavcev Slovenije so že tradicionalni. Letošnji IX. je bil v Rogaški Slatini in obiskalo ga je nad tisoč udeležencev. Ti vsakoletni zbori združujejo, kot pravimo, prijetno s koristnim. Prvi dan zbora je na vrsti obravnava pomembnih gospodarskih in drugih vprašanj, drugi dan pa je namenjen tekmovanju in razvedrilu gostinskih delavcev. Takšen je bil tudi letošnji zbor in zato se tokrat predvsem omejimo na njegovo delovno obeležje. Tehtnost razprav bi seveda prišla bolj do izraza, če bi o raznih vprašanih razpravljali ožji krog ljudi, kjer bi lahko prišlo do besede še več udeležencev. Videti je, da se bodo za to obliko dela odločili na naslednjem X. zboru.

Na letošnjem gostinsko turističnem zboru so udeleženci razpravljali tako o izobraževanju kot tudi o notranji delitvi dohodkov, ugotavljali so, kakšni so doseženi uspehi in kakšne so še slabosti pri njihovem vsakdanjem delu. Toda v središču pozornosti je bila nedvomno razprava o bodočih predvidenih instrumentih za gostinstvo. Na to je opozoril v svojem referatu že predsednik sindikata trgovsko gostinskih in turističnih delavcev France Plazar, in to je bila tudi pravzaprav glavna tema razprave.

Instrumenti delitve celotnega dohodka, ki veljajo v letošnjem letu, predvidevajo v načelu enake obveznosti za gostinstvo kot za ostale gospodarske panoge. Ob sprejemanju novih instrumentov je bilo rečeno, da se zaradi objektivnih pogojev v gostinstvu priznava pavšalna obremenitev obveznosti do skupnosti s tem, da znašajo obresti na poslovni sklad od 2 do 6 odstotkov, dopolnili prispevek od dohodka od 0 do 15% in pavšalizirane prometne davke. Pavšalne obveznosti naj bi določale komune, in sicer zato, ker lahko te najbolj pravilno ocenijo višino obveznosti in te prilagode pogojem gospodarjenja posameznih podjetij. Priporočeno je bilo, naj pavšalne osnove v načelu ne povpičujejo v primerjavi s preteklim letom. Realno določanje obveznosti, torej razumevanje za obremenitev gostinskih podjetij je prišlo do izraza pri vseh, razen pri dveh občinah. Povprečno plačuje gostinstvo pri nas 2,3% obresti na poslovni sklad in 5% prispevek iz dohodka. Ta način določanja obveznosti je letos omogočil, da bodo gostinska podjetja ustvarila več skladov kot lani. In to je glede na iztrošenost osnovnih sredstev in potrebo obnavljati in graditi nove objekte tudi nujno.

Komune so torej upoštevale načela novih instrumentov in s predpisovanjem obveznosti že v sedanjih razmerah doloma omogočajo gostinstvu vsaj enostavno reprodukcijo. Zato, je bilo rečeno na zboru, ni nobenih razlogov, da bi za gostinstvo spre-

jemali v letu 1962 drugačna načela delitve, namreč enotne centralne instrumente, kot je bilo to moč razbrati iz predlogov in problematike centralnega odbora sindikata gostinsko turističnih delavcev Jugoslavije. Predvidene spremembe instrumentiranja za leto 1962 res še niso dokončno sprejete. Moč pa je opaziti težnjo, da bi s temi spremembami izločili komuno, tako pri določanju obveznosti in s tem odvzeli komuni tudi možnost oziroma zmanjšali njen interes za nadaljnji razvoj gostinstva in turizma. S pavšaliranjem obveznosti so namreč naraščali skladi gostinskih in gospodarskih organizacij in na ta način so se zbirala tudi sredstva pri občinskih družbenih investicijskih skladih za nadaljnji razvoj te panoge.

Vzrok za takšne predvidene spremembe je treba najbrž pripisati dejstvu, da niso povsod v državi določali realnih pavšalov. Če je tako, potem je treba urediti te stvari. Toda ne z enotnimi centralnimi instrumenti. Na zboru je bilo jasno povedano, da ni razlogov sprejeti takšne instrumente, ki bi izločili komuno pri udeležbi sredstev, predvsem pa ji odvzeli možnost, da prav ona odloča, kakšen naj bo razvoj gostinstva in turizma sploh. Res je, enaki instrumenti bi dali jasnejšo sliko o gospodarjenju in produktivnosti, analiza poslovanja bi bila enostavnejša. Drugo pa je vprašanje, če bi bile povečane obveznosti ekonomske sprejemljive za panoge in potrošnika in če bi omogočala konkurenčnost glede na inozemsko tržišče. Predvsem pa je važno, da bi bil ob takšnem centralističnem urejanju zmanjšan interes komun za nadaljnji razvoj gostinstva. Ob takšnem centralističnem oblikovanju sredstev namreč ni moč najti logične povezave s stališči, da je komuna odgovorna za razvoj komercialnega gostinstva, turizma in rekreacije. Gre torej za to, da bi uveljavili takšna načela pri oblikovanju in delitvi teh sredstev, ki naj bi zagotavljala še hitrejši razvoj te, do sedaj zelo zaostale, vendar zelo produktivne panoge.

P. D.

OBČNI ZBOR OSS MURSKA SOBOTA O DELU IN NALOGAH SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

SINDIKAT NAJ BO SREDI DOGAJANJA

Značilno za letošnji redni občni zbor Okrajnega sindikalnega sveta Murska Sobota je določena kritičnost do napak in slabosti. Ta je prevečala tako predloženo organizacijsko poročilo kot referat o delu in bodočih nalogah sindikata in tudi v razpravi. Namen te kritične presoje je bil, opozoriti sindikalne odbornike v podjetjih, ustanovah in zavodih, da so marsikdaj prezrili svoje dolžnosti, da urejujejo v gospodarskih organizacijah nekatere zadeve mimo sindikalne organizacije ali pa da ta ni pobudnik za uveljavljanje boljših in naprednejših stališč.

Dosedanji predsednik Okrajnega sindikalnega sveta Jože Slavič je v svojem referatu predvsem govoril o delu in nalogah sindikatov, o delu in nalogah v sedanjem obdobju. Vodstvo sindikalnega sveta se je za to odločilo iz dveh razlogov. Prvič zato, ker so opazili določene slabosti v sedanjem delu, in drugič, ker je v zadnjem obdobju našlo zaposlitev v gospodarskih organizacijah, predvsem pa v kmetijstvu, nekaj tisoč novih delavcev. In prav to narekuje sindikalnim organizacijam dolžnost, da spremene sedanjega načina dela, da morajo postati bolj samostojne, tako da bo sleherni novozaposleni delavec čimprej našel svoje mesto pri odločanju o vseh pomembnih zadevah v podjetju, ustanovi ali zavodu. Tega seveda sindikalne organizacije ne bodo dosegle, če bo recimo sklicevanje

sestankov in sej kot doslej, to je le formalistično, če ne bo dovolj načrtnega in konkretnega obravnavanja raznih perečih problemov in sprejemanja ustreznih rešitev.

Analiza o delovanju samoupravnih organov, ki jo je sestavil Okrajni sindikalni svet septembra letos, opozarja, da so organi delavskega samoupravljanja pri svojih odločitvah še vse preveč ozki in zaprti vase. Člani delavskih svetov in upravnih odborov se na primer ne posvetujejo z volivci pred razpravo o vseh pomembnih vprašanih. Marsikje in pogostokrat je stik med samoupravnimi organi in kolektivom deset in več strani dolga zapiski, razbošeni na oglasni deski. Ozkost organov delavskega samoupravljanja je opazna tudi v tem, da ponekod še vedno z velikim nezaupanjem in različnimi pomisleki naspro-

tujejo snovanju ekonomskih enot in samoupravnih organov v njih, pa čeprav to narekuje že sama organiziranost proizvodnje. Ozkost in nezaupanje je moč opaziti tudi v tem, kakšne so pristojnosti teh novih samoupravnih organov. Težnja po centralističnem upravljanju prihaja do izraza v tem, da bi o vseh pomembnejših zadevah odločali še osrednji upravni organi v podjetju. Iz te analize, objavljene v organizacijskem poročilu je na primer moč razbrati, da odločajo ekonomske enote v pretežni meri le s pristojnostmi iz delovnih razmerij (v 12,4% anketiranih gospodarskih organizacij), razdeljevanjem sredstev za osebne dohodke (v 11% gospodarskih organizacij). V komaj desetin anketiranih gospodarskih organizacij prepuščajo gospodarjenje z osnovnimi sredstvi kolektivom enot, z amortizacijo pa naj bi razpolagal samo 1% anketiranih gospodarskih organizacij. Brezmenja prevelikih ali nesmotnih investicijskih naložb čuti ves kolektiv. Toda doslej naj bi o tem odločale ekonomske enote le v 2% anketiranih podjetij. Proizvodne načrte bi bile upravičene sprejemati ekonomske enote le v 4,8% anketiranih podjetij.

Nedvomno lahko pripišemo krivdo za takšno usmeritev sin-

dikalnim organizacijam v podjetjih, kot tudi krivdo za to, da poteka izdelava pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnega dohodka še vse prepočasno. Sindikalne organizacije so zamenjale osnovno obliko dela, to je sestajanje s proizvajalci takrat, kadar je treba razpravljati o najrazličnejših aktualnih vprašanih. Ponekde so izvršni odbori organizacij čakali, da jih bo k temu spodbudil kdo drugi. So recimo primeri, tako je bilo rečeno v razpravi, da posamezni sindikalni odborniki ob razpravi na obširnem sindikalnem svetu, sploh niso vedeli, da je v podjetju že sestavljen pravilnik o delitvi čistega dohodka. In k tem slabostim velja prišteti tudi ljubosumnost med raznimi organi, češ če bo v osnutku raznih pravilnikov o delitvi in podobno razpravljaj sindikat, o čem naj potem sploh še razpravlja in odloča delavski svet.

Iz te kritične obravnave dosedanjih slabosti in napak je občni zbor jasno izkristaliziral bodoče naloge sindikalnih organizacij. Te pa so seveda zelo obsežne in številne, saj gre zamoj kar je, za odpravo že omenjenih slabosti. In v tej kritični obravnavi ter nakazovanju bodočih nalog je bila oblika letošnjega občnega zbora Okrajnega sindikalnega sveta v Murski Soboti.

P. D.

DELAJSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942.
List izdaja republiški svet
ZSSJ za Slovenijo. Glavni in
odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Volč, Tehnični urednik Janez Suster
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-872 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-111-365
— Posamezna številka stane 20 din — Naročnine je četrtletno 250, polletno 500 in letno 1000 din — List tiska CZP — Ljudska pravica — Poštnina plačana v gotovini

MILIJONSKA ŠKODA

Ce pridete kdaj k njim, se izogibajte besede strokovnjak. Vzbuja jim namreč asociacije na nedavni obisk strokovnjakov, ki so v najtesnejši zvezi z drago plačano smolo. Eni trdijo, da jih je stala milijon, drugi, da dva milijona. Sami ničesar ne trdijo, ker vprašanje o tem preprosto preslika ali pa vas tako temno pogledajo, da namesto vprašanja izjcljate nekaj, česar živa duša ne bi razumela in zato tudi ne bi odgovorila.

Milijonska smola je torej v zvezi s strokovnjaki, ki so jih sami povabili medse. Z najboljšim namenom. Hoteli so izpopolniti organizacijo podjetja in poslovanje in urediti ekonomske enote. Na svoje strokovnjake se niso zanesli pa so pisali zanje v Zagreb.

In res so prišli. Mesec dni so trije brskali po papirjih, ogledovali delo, si zapisovali in preračunavali.

Vabitelji so si meli roke. Zmeraj ne dobiš tako delovnih ljudi, pa četudi jih drago plačaš! Skušali so jih čimmanj motiti pri delu, čimmanj spraševati.

In prav to je bilo narobe.

Nekaj dni zatem, ko je vlak s strokovnjaki odsopihal proti Zagrebu, so začeli v podjetju prelistavati debeli sveženj papirjev, ki so jim ga pustili gostje. Takrat so

se jim stemnili obrazi. Analize in predlogi so tako strokovnjaško napisani, da zlepa ne pogruntáš, kaj so pisali pravzaprav hoteli povedati.

Koliko jim je v celoti uspelo razrešiti strokovnjaški rebus, ni znano, vemo pa, da si s tistim, kar so gostje zapisali o ekonomskih enotah, niso veliko pomagali. Namesto predlaganih petindvajsetih so po dolgih in burnih razgovorih organizirali samo dve. Pravijo, da se kar obneseta.

Zagrebski strokovnjaki seveda te »samovolje« niso upoštevali pri pisanju računa za opravljeno uslugo. Zakaj naj bi jo? Če bi vabitelji med njihovim obiskom in delom napeli možgane, bi nemara bil tisti sveženj papirjev, ki jih je toliko stal, drugačen. Uporabnejši. Ali pa ga sploh ne bi bilo. Vsaj ne izpod rok zagrebških strokovnjakov.

Tega jim ne recite, ker že vedo. Sicer so pa slepo zaupanje že dovolj drago plačati.

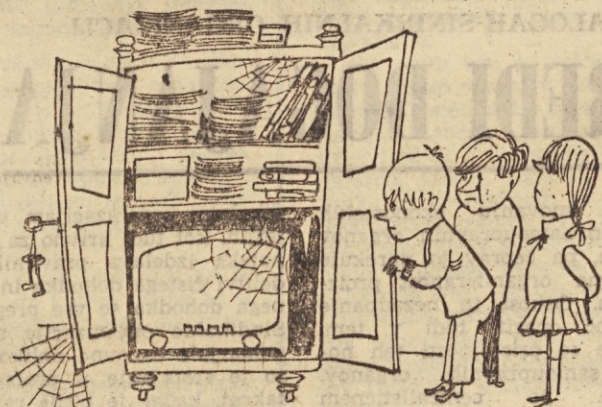
ZAPRAŠENI TELEVIZOR

Otrok ni bilo treba dolgo prepričevati, kako dobro bi bilo, če bi imela šola televizor. Zlahka so jim tudi dopovedali, da v šolski blagajni ni denarja zanj, da pa ga lahko zberejo s prodajo starega papirja, železa in osega drugega, kar odkupuje »Odpad«.

Kakor kobilice so se vrgli na staro šaro, ki naj bi jim pomagala do televizorja. Prevrnili so ne samo domače ropotarice, ampak tudi kleti in podstrešja tet in stricev, da bi več prispevali za novo skupno pridobitev.

Denar je bil hitreje zbran, kakor je pričakovalo učitelstvo. Otroci so žareli od zadovoljstva in ponosa nad seboj in svojo iznajdljivostjo. Zlasti ker so prizadevnejši dobili posebna pismena priznanja.

S tem malim slavljen je bila otroška akcija zaključena. Začela pa se je druga, po mnenju otrok mnogo lažja: nakup televizorja in ureditev prostora za televizijske predstave. To naj bi izvedli odrasli člani šole.

Televizor je bil razmeroma hitro nabavljen. Velik »Orion«, ki sicer ni kaj prida, sodi pa le med televizorje, tako po obliki kakor po svoji funkciji in ceni. Nad tem se zbiranci denarja niso spotaknili, glavno da so dobili televizor (končno pa od otrok ne more nihče pričakovati, da bi se bolje razumeli na znamke televizorjev kakor učitelstvo).

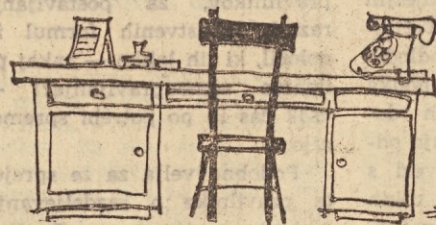
Debelo pa so pogledali, ko so njihovi »pastirji« zaprli televizor v omaro, jo zaklenili in spravili ključ. Eno leto že stoji ta skupna pridobitev v risalnici, ne da bi imel kdor koli kaj od nje.

Ce kdo od šolarjev opoša, zakaj ne smejo gledati televizijskih oddaj, jim taisti učitelj, ki so pred zbiralno akcijo vedeli čuda povedati o koristih televizorja za pouk in zabavo, na kratko pojasni, da pač ni prostora, kjer bi gledali oddaje. Dobro vzgojeni otroci jim ne ugovarjajo. Na tihem se pa le čudijo, kako da tega niso že takrat vedeli, ko so se pogovarjali o nakupu televizorja, in, po pravici povedano, rahlo dvomijo, da izgovor drži. Če bi jim pustili proste roke, bi televizor ne nabiral prahu že leto dni. Toda tega jim ne dovolijo, ker so pač otroci.

H KRONIKI TEDNA SO SPRIŠPEVALI:

1. Žična, Celje — MARIOLA KOBAL
2. Osnovna šola Mirana Jarca, Ljubljana Bežigrad — MARIOLA KOBAL

Poštenjak

Ni bil tak kot mnogi drugi. Ni imel niti komolcev niti vplivnih sorodnikov, po direktni telefonski liniji ni mogel govoriti z nobeno vodilno osebnostjo, ampak je vedno moral čakati na zvezo preko lokalne telefonske centrale. Ni poznal pridobitev avtomobilizma in ostalih motoriziranih novitet, vse svoje kolege pa je v podjetju nagovarjal z »vi«. V podjetje »Jugopustara« je prišel na kaj nenavaden način: napisal je prošnjo, opravil preizkusni staž in bil končno sprejet v službo na podlagi direktorjevega sklepa in sklepa ostalih faktorjev delavskega samoupravljanja. Z eno besedo: razlikoval se je od ostalih ne samo zato, ker je bil visok meter in petinšestdeset centimetrov, pa ga med ostalimi vitkimi bori (beri: stebri podjetja) »Jugopustara« ni mogel opaziti še tako pozoren opazovalec, pa najsi je imel sokolje oko ali vsaj oko tržne inšpekcije.

Iz »Jugopustara« je šel vedno po drugi uri, in sicer takrat, ko je zadnji kurir že zbral ostanke neraznesene pošte in prešel v žepu drobšč za trolejbustni vozni listek. Skratka, služil si je svoj vsakdanji kruh, vsakdanje blago za obleko in vse vsakdanje, kar nam ostane od plače, s samoodvedjo in vzorno vzdržljivostjo.

Ko ga je pred dvema mesecema komercialist Petko pova-

bil na črno kavo, ki jo za ves oddelek kuha daktilografka Maca, je srknil le požirek in takoj vprašal, komu mora plačati to pijačo, uvoženo iz daljnih prekomorskih dežel.

— Daj no, kaj boš plačeval, saj to je naše, kava podjetja!

— Ne, prosim vas, jaz moram plačati, ker je, veste, zelo nerodno, da pijem kavo, ki je last podjetja in to celo brez naloga za reprezentanco.

Prisotni so se zasmejali, se drezali s komolci in bogme, nekateri so se ob tem tudi zamislili. On pa je kar naprej silil, da bi plačal ... Končno so vrgli njegov denar v škatlo za plačila privatnih telefonskih pogovorov in to je bil najbrž sploh prvi prispevek v malo telefonsko blagajno.

Ta primer s kavo je celo samesa komercialista Petka pripravil do nekoliko resnejših premišljevanj. Prišel je do zaključka, da ima pravzaprav tale njihov poštenjakovič prav, vendar pa da sedaj še ni čas, da bi bili vsi nekakšni poštenjaki.

Malo po malo se je vzdevek »poštenjak« udomačil v »Jugopustari« in po svoji rasti najmanjši kolega izgubil svoje pravo ime in dobil novo: »Tovariš Poštenjak«. Če je moral poslati privatno pismo, je tovariš Poštenjak plačal tajnici celih dvajset dinarjev za znamcema komercialist Petko povale-

to. Ko so skoraj vsi v podjetju dobili nove brisače in milo, da se po delu umijejo, je Poštenjak pokazal, da še ni porabil tistega prvega kosa mila ter izjavil, da novega mila zato še ne potrebuje. Kdarkoli bi ga kurir Sima vprašal, če želi, da mu kaj kupi v mestu, se je Poštenjak zahvaljeval in odgovarjal, da si vse kupi v svojem prostem času. In tako vse po vrsti, da so nekateri iz hudo-mušnosti že predlagali, naj bi dali njegovo sliko v okvir in jo obesili v muzeju redkosti.

Vendar je bila ta hudomušnost le začasna, dokler se ni zgodilo nekaj preveč nenavadnega.

Poštenjak je šel na službeno potovanje. Odsel je in se vrnil, izpolnil obračun za potne stroške in ga predložil najprej komercialistu v pregled. A glej, Poštenjak je tam zapisal samo neke majhne številke. Namesto za prvi razred ekspresnega vlaka je zahteval Poštenjak povrnitev stroškov za vozni listek drugega razreda, in to v navadnem potniškem vlaku, v katerem je v resnici tudi potoval. Čeprav mu je manjkalo le 15 minut za celo dnevno, jih ni dodal. Skratka, izpolnil je samo najmanjše možne postavke.

Komercialist Petko se je zagledal v ta obračun, zaničujoče pogledal prinašalca in odkimal. Kako tudi ne bi, ko pa je že

sam prej enkrat opravil isto potovanje in je njegov obračun vseboval popolnoma druge in predvsem večje vsote.

Malo kasneje je bilo pri direktorju važno posvetovanje. Obravnavali so primer tovariša Poštenjaka. Razume se, da Poštenjaka — iz demokratičnih razlogov — ni bilo zraven.

Cez nekaj dni se je šepetalo v podjetju:

— Pomislite, kdo bi kaj takega pričakoval! Tako miren, a vendar tako nevaren človek. Da, zares: videti je bilo, da nekaj pripravlja. Tovariš »poštenjak«! V resnici pa je hotel le sebe povzdigniti.

Samo tovariš Poštenjak ni nič šepetal. Njemu so, da bi ohranili v »Jugopustari« red, jasno sporočili s pristojnega direktorjevega mesta, naj si poišče drugo službo. Ker vse to, kar on počenja, tako so ugotovili na tistem odločilnem posvetovanju, dela samo zato, da bi sebe povzdignil nad ostale. Izpodkopaval vodstvo podjetja in tako sam prišel na krmilo.

Zmotili ste se, krmilo podjetja ni za vas, tovariš Poštenjak — je odmevalo ob koncu tega službenega razgovora v »Jugopustari«.

Tovariš Poštenjak pa je te dni odšel v drugo podjetje...

SAVO MARIČ

ZAMISLIMO SE OB NESREČI NA LIMU

se stiska po 50 in še več učenec v enem razredu. Poslopje — bivše skladišče pohištva — nikakor ne ustreza in ima ne le slabe učilnice, ampak nima niti potrebnih kabinetov, laboratorijev, učil itd., za 300 učencev pa imamo le dve stranišči in je čudno le to, da sanitarna inšpekcija ne zahteva, da se šola zapre.

Kolektiv dela potrpežljivo in požrtvovalno že dolgo vrsto let v teh skrajno obupnih razmerah v upanju, da se bodo končno ti pogoji spremenili. Nenehno opozarja pristojne forume na to stanje in prosi za pomoč, vendar so ostale doslej vse akcije brez uspeha. Kolektiv je izdelal tudi konkreten predlog in potrebne načrte za moderni vzgojni center za avtoprometno osebe, kar je sicer nalezelo pri pristojnih oblasteh na odobravanje, a nič več.

V skrajni stiski smo izdelali nov načrt za rekonstrukcijo in asanacijo sedanje stavbe, ker bi s predvideno adaptacijo rešili vprašanje prostora za morda 5 ali več let, dokler ne bi zgradili republiški vzgojni center.

ZA TO MAJHNO ADAPTACIJO, KI BI VELJALA OKOLI 10 MILIJONOV DINARJEV, PA NI MOŽNO DOBITI POTREBNIH SREDSTEV NIKJER — NITI NAM JIH — IZ NEZNANIH VZROKOV — NE MORE DATI CESTNO PROMETNO ZDRUŽENJE, ČEPRAV IMA TO ZDRUŽENJE POTREBEN DENAR ZA TAKE NAMENE NA RAZPOLAGO.

Pri tem moramo poudariti, da služijo naši absolventi ne-

posredno ali posredno cestnemu prometu kot avtomehaniki avtoelektričarji in šoferji.

Kolektiv, ki ve, da zgubi skupnost zaradi takega neodgovornega odnosa ne le milijone, ampak po nekkih ugotovitvah v zveznem merilu milijarde zaradi izgube na času (čakanje na popravila, nestrokovna popravila) in materialne škode zaradi uničevanja vozil, postaja seveda malodušen in odklanja tudi vsako odgovornost za posledice, ki so že tu — prekomerna materialna škoda in človeška življenja.

Kolektiv tudi meni, da to ni le njegova stvar ali stvar posameznega foruma ali osebe, ampak DRUŽBENI PROBLEM, KI TANGIRA VSAKEGA POSAMEZNEGA DRŽAVLJANA ZE ZATO, KER NA CESTI NI VEČ VAREN.

Zato smatramo, da bi morali ta problem resno in skupno reševati naslednji faktorji:

1. Industrijska zbornica in njeno združenje za cestni promet.
2. Obrtna zbornica.
3. Državni zavarovalni zavod (DOZ).
4. Industrija motornih vozil in avtoremontna podjetja.
5. Vojaška oblast in notranja uprava.
6. Družbene organizacije.

Kolektiv smatra, da bi bilo treba sklicati sestanek vseh imenovanih v republiškem merilu in na tem sestanku podrobno proučiti nakazani problem ter sprejeti konkretne sklepe.

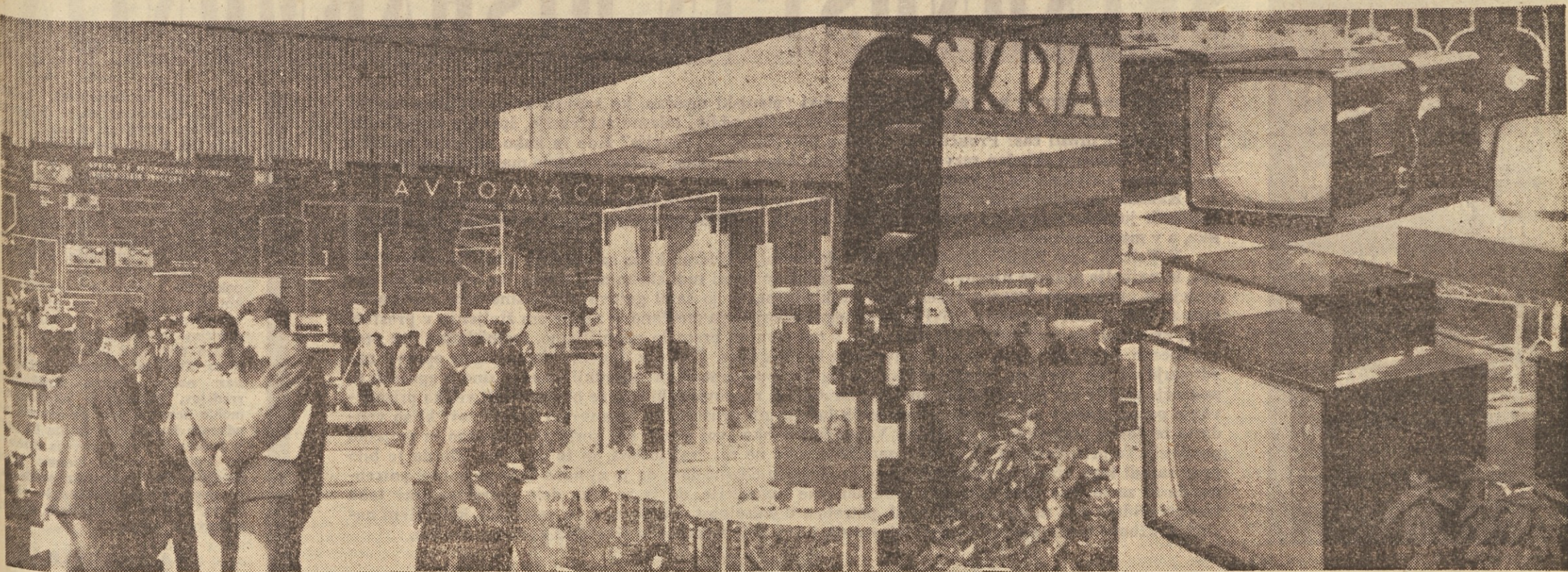
Kolektiv je storil vse, kar je bilo v njegovi moči in zdaj pričakuje nujne pomoči, kajti

sicer bo šola primorana od-sloviti več kot polovico prijavljenih učencev.

Za kolektiv avtomobilske šole v Sentvidu pri Ljubljani: DORO FAKIN

Op. ur.: Uredništvo Delavske enotnosti je v celoti soglasno z mnenjem in stališči Avtomehanske šole v Sentvidu. Ni nobenega dvoma, da bo treba v bližnji prihodnosti šoli v vsakršnem pogledu pomagati, ji zagotoviti dovolj trdno materialno bazo za njen nadaljnji razvoj in smotrno vzgojo strokovnega kadra. Morda bo potrebno storiti še korak dlje — o tem govori predvsem pomanjkanje dovolj strokovno usposobljenega avtomehaničnega kadra — in ustanovitvi šolski center, čigar kapacitete bi bile dovolj velike, da bi zadoščale vsem potrebam po rednem šolanju tovrstnega kadra, obenem pa bi v njem lahko dobili dopolnilno izobrazbo tudi tisti, ki so si izbrali pot priučevanja in ki jim za sedaj posamezne avtomehanične delavnice še ne morejo nuditi zaradi takšnih ali drugačnih vzrokov potrebne strokovne usposobljenosti. Morda bi bilo za te, ki se priučujejo, dobro organizirati nekakšne bazenske izobraževalne centre, kajti razumljivo je, da si vsaka delavnica oziroma servis ne more zagotoviti dovolj načrtno vzgoje tega kadra, saj nima niti dovolj kadra niti dovolj sredstev. Rešitev je potemtakem več, nedvomno pa bo potrebno med njimi čim prej poiskati najbolj primer-no.

Malone za vse sejme in velesejme sčasoma postane značilna »poslovnost«; se pravi, da so te prireditve namenjene predvsem raznim poslovnim ljudem in strokovnjakom, manj pa »navadnim« državljanom-potrošnikom, ki vidijo in se zanimajo predvsem za predmete splošne potrošnje.

Vse bolj izrazita poslovnost je značilna tudi za našo »Sodobno elektroniko«, ki je letos že osmič na vrsti. Vendar nam tega ni treba in ne sme biti žal. Tovrstne prireditve, še zlasti na mednarodni ravni, so namreč najboljša prilika za primerjavo razvojne stopnje in rezultatov naše in tuje elektro in radiotehnične ter elektronske industrije.

Ce je taka usoda vseh sejmov, si običajni potrošnik vendarle želi skromnega popuščanja, majhne koncesije na račun nekdanje paše za oči. Kajti če vidi nekaj novega, ga pritegne že zgolj to, da gre za novost. Če je tisto morda naš izdelek, ki je bil deležen laskavih priznanj tujih in naših strokovnjakov, sta veselje in ponos očitna. Toda razen teh občutenj bi obiskovalec razstave ali sejma — ne zgolj SODOBNE ELEKTRONIKE — rad obogatil tudi svoje znanje, na kratko izvedel, kako posamezne naprave delujejo, čemu služijo in podobno. Kratki zapisi o vsem tem bi nedvomno boljše predstavili posamezne eksponate, kot pa se le-ti vtišnejo v spomin zavoljo velikosti, ličnosti, zapletenosti izdelave itd. Takšna »novotarija« bi naposled lahko prispevala dobri del k naglejšemu tehničnemu prosvetljevanju naših ljudi.

No, ta pripomba zgolj mimogrede; preden se odpravimo na kratek potep po sejmu, ki bi ga lahko označili takole: prikaz naših in tujih dosežkov na področju profesionalnih aparatov avtomatizacije in sestavnih delov. Po domače povedano štejemo med tovrstne profesionalne aparature vse najrazličnejše signalne in komunikacijske naprave, (telefonija, radiofonija, televizija), in merilne instrumente, delovna orodja in priprave itd., itd. da se izognemo nadaljnjemu in nepotrebnemu naštevanju.

Obilica modelov radijskih in televizijskih aparatov vseh domačih in tujih proizvajalcev (med njimi so Philips in japonska Sonny ter Tochiba) pravzaprav predstavlja edino in zadnjo pašo za oči obiskovalcev, ki so vsega tega vajeni že od prve razstave radia in telekomunikacij v prostorih Partizana na Taboru v Ljubljani pred osmimi leti. Glede na znano veliko konkurenco na trgu radijskih in televizijskih sprejemnikov naposled ne preseneča, da so malone vsi razstavljeni izdelki domačih tovarn zvečine že v redni prodaji. Inozemski radijski in televizijski sprejemniki, ki bi lahko — če drugega ne — bistveno popestrili izbiro na trgu, pa na sejmu res nujijo samo pašo za oči in zbujajo skomine... No, tudi te včasih niso ravno odveč!

POTROŠNIK IN POSLOVNO SODELOVANJE PROIZVAJALCEV

Temu veselemu presenečenju — omenili smo le dve poglavni novosti — pa je žal primešano tudi precej grenkobe. Očitno namreč je, da podjetja naše radijske industrije niso še v ničemer specializirana, vsi delajo vse; vsak zase razvijajo tudi proizvodnjo tistih sestavnih delov, ki jih potrebujejo v manjših količinah, čeprav bi letje. Kako takšno nespecializirano in nekoordinirano delo, naposled vpliva na prodajne cene je menda jasno. Glede tega proizvajalci na glas trdijo, da so dosegli verjetno najnižjo možno stopnjo, da so tudi v primerjavi z inozemskimi docela realne. Če je to res ali ne prepuščamo oceni bralcev. Kaže pa po udariti dokaj značilno podrobnost: v prvem polletju je vseh pet proizvajalcev (RR Niš, Radioindustrija Zagreb, Iskra — tovarna Telekomunikacije,

Rudi Čajavec in Belind) izdelalo 13.267 televizorjev. Ta podjetja so razvila montažne kapacitete za proizvodnjo od 20 do 120 televizorjev dnevno. Na osnovi tega je predvideno, da bomo do konca letošnjega leta izdelali okoli 35.000 televizorjev, prihodnje leto pa med osemdeset in sto tisoč; večino tega v RR zavodih v Nišu, ki so razen Radioindustrije Zagreb za tovrstno proizvodnjo najboljše pripravljeni in opremljeni.

Na prvi pogled bi se komu zdelo, da gre za igračo, vendar ni tako. Maketa elektrifikacije enega izmed odsekov bodoče železniške proge med Sarajevom in Pločami, ki jo razstavlja »Energoinvest«, tudi nepoznavalcu dovolj zgovorno prikazuje način in zanesljivost avtomatizacije v železniškem prometu.

Očitno je torej, da so zmogljivosti glede na obseg proizvodnje zelo razdrobljene in da se bo krog proizvajalcev radijskih in televizijskih sprejemnikov — čeprav so zdaj v največji modi — verjetno zgolj zategadelj kmalu skrčil. Investicije za razvoj kapacitet, ki jih bo treba porabiti za druge potrebe, je v dobri meri že odplačal potrošnik, doslej docela odvisen od proizvodnih podjetij. Le-ta pa šele zdaj in zelo počasi spoznavajo in občutijo prednosti specializacije in delitve dela. Tako smo letos že dobili novo »Iskro«, govore o združitvi RR zavodov in beograjske elektronske industrije itd. Upajmo, da bo ob vseh predvidenih gospodarskih in poslovnih prednostih

novih specializiranih podjetij prišel na svoj račun tudi potrošnik.

IZ ZNANSTVENIH INŠTITUTOV ZA PRAKSO

V »Jurčku« razstavljajo vsi trije naši nuklearni inštituti: »Boris Kidrič« iz Vinče, »Rudjer Bošković« iz Zagreba in ljubljanski »Jožef Stefan«. Brez smisla bi bilo zgolj naštevati imena posameznih razstavljenih aparatov, saj bi pripoved o namenu in uporabi teh naprav vzela preveč prostora. Navzlic temu pa je moč ugotoviti, da udeležba teh naših najbolj uglednih znanstvenih raziskovalnih ustanov tudi na zunaj dovolj zgovorno manifestira tesno sodelovanje naše znanosti z gospodarstvom. Poglejmo samo ta-le primer: inštitut »Jožef Stefan« med drugim razstavlja napravo za merjenje pretoka plinov. Laik bi se nehote vprašal in pošalil obenem, čemu je to sploh potrebno in kdo le se igračka s takimi napravami. Pa bo prav tovrsten merilnik čez čas postal nepogrešljiv v vsakem našem rudniku in še marsikje drugod. V premogovnikih na primer zdaj le približno vedo, koliko čistega zraka so po ceveh poslali v jamo. Slab zrak pa bistveno vpliva na delovne učinke rudarjev. Omenjena naprava natančno odgovori na vprašanje, koliko zraka »potisnejo« v jamo ali ventilirajo iz nje. To dosežejo z uporabo radioaktivnih izotopov s kratko življenjsko dobo. Vse potrebne računske operacije se pri tem odvijajo popolnoma avtomatsko.

SEMAFORI ZA »ZELENI VAL«, PROJEKTORJI S KSENONSKO LUČJO...

Podjetja in obrati v sklopu nove »Iskre« so tokrat, kot kaže, poskrbeli

pričujoče zaradi slabe, temne, oziroma »zažgane« projekcije, še posebej pa zavoljo neenakomerno osvetljenega platna. Krivec vsega tega je oblačna luč, ki so jo do nedavna uporabljali v kinoprojektorjih vseh znamk. Prav v zadnjem času pa so se zavoljo boljše svetilnosti ter cenejšega in bolj zanesljivega obratovanja uveljavili projektorji s ksenonsko lučjo. Namesto oblačne luči so v projektor montirali posebne žarnice, ki so napolnjene s plemenitim plinom ksenonom. Kino »Union« v Ljubljani je eden naših redkih kinematografov, ki uporabljajo uvožene ksenonske luči. Z domačo proizvodnjo je omogočeno, da bodo kinematografi izboljšali kakovost projekcije. Nove luči je moč vgraditi z manjšo predelavo tudi v dosedanje Iskrine in druge projektorje.

Ljubljanski »Elektrosignal« pa mimo drugega razstavlja televizijske pretvornike najrazličnejših moči. Za kaj jih potrebujemo? Znano je, da se televizijski valovi širijo premočno in praktično do meja vidljivosti. Valovi pa ne morejo zaobiti hribov in prodrejo na primer v kotline in druga zasenčena področja. Kvaliteten sprejem tudi na teh področjih pa omogočajo televizijski pretvorniki, ki sprejemajo program glavnih oddajnikov (na primer krvavškega) in ga na drugi valovni dolžini (kanalu) posredujejo svojemu področju. Računajo, da bi za dober sprejem TV programa v Sloveniji potrebovali razen sedanjih oddajnikov na Krvavcu, Nanosu in Komu, predvidenih večjih oddajnikov na Plešivcu, Pohorju, nekje na Dolenjskem in v Posočju, najmanj še okoli 20 pretvornikov. Doselej so jih že postavili na Skalnici pri Novi Gorici, na Konigundi nad Celjem in na Pohorju (začasno), v Trzinu itd.

NAČRTI, KI SO PRAVZAPRAV »OCVIRKI«

V bližnji prihodnosti lahko pričakujemo — med drugim — za naše sedanje pojmovanje skoraj nezaslišano revolucijo na področju avtomatiziranja telemehaničnih sredstev. Strokovnjaki »Iskre« so na primer že izdelali napravo za daljinsko upravljanje v elektrogospodarstvu. Z njo bodo lahko z enega samega komandnega mesta in s pritiski na gumbe regulirali napetost na transformatorjih, vklapljali ali izklapljali potrošne centre in s tem vsklajevali dotoke električne energije prek visokonapetostnega omrežja. Tej aparaturi je priključena še signalizacija za javljanje morebitnih požarov. Strokovnjaki so izračunali, da bi — če bi na podoben način povežali vse dravske hidrocentrale — za nemoteno obratovanje potrebovali vsega šest strokovnjakov!

Za železniški promet je značilno, da so komercialne brzine zelo nizke, propustnost prog pa tudi zategadelj majhna. »Iskra« je izdelala napravo (pravi ji »progovni blok«), ki deluje na osnovi svetlobnih signalov. S sistemom rdeče, rumene in zelene luči lahko tolikanj povečajo propustnost na primer enotirne proge, da se razdalja med dvema vlakoma skrajša le na dober kilometer in pol! Razen tega pa »Iskra« pripravlja načrte za uvedbo telekomandne za celotno progo. To bo aparatura s komandnim pultom, ob katerem bo en sam prometnik urejeval ves promet, recimo na progi Ljubljana—Jesenice!

Se in še bi lahko pisali o novostih, ki so jih ali pa jih šele pripravljajo v razvojnih laboratorijih elektrogospodarstva, industrije in znanstvenih inštitutov. Dosledna delitev dela in specializacija posameznih proizvajalcev, ki — žal šele pod vplivom tržnih razmer — začneta delovati, bosta pripravila vse

osnovne pogoje za uspešno uvajanje avtomatizacije v naše gospodarstvo. Osmi sejem sodobne elektronike je že pokazal, da naši proizvajalci kljub vsem slabostim v sedanjem delu le še malo zaostajajo za konkurenco iz drugih držav. To pa je nedvomno najlepše priznanje kolektivom elektroindustrije, elektrogospodarstva in raznim inštitutom, ki se poglobljajo v tovrstno problematiko.

M. GOVEKAR

Beograjska elektronska industrija — tovarna »Nikola Tesla« — med drugim razstavlja glasbeno skrinjo, ki lahko predvaja do 50 gramofonskih plošč, oziroma 100 različnih posnetkov. Serijsko jih bodo začeli proizvajati prihodnje leto, veljale pa bodo okoli 500 tisoč dinarjev. Najhujiši nasprotniki te novosti, ki je primerna predvsem za večje lokale, so izvajalci zabavne glasbe!

Tovarna »Iskra« je že poskrbela za avtomatsko železniško telefonijo praktično po vsej državi. Letos to podjetje med drugim razstavlja nove železniške in zasebne avtomatske centrale, izdelane po koordinatnem sistemu, ki zagotavlja cenejšo in bolj zanesljivo delovanje.

SKLADNOST IN DISHARMONIJA

— TO JE MALI NEW YORK, je vzkliknil prese-nečeni inozemec.

— DA, TO JE SOCIALI-ZEM, pravi domači iz-letnik.

— TO JE PREPROGA NA LIGNITU, je zapisal radij-ski reporter.

— TO JE LIGNIT, NAS ZNOJ IN NAŠI ŽULJI, se odreže velenjski rudar.

— SKLADNOST, PA TU-DI DISHARMONIJA, sem zapisala v svojem na-slovu.

Iskali smo odgovor na vprašanje: Kako živi velenjski meščan, ko zapusti svoje delovno mesto? Kdo in kako skrbi za njegovo kulturno rast, razvedrilo, oddih, telesno rekreacijo, športno udejstvovanje — njegov prosti čas? Proučile so njegove potrebe in jih razvija? Kdo in kako odmerja sredstva za vse to? Usmerja skladen razvoj novega velenjskega meščana, vsklaja njegovo materialno in duhovno kulturo — civilizacijo in kulturo?

Kakšna bo podoba, ki si jo bomo ustvarili, ko bomo zbrali odgovore na ta vprašanja v devetih različnih jugoslovanskih po vojni zgrajenih mestih, je težko predpostavljati. Vsekakor gotovo raznolika, a v marsičem podobna.

V Velenju smo iskali odgovor skupaj z domačini, z ljudmi, ki so sami pletli zibel Novemu Velenju, ki najbolje poznajo njegov razvoj. A kot se lahko zgodi tudi skrbnim staršem, da šele čez leta odkrijejo v otrokovem razvoju vrzel, neko neskladnost, ki jo sami gotovo niso namenoma povzročili, tako so tudi ti naši razgovori o življenju novega velenjskega meščana, o njegovem življenju v prostem času, pripeljali do močnega priznanja: Res, o teh stvareh premalo razmišljamo, razmišljamo vse preveč ločeno, neorganizirano, morda največkrat le vsak zase. Živi tok dnevnih dolžnosti in opravil nas odteguje od teh vprašanj, spričo velikih nalog v gospodarstvu, pri zgradnji naselja, smo prepuščali to področje morda res preveč stihiji in volonterstvu. A nepravilni bi bili, če bi zamolčali veliko prizadevanje posameznikov ali vodstev posameznih interesnih društev, pa ustanov in kolektivov, ki so vendarle že doslej poskrbeli, da so mnogi Velenjčani lahko svoj prosti čas koristno, pametno in prijetno preživeli. Ta prizadevanja pa so bila osamljena, a če ne to, vsaj ločena, in to je slabo. Morda je bilo prav zaradi tega včasih posameznikom težko drugim dopovedati, da je njihovo delo pametno, potrebno, da so za to delo prav tako potrebne denarne investicije, da je za tako delo potrebno prav tako mnogo pridnih rok in strokovnih moči, potrebna domiselnost, študioznost in načrtnost, kolektivni napor, družbeno usmerjanje tovrstne dejavnosti, torej tudi moralna in finančna podpora družbe.

rirali vsi zainteresirani, knjižnice, kinematografi, delavske univerze, kulturni domovi, Svobode itd. S tem seveda ne bi od-padlo gospodarjenje in ustvarjanje lastnih dopolnilnih sredstev povsod tam, kjer so za to mož-nosti. Delavske univerze v Vele-nju ima verjetno več možnosti za iskanje direktnega plačnika svojih uslug kot knjižnica, ki pa ne more živeti zgolj od občasnih poklonov delovnih kolektivov, kot Kulturni dom ne more biti vzdrževan zgolj iz ustvarjenega dobička kinematografa ali ob-časnih poklonov delovnih kolek-tivov. Tudi tu moramo uveljaviti nov način delitve družbenih sredstev, skladno z ekonomsko močjo komune, kar pa seveda ne odvraca kolektivov, da ne bi tudi v bodoče v korist razvoja duhov-ne kulture svojih članov sami direktno dali namenska sredstva, še manj pa jih razvezuje skrb za to, kakšen je kulturni razvoj njihovega kraja.

NA LASTNIH RAMENIH

Če se danes velenjski delavec polno vključuje v delavsko samoupravljanje, pa se zdi, da se še ni dovolj angažiral pri družbenem upravljanju na tistih področjih, ki izpolnjujejo njegov prosti čas. Ali pa so ga vse družbene sile dovolj angažirale za takšno sodelovanje? Da bi zagotavljal in razporejal dobrine za ta področja? Ali je pri vsem tem dovolj angažirana inteli-genca, ki bi s svojim družbenim delom na teh področjih gotovo lahko doprinesla k oblikovanju skladnejše fiziognomije novega mesta. Na videz majhne stvari, ki izpolnjujejo to življenje, pa so vendarle vredne mnogo bolj organiziranega družbenega vpliva, večjih in smotnejših in-vesticij v dejavnosti, ki človeka bodisi telesno bodisi duhovno razvijajo.

ZA ISTO GENERACIJO

Iskali smo odgovor skupaj. Zastavili smo si jih preveč za tak članek. Nekatere smo našli, druge — bodimo skromni za začetek — bo lahko dalo le študior-nejš in dolgotrajnejše proučevanje. A en odgovor smo vendarle našli skupen: kljub takim in drugačnim pogojenostim kraja in njegovega razvoja, kljub vse-mu, kar lahko v tem kraju ob-čuduješ in te navdušuje, ostaja neskladnost kot grenak okus. Lahko škoduje harmoniji tega življenja. Ne smeli bi jih odte-vati z dnevnega reda, odganjati kot sitnega otroka, si zapirati pred njimi oči, češ saj so tako majčkene v primerjavi z našimi velikimi gospodarskimi nalozami.

— Ne pozabite, — so nam rekli, — da je ta generacija gra-dila Velenje. Ogromno žrtvovala. Prepričana sem, da bo mesto, eno izmed devetih jugoslovanskih po vojni zgrajenih mest, ki je danes vredno štirikrat več kot je bilo vanj vloženi družbenih sredstev, postalo še bolj prijetno dom že tej isti generaciji njenih graditeljev.

SONJA GAŠPERŠIČ

Da jim ne bi bili krivični, da ne bi dovolj cenili njihovih naporov, da bi upoštevali specifičnosti kraja in njegovega razvoja, nam niso nikjer rekli. A vendar, kamorkoli smo prišli, s komerkoli smo se pogovarjali, vsi so nas opozarjali enako:

— ne smete prezreti, da se je ve-lenjski rudnik lignita komaj v zad-njem desetletju razvil iz majhnega kmečkega rudnika v enega najmo-dernejših rudnikov s srednjeevropsko storilnostjo.

— ne smete prezreti, da moderno mesto, ki se je v teh letih razrastlo nad onim, glavnim mestom tam spo-daj, nosi polno obeležje mesta, v ka-terem prebivajo rudarji.

— ne smete prezreti, da je ta de-lovna sila prihajala od vsepovsod, kvalificirana, a pretežno nekvalificirana. On 6800 prebivalcev je 3060 zapo-slenih na rudniku, a od vseh skupaj je le 67 pravih domačinov — Velenj-čanov.

— ne pozabite, da je rudarski po-klic kljub moderni odkopni mehaniza-ciji težak, da je rudarski poklic pri nas v državi na plačilni lestvici komaj na 16. mestu. Da smo morali zato ru-darju ustvariti prijeten in vabljiv živ-ljenjski ambiant, predvsem smo mu morali nuditi sodobno stanovanje.

— ne pozabite, da to novo moder-no mesto z lepimi sodobnimi stanova-nji in javnimi objekti že samo po sebi spreminja navade, način življenja ru-darja, njegove potrebe. Spreminja ga kot človeka, civilizacijsko in kulturno.

— ne pozabite, moderna odkopna mehanizacija zahteva tudi strokovno drugače usposobljenega rudarja, torej se tudi v tem pogledu umsko razvija.

— ne pozabite, njegov standard ni le v njegovi plači (na rudniku po-vprečno 32.000 dinarjev, kopač pa za-služi tudi 50 in več tisočakov). Stan-dard je v vsem, kar ga obdaja, kar mu lajša delo in jami, kar mu lepša življenje zgoraj.

— ne pozabite, da je to pravzaprav generacija, ki je bila močno angažira-na pri izgradnji mesta. Vrednost opravljenih prostovoljnih delovnih ur bi zadostovala za zgraditev dvajsetih novih stanovanjskih blokov. To je pogojilo v njih občutek kolektivne lastnine in kolektivne odgovornosti za to lastnino.

— ne pozabite, ta isti rudar se da-nes vse bolj in bolj vključuje v me-hanizem delavskega samoupravljanja, postaja sam tudi vse bolj gospodar dobrin, ki jih ustvarja.

Res, vse to daje poseben ton življenju Novega Velenja, vse to ustvarja določeno fiziognomijo mesta, čeprav nekateri menijo, da je o karšnikoli fiziognomiji še preuranjeno govoriti. Dokumentarni film o Novem Velenju (Viba-film) nam tega res ni po-kazal. Ob njem smo lahko ob-čudovali le skladnosti novega Velenja. Tako rekoč samo fasado življenja, življenje samo nam je ostalo uganka. A kdor se bo po-trudil vsaj malo prislutiti utripu tega življenja, bo odkril tudi njegovo disharmonijo. Ne preseneča ga, ker je zasidrana v vsem specifičnem, tipično ve-lenjskem, — a vedno vendarle ne povsem objektivne narave. To smo si že ob začetku možato priznali.

NEIZKORIŠČEN MILIJON

Trije podatki so povod, da dajemo prednost telesni vzgoji, rekreaciji in športu. Povprečna starost prebivalcev tu je prav-zaprav mladost. 33 let. 30 % pre-bivalcev je starih med 25. in 44. letom. Dalje, leta 1946 je bilo tu komaj 200 učencev s mladine, da-nes je je desetkrat več. In konč-no: skoraj polovica prebivalcev Velenja dela v jami.

Kot za mnoge druge javne objekte, ki so bili zgrajeni v Velenju, velja tudi za lepe šport-ne objekte ob jezeru ugotovitev, da niso nastali kot posledica že razvite dejavnosti. Gradilo se je perspektivno — in prav je tako. Če bi gradili danes, pravijo, ne bi stali ti objekti tako daleč od strnjene naselja, kajti rudarju je vsak korak po težkem delu in odmaknjenem delovišču v jami, odveč. Težko ga dobiš na stadion, igrišče, delno je temu vzrok tudi trojzmenko delo. A vendar, rudarju, ki leto in dan dela v jami, je gibanje na zraku po-trebno. Obevanje z novimi žarčnimi lučmi, ki jih je zdaj nabavil rudnik, mu lahko do neke mere nadomesti le sonce.

Ne da bi se spuščali v po-drobnosti družbene dejavnosti, lahko vendarle ugotovimo, da je danes prizadevanje športnih in telesnovzgojnih delavcev, da bi pridobili za telesno rekreacijo čimveč mladih, pa tudi starejših, še precej osamljeno. Zdi se, da je to kljub lepim športnim ob-jektom danes najbolj spregledano področje in Velenju. Stadioni in igrišča so precej prazni. Uporab-ljajo jih šole, čeprav so tudi za-dane precej odmaknjeni. Pravijo, da bi bilo potrebno blizu šol na-praviti skromna vežbališča. Po-trebna je telovadnica. Nova csemletka jo sicer ima, vendar ta ne bo zadostovala za potrebe kraja. Razvitejše potrebe.

Toda kako so izkoriščeni tisti objekti, ki so tu in okoli katerih bi treba osredotočiti dejavnost? Delavske športne igre so žal še vedno le nekakšno časovno ome-jeno tekmovalstvo, niso še rezultat sistematičnega športnega in re-kreacijskega pokreta. Velenje ima vrsto športnih prvakov, od-ličnih telovadcev, ob zanimivih tekmah sijajno publiko. Toda telesnovzgojni delavci tudi vedo, da njihova naloga ni vrhunski šport, ali pasivna športna publi-ka, temveč telesna rekreacija prebivalstva vsega kraja. A kot so potrebni voditelji pri Parti-zanu, tako bi imel koristno delo športni referent v kolektivih. Rudnik kot največji kolektiv se danes še zadovoljuje s športnim svetovalcem, ki pa poleg svojega rednega dela z mladino rudarske šole gotovo ne bo mogel biti kos celotni nalogi v rudarskem kole-ktivni: propagatorja rekreacije, organizatorja in strokovnega delavca. V različnih razgovorih se je izoblikovalo mnenje, da naj bi rudnik kot tudi drugi večji kolektivi v tej občini, štipendirali svoje ljudi na Visoki šoli za te-lešno kulturo. Tega denarja ni-komur ne bi smelo biti žal. De-lavci, ki že razumejo te potrebe, bi morali širiti to svoje prepriča-nje in ga uveljaviti.

V perspektivnem planu je go-vora o novi moderni telovadnici, o zimskem bazenu. Ta dva ob-jekta sta gotovo že mnogo bolj pogojena v tovrstnih razvitih po-trebah. Toda osvojiti bo treba počasi mnenje, da je napočil čas, ko morda ne bodo potrebne več tolikšne investicije, a po-trebna so že redno organizirana sredstva za vzdrževanje obstoje-čih objektov, za občasno nagra-jevanje športnih delavcev-volon-terjev, za redno nagrajevanje strokovnih telesnovzgojnih de-lavcev, za razvoj rekreacijske ali športne dejavnosti, dejavnost društev itd. Tu ne more več vla-dati stihija ali izjemna naklonje-nost posameznika ali kolektiva eni športni panogi (naklonjenost je združena z denarnimi sred-stvi). Novi način delitve družbe-nega dohodka naj bi se uveljavil tudi na tem področju. Občinski sklad za fizikulturo, ki bi imel svoj upravni odbor kot družbeni

regulator te dejavnosti, ki bi tudi denarno stimuliral izvajanje programov na tem področju — to je misel, v kateri vidi že danes večina rešitev pred vladanjem stihije. Milijon dinarjev sredstev, ki so še danes, konec oktobra, neizkoriščena v letošnjem pro-računu občine, namenjena fizični kulturi, pa prazne blagajne tistih, ki se s to društveno dejavnostjo ukvarjajo in imajo svoje delovne načrte, — to je anomalija, ki ima svoje korenine v slabem sodelovanju, v družbeni nekot-rolni dejavnosti in vlaganja sred-stev na tem področju.

NAMESTO POLITEKE PRTA

Zasledovati, kje in kako po-tekajo proste ure velenjskega meščana, je pravzaprav težko. In zopet ni, saj je mnogo pokazate-ljev, ki govorijo o tem načinu živ-ljenja. Visoka stanovanjska kul-tura jih je morda za določen čas res preveč zaprla v lastne do-move, a tudi to ni slabo. Ljudje so si opremili stanovanja. Po-trošniški krediti in hranilne vlo-ga so se povišale v petih letih za približno štirikrat. V Velenju je že čez 30 televizijskih sprejem-nikov in mnogo načrtov in želja za ta nakup, da o radijskih spre-jemnikih niti ne govorim. Vsak 40. prebivalec ima danes že mo-torno kolo ali avto. Alkohol je danes bilih še redki rudarski družini. Vsak tretji Velenjčan se hrani v izredno lepi samopo-strežni restavraciji v novem ho-telu »Paka«. Ljudje sami skrbijo za izgled stanovanjskih hiš in urejajo njihovo okolico itd. Vse to kaže na nov način življenja, ki človeka spreminja, spreminja njegove navade, njegov družin-ski ali osebni proračun, ga kul-tivira in ga končno na vsem lepem samo po sebi potegne tudi v živ-ljenje mesta.

In kam odhaja? Sprva se zdi, da je mesto nenavadno prazno. A temu je gotovo vzrok tudi tri-izmensko delo. V parku je vse-eno preveč prazno. Morda je sonce krivo, da tod ni ljudi, če-prav jesensko prijetno greje. Na plesiščih in parku bi v toplejših dneh podjetni gostinci lahko pri-pravili ob sobotah kaj za mla-dino. O tem še niso razmišljali, pravijo.

Restavracija ob jezeru je med tednom prazna. Tudi letni kino tam je opuščen. Delavski klub v središču pa je zdaj že kar dobro obiskan, ob popoldnevih kot ob večerih. Televizija, karte, časopi si sicer skromnega izbora, šah, pogovor, kozareček pijače. Razvil se je pravzaprav v majhno ka-varnico s samostojnim finančnim računom. Prijetno — in če sprva ni bila, zdaj po letu dni je res že domača. Tam prek trga je čisto nov hotel. Tudi ta se je hitro udomačil, v njem se hrani v samopostrežni restavraciji že 2000 Velenjčanov. In od tod ni tako nesiguren korak v hotelsko restavracijo, pravijo, tudi za rudarja ne. Tu je ob sobotah in nedeljah ples. Točilnica v starem Rudarskem domu ni več vabljliva za mlajše. Gostilne v starem Velenju izgubljajo značilno kna-povsko obeležje. Rudar se počasi a sigurno otresa prepričanja, da je zanj edino primeren lokal prava knapovska gostilna, s po-litimi prti, zadimljenimi sobami in glasnim prerakanjem. In ko bo prihodnje leto poleg hotela zgrajena še stavba z dvorano za 1000 ljudi, kjer bodo lahko naj-različnejša zborovanja, pa plesne in druge zabavne prireditve, a spodaj v kleti kegljišče, bodo s tem Velenjčani zopet pridobili novo prijetno družabno zbira-lišče.

A ljudje, zbrani z vseh vetrov, se počasi med seboj seznanjajo. Morda bi se najhitreje s sosta-novalci v stanovanjskih skupno-stih. Toda tu ni prepotrebnihih majhnih družabnih klubskih prostorov, ki jih pri bodočih gradnjah ne bi smeli pozabljati. To bi bila lahko uspešna prva stopnica v družabno življenje, prva in najbližja možnost za majhne organizirane klubske programe, za vse tiste, ki se za obisk javnih družabnih prostorov ne morejo tako hitro odločiti.

PREPRIČANJE ALI NAVADA?

Novo Velenje ima tudi svoje kulturne ustanove. Delavske uni-verze v novi lepi stavbi z moder-nimi učilnicami, a žal brez večje predavalnice. Kulturni dom kot osrednjo stavbo, kjer so vse večje domače kulturne prireditve in gostovanja, glasbena šola, plesne vaje, lutkovno gledališče, dru-štveni prostori za dejavnost Svobode, dalje kino v preurejenem starem Delavskem domu, knjiž-nica v stavbi Delavske univerze. Kakšen je status teh institucij, ka-ko zadostne potrebam kraja, kakšen je način finansiranja njihove de-javnosti, kakšna je njihova komu-nikativnost (a manj kakšni so njihovi podrobni programi) — to so vprašanja, na katera smo prav tako skupaj iskali odgovore. Misel na skladni razvoj je nare-kovala njihovo ustanovitev, zgra-ditev dveh novih izredno lepih stavb. Občinski svet za kulturo in prosveto si teh vprašanj do-sele ni zastavljala. Razširjajoče se šolstvo in šolstanski občini, zbi-ranje velikih sredstev za nove šolske prostore, nov način finan-siranja šolstva, skratka velike spremembe na tem področju v zadnjem letu ali dveh so odri-vale ta vprašanja z dnevnega reda. Od trinajstih let tega, druž-benega organa v preteklem letu nobena ni obravnavala širšega kulturnega problema. To ni oči-tek, to je le pojasnilo, zakaj na

tem področju lahko danes go-vorimo še o veliki, preveliki ne-skladnosti z ostalim družbenim in gospodarskim razvojem tudi v Velenju.

Ilustracija ob primeru Kul-turnega doma. Nevzdržno je mnenje, da je zdaj, ko je dom zgrajen iz družbenih sredstev, stvar domače Svobode, da Dom vzdržuje, upravlja, skrbi za za-dovoljivo komunikativnost, za-gotavlja pester in prebivalstvu dostopen repertoar, kar vsi še posebej poudarjajo. Ali je to še mnenje, v katerega nekateri ver-jamejo, ali pa je to samo stanje, ki je pač posledica preteklosti, tega ne vem. Toda Svoboda, ki poleg skrbi za kvalitetno rast amaterskega dela nosi tudi polno družbeno odgovornost kulturne organizacije za sodelovanje pri usmerjanju kulturne politike svojega kraja, ki mora vplivati na programsko politiko, prisluh-niti interesom ljudi, jih razvijati, ne more sama brez družbeno or-ganiziranega dotoka sredstev upravljati stavbe, ki je končno javna stavba. Morda bi tak dom moral imeti svoj upravni odbor, ki bi gospodaril s stavbo z vso odgovornostjo pred javnostjo, jo vzdrževal, skrbel, da ne ostaja prazna, neizkoriščena. Morda bi tak dom moral delovati kot kulturni servis. Morda je nedomiš-ljena še najboljša rešitev.

A s tem se ob konkretni ilu-straciji odpira vprašanje sred-stev za kulturno dejavnost, ne le za vzdrževanje javnih kulturnih stavb. Narodni dohodek v šo-štanjski občini — 369.300 din na prebivalca — vsekakor daje osnovno možnost razmišljanja o formiranju posebnega sklada za finansiranje kulture (višina sklada je stvar družbenih dogovorov) z lastnim upravnim odborom, ki naj bi usmerjal kulturni razvoj v komuni in dodeljeval sredstva posameznim ustanovam in dru-štvom glede na njihove progra-me dejavnosti, a ne na naslove. Tu bi s svojimi naslovi konku-

Karto več za Borove »Zvezde«, je ponujal fant. Ob gostovanju ljubljanske Drame v Velenju res ni ostalo praznega sedeža

Z EKSPRESOM DRUŽBENEGA ŽIVLJENJA

IZHODIŠČE LETOŠNJEGA POSVETA JE BIL PRVI SLOVENSKI ZAKON O KNJIŽNICAH • RAZPRAVA JE RAZVEDNOTILA DOSEDANJE PRORAČUNSKO ODNOS • REZIME LETOŠNJEGA POSVETOVANJA: ČIMPREJ UVELJAVITI NOVE ODNOS.

NOVI ZAKON JE DRUŽBENO OVREDNOTIL KNJIŽNICARSTVO

Sicer golo naključje — a vendarle zanimivo: letošnji posvet slovenskih knjižničarjev se je začel natanko tistega dne, ko so določila prvega slovenskega Zakona o knjižnicah postala pravnomočna. Zato pa po drugi strani ne more biti naključje, da se je vsa razprava na omenjenem posvetovanju vedno znova vračala na izhodiščno točko — na določila v novem Zakonu o knjižnicah. Pa kako bi se tudi ne, ko pa se je s tem zakonom uresničila dolgoletna želja — in tudi zahteva — slovenskih knjižničarjev, da bi bila služba in pomen knjižničarske službe tudi z zakonskimi določili ovrednotena.

A vendar, ali slovenski bibliotekarji niso polagali nekoliko preveč upov v novi zakon že tedaj, ko je bilo o njem in njegovih določilih samo še govora, da jih določila preveč »optimistično«
gledajo nanj tudi zdaj, ko so ga sprejeli poslanci v Ljudski skupščini? Kdor je namreč mislil in pričakoval, da bo ta zakon že samo po sebi in tako rekoč a priori odredil knjižničarstvo vseh tegob in nadlog, bo bržčas v teh svojih pričakovanjih precej ogorčeval. Ali pa naj ta ugotovitev pomeni hkrati tudi razvednotenje prvega slovenskega zakona o knjižnicah? Nasprotno, v tem je njegova največja vrednost! Zakon namreč zelo določno odreja družbeni pomen knjižničarske službe, jasno izpričuje potrebo družbe do knjižnic in spet potrebo knjižnic do komun, šol, ustanov, gospodarskih organizacij, društev, družbeno-političnih organizacij — skratka do vseh neposrednih koristnikov. Ali, kot njegov pomen označil upravnik ljubljanske Delavske knjižnice Avgust Vižintin:

»Zapirati se v knjižnice in ne videti celotnega okolja, v katerem knjižnica živi, je zelo kratkovidno. Samo pričakovati, da bo nekdo od zunaj rešil problematiko knjižnice ali pa da bosta zakon ali uredba spremenila položaj, pomeni toliko, kot ne razumeti in ne poznati našega družbenega razvoja in odnosov, ki ga spremljajo.«

OD FINANSIRANJA USTANOVE K FINANSIRANJU DEJAVNOSTI

Pa čeprav sem še tako intenzivno iskal v spominu nasprotne primere, izpričujejo vsi moji dosedanja pogovori z upravniki knjižnic — pa naj že gre za knjižnice v katerem koli kraju — da so bila sredstva, ki so jih dobile knjižnice iz dotacij tega ali onega organa, foruma, vse premajhna že samo za načrtno razširjanje in poglobljanje osnovne dejavnosti, kaj da bi govorili ob tem še o čem drugem. Novi Zakon o knjižnicah pa postavlja finansiranje knjižničnih ustanov na bistveno drugačno osnovo: namesto dosedanjega finansiranja ustanove kot take — sedaj finansiranje njene dejavnosti. To spremembo izhodišče v samem sistemu finansiranja pa nujno spreminja dosedanje odnose: namesto proračunskih odnosov — in s tem podrejenosti, odvisnosti, nesamostojnosti, kot pač kdo hoče imenovati — sedaj pogodbeni odnosi med koristniki in ustanovo, torej enakopraven položaj med obema partnerjema. S tem pa je zakon tudi prenesel vso moralno in materialno odgovornost za nadaljnji razvoj knjižnic in knjižničarske službe na neposredne koristnike.

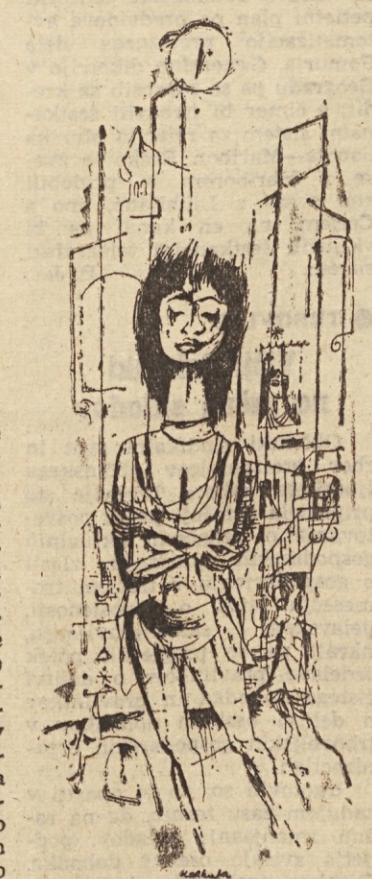
Ob tako imenovanem sistemu finansiranja knjižničnih ustanov pa se nehoti vsiljuje vprašanje, kje so zdaj pravzaprav naloge in dolžnosti bibliotekarnih delavcev. Avgust Vižintin jih je približno takole označil: Pri novi delitvi dohodka ne gre samo za bolj ali slabši finančni položaj knjižnic, temveč za nov družbeni odnos, za demokratičnejši odnos družbe do ustanove. Nova načela delitve dohodka so že zajela

gospodarstvo, zdravstvo, šolstvo, prav zdaj pa postajajo aktualna tudi za nas. Vendar tega vprašanja ne razčiščuje in rešuje zakon o knjižnicah sam po sebi, to je treba doseči z neprestanim prizadevanjem vse družbe, zlasti pa nas samih. Kulturni delavci ne moremo dovoliti, da se vsa druga dejavnost odvija v znamenju nove delitve družbenega dohodka, mi pa bi še naprej živeli samo ob odobrenih in znižanih proračunih, po partijah in pozicijah, od milosti tega ali onega.

KLJUB TEŽAVAM V PRVEM OBDOBJU BO VEDNAR POTREBNO ODLOČNO UVELJAVITI NAČELA V FINANSIRANJU

Vsak začetek je težak, zato bi bilo tudi nesmiselno pričakovati, da se bodo nova načela v finansiranju knjižničnih ustanov uveljavila tako rekoč preko noči. Bržčas bo ta proces nekoliko dolgotrajnejši, še posebno zaradi tega, ker bo potrebno uveljaviti nova načela v finansiranju za vse kulturno-prosvetne ustanove. Težko bo to slednjič tudi zaradi tega, ker bo načela, po katerih naj bi se poslej formalni dohodek knjižničnih ustanov, šele potrebno poiskati. Izkušnja pa na tem področju skorajda ni, z izjemo nekaterih primerov v sosednjih republikah, kjer so že ponekod uveljavili kriterije za finansiranje, kot na primer vloga in pomen knjižnic, bralci in izposoja knjig, uslužnostna dejavnost knjižnice, različne kulturne manifestacije.

Prav tako pa bo v bližnji prihodnosti potrebno odgovoriti še na celo kopico vprašanj pri finansiranju knjižničnih ustanov. Samo za primer: kdo bo zagoto-

Jože Ciuha: Kalkuta 1961 (z razstave v Jakopičevem paviljonu)

vil sredstva za manjše podeželske knjižnice izven gospodarskih in družbeno-političnih središč, ki pa so kljub svoji »majhnosti«
vendarle zelo pomembne? Ali bo ta sredstva zagotovila komuna, ali družbeno-politične organizacije, ali društva, morda celo matična knjižnica? Navsezadnje bo potrebno razmišljati tudi o lastnem ustvarjanju sredstev z dodatno dejavnostjo, z uslugami.

Rešitev bo bržčas veliko in v vsakem konkretnem primeru bo potrebno poiskati najprimernejšo. In prav pri teh iskanjih bodo morali knjižničarji čimbolj aktivno sodelovati, vedno znova bodo morali opozarjati na potrebo in pomen posameznih knjižničnih ustanov, dokazovati upravičenost zahtev po finančnih sredstvih

in mislim, da je imel upravnik mariborske študijske knjižnice Jaro Dolar povsem prav, ko je dejal, da nikjer družba sama po sebi ne podeljuje knjižnicam in njihovim delavcem ekonomskega in družbenega statusa, da si ga mora priboriti vsaka knjižnica sama, vsak bibliotekarni delavec posebej. In čim globlje je knjižnica zakoreninjena v družbeno-političnem življenju okolja, tem večji je njen pomen.

Zato je tudi rezime letošnjega posvetovanja slovenskih knjižničarjev — vsaj kar zadeva finansiranje — razmeroma jedrnat: ena izmed najpomembnejših nalog v prihodnjem obdobju — kar najhitreje uveljaviti nove odnose v sistemu finansiranja bodisi preko strokovne organizacije slovenskih bibliotekarnih delavcev bodisi preko sindikalnih podružnic, bodisi preko vodstev in organov upravljanja v posameznih ustanovah.

NOVA NAČELA FINANSIRANJA BODO POGLOBILA DRUŽBENO UPRAVLJANJE IN USTVARILA EKONOMSKO BAZO ZA SAMOUPRAVLJANJE

Sodeč po tem, kar sem spoznal iz dosedanjih obiskov in pogovorov v posameznih knjižnicah, se je družbeno upravljanje na teh ustanovah kaj različno razvijalo. Tako morajo ponekod še vedno nositi na občino v podtrditveni sleherni račun, medtem ko drugje že samostojno urejajo kadrovska in notranja organizacijska vprašanja. Odvisno pač od organizacijske utrujenosti in razvitosti ustanove, od prizadevnosti članov organov družbenega upravljanja, predvsem pa od ekonomske baze posamezne ustanove. Toda nekaj je gotovo: vse ekonomske spremembe bodo sprožile proces gospodarskega in družbenega osamosvajanja knjižničnih ustanov, poglobljale bodo družbeno upravljanje in ustvarjale dovolj trdno ekonomsko bazo za razvoj samoupravnih organov. Res, morda je še preuranjeno napovedovati, a vendar: morda ne bi tudi knjižnične ustanove samostojno formirale in razdeljevale svoj dohodek, ga razporejale v sklade in z njimi samostojno gospodarile? In ob tem še: ali ne bi prav ta novi način formiranja in razdeljevanja dohodka vnesel tudi v sam sistem razdeljevanja sredstev za osebne dohodke pravičnejša načela: vsakomur po njegovem delu? Upravnik Osrednje knjižnice komune Kranj Slavko Bohanec mi je še pred nedavnim pripovedoval, da je pri njih obrodilo nagajevanje po delu že lepe sadove. Čemu potem ne narediti odločnejšega koraka dlje v družbenem razvoju?

NOV SISTEM FINANSIRANJA BO NUJNO POVEZAL KNJIŽNIČNE USTANOVE Z NEPOSREDNIM OKOLJEM

Doslej, da, doslej... Koliko govora je bilo na primer o tem, da morajo postati ljudske knjižnice široko zasnovane splošne javne knjižnice, ki na svojih

knjižnih policah ne urejajo samo leposlovja, temveč lahko tako po založenosti kot po usmerjenosti in urejenosti knjižnih fondov ugođe vsem željam in potrebam državljanov dolčenega področja. In ob študijskih knjižnicah: ne samo humanistične vede, tudi naravoslovne vede, tehnična znanost! Toda kljub temu se je pri zadnjih diplomskih nalogah maturantov spet izkazalo, da so morali dijaki iz Bele Krajine hoditi po literaturo v novomeško študijsko knjižnico, čeprav bi morala imeti te knjige vsaka javna ljudska knjižnica. In dr. Mirko Rūpel, upravnik Narodne in univerzitetne knjižnice, ve povedati, da knjižnice vedno pogosteje pošiljajo dijake k njim, čeprav ne gre za kdo ve kako zahtevno literaturo. Take in podobne primere pa bi bilo moč naštevati tako rekoč v nedogled.

Vse to priča, da so doslej knjižnične ustanove bore malo in le z redkimi izjemami upoštevale želje in potrebe neposrednih koristnikov. Deloma je temu kriva »čitalniška in splošno-prosvetarska mentaliteta«
posameznih knjižničnih vodstev, deloma so temu krivi tudi pomanjkanje strokovno usposobljenega bibliotekarskega kadra, deloma pa je temu krivo tudi nezanimanje samih koristnikov ali ustanoviteljev. Pogodbeni odnos med knjižnico in koristnikom pa bo ob finančnih sredstvih določal tudi zahteve o knjižnih fondih in o vsej dejavnosti te ustanove. Zato tudi novi sistem finansiranja postavlja bibliotekarja tako rekoč v sredino družbenega življenja in to ne le v pasivnem, temveč v dinamičnem, aktivnem odnosu do vsega družbenega življenja neposrednega okolja. In zato mislim, da ne bo preveč hipotetično izzvenelo, če rečem, da nova načela v sistemu formiranja dohodka pravzaprav povezujejo knjižnične ustanove z neposrednim okoljem.

NI ČASA ZA ODLAŠANJE

Pravzaprav bi bilo vredno razmisлити še o stoterih drugih problemih, ki jih je razkrilo letošnje posvetovanje slovenskih knjižničarjev, bodisi o organizaciji matičnih knjižnic, o vertikalni in horizontalni povezavi knjižničnih ustanov, o vzgoji bibliotekarskega kadra, o dokumentacijski službi, o centralnem katalogu in kdo ve o čem še vsem. A kako strniti razpravo dveh dni in ob tem še vse druge na pol zasebne pogovore na nekaj časopisnih stolpcev? Zato samo najvažnejše v tem trenutku. Zato ob koncu samo še stavek, pravzaprav sentenca Jara Dolarja:

»Vlak družbenega življenja drvi naprej. Mi knjižničarji pa bomo morali paziti, da ga ne bomo zamudili in potem z vso našo prtljago gledali za njim.«

BOJAN SAMARIN

TA TEDEN SMO IZBRALI

»Karolina Reška«

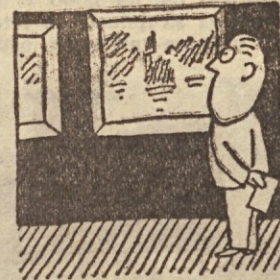
Kdor je v lanskem poletju obiskal Piran, si je lahko med drugimi zanimivostmi mesta ogledal tudi skupino filmarjev, ki so pod vodstvom režiserja Vladimirja Pogačiča snemali prve kadre dramskega dela Draga Gervaisa »Karolina Reška«. Takrat so o filmu, verjetno pod vtisi obsežnih priprav, bogate in pester dekoracije, pa tudi sodelovanja znanih domačin in tujih igralcev, razpravljali z velikimi pričakovanji. Verjetno so pri tem mislili tudi na težke denarce, ki so jih za film porabili.

Zdaj lahko razpravljamo o rezultatih teh obsežnih priprav. In kakšne so ugotovitve? Film nas ne zadovolji. Že sama dramska osnova Gervaisovega dela ustvarjalcu ne nudi veliko, saj je ena mnogih lahkotnih komedijantskih zvrsti z značilnostmi comedie dell'arte, toda po svoji dramaturški strukturi veliko skromnejša. Zato tudi režiser ni imel lahke naloge: iz skromnega dramskega teksta ustvariti živahno, igrivo in s komičnimi zapletmi prepletajočo se komedijo. Mesto tega je iz situacijske komedije nastala monotona, dolgočasna in neizrazita filmska zgodba, ki so jo skušali reševati s pestro barvno fotografijo, razgibanim okoljem, kostumi in glavno igralko Ann Aubrey kot Karolino Reško. Gledalec pri vsem tem ne ve, ali naj resno občuduje naivno »herojstvo in žrtvovanje«
mlade žene, ali naj sočustvuje z njo, da bi se pri tem resnično sprostil in zabaval, je le malo verjetnosti. Tako je bilo spet ustvarjeno filmsko delo, ki je šlo mimo naših pričakovanj in nas ni zadovoljilo.

I. B.

Umetnik — popotnik

Ze od nekdaj so slikarji radi potovali; v starih časih vsekakor v Italijo, kasneje — in še danes — v Pariz. Med potniki večjega formata poznamo v prejšnjem stoletju Ivana Franketa, ki je prepotoval Kitajsko in se povrnil v domovino z več slikami kitajskih motivov.

V našem stoletju so merila druga, svet je postal manjši in bolj odprt. Med tiste slovenske umetnike, ki so potovali po daljnih krajih, se je vrstil tudi Jože Ciuha, rojen 1924 v Trbovljah. Od septembra 1959 do maja 1961 je bil na študijskem potovanju po Indiji, Tajski, Kambodži, Singapuru...

O njegovih doživljajih smo že čitali zanimive reportaže v časopisu, te dni pa si lahko v Jakopičevem paviljonu ogledamo izbor risb, ki jih je umetnik prinesel s seboj.

Razstavo je razdelil na več oddelkov. »Popotne reportaže«
govore o ljudeh, ki jih je srečal med potjo »Žena iz Sanski hribov«, »Manekenka Miriam«, »Plesalka z Balijske«, »Delavka z riževih plantaž«, »Žena iz Padang plemena«... vrsta portretov, kjer čutimo slikarjevo živo zanimanje za upodobljenca, ki je kljub svojemu eksotičnemu videzu neke domač in blizu.

»Totemi in idoli«
so moderno predelani in komplicirani liki primitivnih totemov, zelo stilizirane so tudi »Ankorske meditacije«. V prijetnem nasprotju so »Obrobni zapiski«, nežne podobe vzhodnjaških deklet, ki so neprestano pritegovali slikarjevo zanimanje.

Poudariti je treba, da razstava nima namena biti realistična reportaža s popotovanja. To je le izbor zelo sublimiranih likov in vtisov iz daljne Azije, ki jih je Ciuha ohranil v svojih risbah v nežnih, izostrenih potezah.

F. Z.

Minuli teden v Kopru

Minuli teden, v dneh posvetovanja slovenskih knjižničarjev v Kopru, sta prebivalce mesta in njegove bližnje okolice razveselila dva pomembna kulturna dogodka. V petek, 20. oktobra, je bila namreč odprta v mestnem muzeju razstava slovenskega primorskega časopisa v letih 1849—1960, istega dne zvečer pa je bil v koprskem gledališču literarni večer sodobnih primorskih književnikov.

Najprej se pomudimo ob razstavi. Organizator — Studijska knjižnica v Kopru — je razstavil ves primorski tisk v zadnjih 110 letih, kolikor se ga je pač ohranilo, kajti fašistično nasilje predvojnega in vojnega obdobja je uspešno uničevalo vse, kar je bilo naprednega, slovenskega. Celotno gradivo razstave, opremljeno z najnujnejšimi pojasnili, označbami in nekaterimi lakonskimi razlagami, je razdeljeno na štiri obdobja: avstrijsko, italijansko, obdobje nacionalnega odpora in slednjič povojno obdobje. Razstava je sicer izrednega študijsko-proučevalnega pomena za vse, ki se pogloblje ukvarjajo s publicistično dejavnostjo, vendar jo bo lahko s pridom izrabil pri pouku tudi spreten učitelj ali profesor.

Drugi dogodek minulega tedna — če mu že lahko tako rečemo — pa je literarni večer sodobnih primorskih književnikov V. Bartola, D. Lokarja, A. Gradnika, A. Budala, C. Kosmača, B. Pahorja, B. Magajne, C. Zlobca in A. Rebule. Domiselna scena in vezni tekst sta dovolj spretno povezovala med seboj sicer zelo razlikljive še tekste v zaokroženo celoto, ki je bržčas razgledala slehernega poslušalca. In če bi bila še interpretacija posameznih tekstov bolj skrbno pripravljena, bi bil gotovo za poslušalce to še prijetnejši večer.

S. B.

Nepotrebna bojazen

Novi pravilniki o delitvi osebnih dohodkov so hkrati z drugimi gospodarskimi ukrepi temeljita ocena sposobnosti marsikaterega vodilnega delavca v podjetju. Marsikateri strokovnjak oziroma vodilni delavec, je pregloboko posegel v blagajno podjetja. Nekateri kolektivi o tem zelo malo ali pa sploh nič ne vedo. Zato je občinski sindikalni svet Celje pred nedavnim poslal vsem predsednikom sindikalnih podružnic pregled o najvišjih in najnižjih osebnih dohodkih zaposlenih v gospodarstvu. Ko so analizirali te osebne dohodke in ugotavljali vzroke, zakaj ponekod takšni razponi, je bilo dosti vroče krvi. Posamezniki so sicer iskali najrazličnejša opravila izgovore in tudi zaščito, vendar povsod niso uspeli. Naj mimo drugih izgovorov omenim samo naslednjega, ki postavlja prizadete v dokaj čudno luč. Praviyo namreč, da sindikalne podružnice niso sposobne realno oceniti pravilnost izplačanih osebnih dohodkov; ali pa, da sindikalne podružnice prav nič ne zanimajo osebni dohodki v ostalih podjetjih, temveč da se lahko vtikujejo le v dohodke v lastnem podjetju. Povrh vsega pa je najslabše še to, da posamezniki iščejo svoje osebne zagovornike in jih tudi najdejo največkrat med tistimi, ki zadeve le površno poznajo in jih popolnoma neutemeljeno zagovarjajo. Sicer pa menim da se tistemu, ki je upravičeno dobil toliko in toliko tisočakov, ni treba bati javnih razprav v sindikalnih podružnicah in da mu tudi ni treba iskati zagovornikov za svoje osebne dohodke izven podjetja.

J. BEVC

PO KATEREM ČLENU

Premeščanje invalidov

H. I. Kočevlje: Ali sme podjetje premestiti delavca-invalida, ki je v podjetju že 23 let, čeprav njegovo delovno mesto ni ukinjeno, ukinitelj pa je več drugih mest?

ODGOVOR: Po 151. členu prečiščenega besedila zakona o delovnih razmerjih (Ur. l. F.L.R.J., št. 17/61) se na podlagi sklenjenega sporazuma delavec razporedi na ustrezno mesto, oziroma na delo v gospodarski organizaciji. Delavec ne sme biti brez svoje privolitve razporejen na delovno mesto oziroma delo, ki ne ustreza njegovi strokovni izobrazbi. Na podlagi tega podjetje lahko premesti delavca na drugo delovno mesto oziroma delo, pri čemer mora paziti, da to delovno mesto oziroma delo ustreza njegovi strokovni izobrazbi. Višina osebnega dohodka na drugem delovnem mestu ne vpliva na pravilnost premestitve.

Kadar se zmanjša obseg dela, kadar začasnó preneha delo na njegovem delovnem mestu in v drugih primerih, ki jih določajo posebni predpisi, je po členu 152 zakona o delovnih razmerjih delavca začasnó (največ za tri mesece) lahko razporejen na delovno mesto oziroma delo, ki ne ustreza njegovi strokovni izobrazbi. V tem primeru pa ima pravico, da se mu obračuna osebni dohodek po osnovi, ki mu je določena za redno delovno mesto ali delo, če je to zanj ugodnejše.

Po 86. členu zakona o delovnih razmerjih se zaposleni invalid lahko razporedi na drugo delo, če je mogoče šteti to drugo delo po njegovih znakih in delovnih razmerah za ustrezno delo, ali na drugo delovno mesto z enakim delom, če to drugo delovno mesto po delovnih razmerah ustreza delovnim zmognostim invalida glede na naravo in stopnjo njegove invalidnosti, s pomočjo, da s tem ne nastanejo za invalida spremembe, ki bi glede na kraj, kjer stanuje, in glede na druge objektivne okoliščine bistveno poslabšale pogoje, v katerih je invalid nastopil.

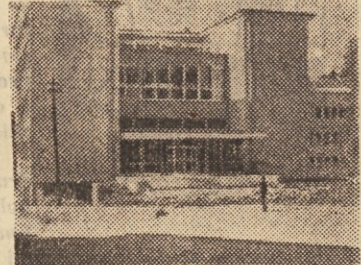
Iz Vašega pisma je sklepati, da je podjetje pri premestitvi delavca postopalo v skladu z zakonom.

● HRATNIK:

Novi prostori za stanovanjsko skupnost

Stanovanjska skupnost v Spodnjem Hrastniku je uredila nove prostore za upravo in servise. Za ureditev novih prostorov za servise sta prispevali sredstva tudi Tovarna kemičnih izdelkov in Steklarna Hrastnik.

Računajo pa, da bodo v tej stanovanjski skupnosti še letos uredili vzgojno-varstveno ustanovo in servis za nekatere nove uslužnostne dejavnosti, zlasti za čevljarstvo in krojaštvo. Za prihodnje leto pa imajo v načrtu ureditev pralnice in otroških igrišč.

Danes praznujejo v Novem mestu svoj občinski praznik. Ta dan bodo odprli novo pošto poslopje z avtomatsko telefonsko centralo.

novi in servis za nekatere nove uslužnostne dejavnosti, zlasti za čevljarstvo in krojaštvo. Za prihodnje leto pa imajo v načrtu ureditev pralnice in otroških igrišč.

(k)

● SOVODENJ:

Združili se bodo

V Sovodnju nad Škofjo Loko so zrasla, na pobudo posameznih demobiliziranih borcev in ob prizadevanju zaposlenih, štiri obrtna podjetja, ki nudijo v tem nekdanj zelo pasivnem kraju zaposlitev vsej odvisni delovni sili. To so mizarstvo podjetje »Olepu«, Kovaštvo in Čevljarstvo Sovodnje, ter »Termopol«. Skupaj zaposlujejo 80 delavcev, ki bi v nasprotnem, kajti kraj je precej oddaljen od Skofje Loke in brez dobrih prometnih zvez, bili prisiljeni životari na majhnih zaplatah obdelovalne zemlje, ali pa zapustiti svoj domači kraj in oditi po dolini s »trebuhom za kruhom«.

Podjetja so v letošnjem prvem polletju dobro gospodarila, saj so letni plan celotnega dohodka dosegla z 52,5 %, plan čistega dohodka pa celo s 60 %. Večji čist dohodek pa so namenila izključno v skladi in so ostala raje na lanskí višini osebnih dohodkov, ki znašajo na zaposlenega okoli 15.000 din mesečno. Denar potrebujejo za ureditev prostorov in nakup strojev. Delovni prostori so, razen pri »Olepu«, namreč neustrejni.

Podjetja pa kljub dobrim uspehom tare še ena težava. Kadrov za upravno poslovanje jim primanjkuje. Teh pa v ta odročni kraj ni lahko dobiti, sami jih pa imajo za vsa štiri podjetja premalo. Prav zato so predlagali združitev v eno podjetje. Tako, menijo, bodo najlaže uredili te težave. Kolektivni dosežanih podjetij — bodočih ekonomskih enot — bodo obdržali v glavnem vse pristojnosti. Enotno podjetje bo tako za svoj razvoj in razvoj kraja lahko storilo še mnogo več.

O. M.

● RIŽANA:

Namesto farne bobrov turistični center

V idilični dolini reke Rižane pri Rižani bodo te dni začeli z urejanjem obsežnega gostinstvo-turističnega centra, ki bo nad vse pomembna dopolnitev za obmorski turizem. Sedanja farma bobrov, ki je zaradi razmer na svetovnem tržišču postala nerentabilna, bo dobila nadomestilo v novih ribogojnicah, kjer bodo že začeto delo gojitve postvri zelo razširili. Razen velikega parka, v katerem bodo zgradili weekend hišice za turiste, bo moč videti v malem živalskem vrtu celotno zastopstvo tamkajšnjega živalskega sveta. Tako bo končno ta priljubljena turistična točka dobila v našem turizmu mesto, ki ji pripada.

-sky

Posebno pozornost na letošnjem sejmu elektronike vzbujajo razne avtomatizirane in avtomatske profesionalne naprave. Na sliki: učenci III. letnika poklicne šole elektro stroke iz Kranja ogledujejo signalno varnostno napravo za zavarovanje železniške postaje Imeno, ki zagotavlja absolutno varnost prometa. Napravo je izdelala »Iskra«, ki eno takih aparatov prav zdaj montira na železniški postaji Presej. Razvojna stopnja domačih proizvajalcev elektronskih zaščitnih naprav je sicer že dosegla tako stopnjo, da bi na primer železniško progo Ljubljana-Jesenice lahko avtomatizirali z domačimi sredstvi do take stopnje, da bi za celotno progo skrbel en sam prometni uslužbenec!

● IDRIJA:

»Simplex« v novih prostorih

Storitveno obrtno podjetje »Simplex« se je te dni preselilo v nove prostore ki obsegajo kakih 200 kvadratnih metrov površine. S tem si je odprlo možnosti za hitrejši razvoj v prihodnje. Doslej so kolektiv tega

mi, ki so predvsem začetnega prehodnega značaja in jih bo moč čez nekaj časa vsaj omiliti. Prebresti bodo morali sedanjo zaostalost in prvenstveno z lastnimi sredstvi nadoknaditi zamujeno. Za sedaj imajo med vsemi devetimi PTT podjetji v Sloveniji najslabša osnovna sredstva in tudi s strokovnostjo zaposlenih se ne morejo pohvaliti. Najbolj ranljiv problem so

● KOPER:

Pobuda, ki obeta nova stanovanja

Ugotovitev, da bo z nadaljnjim razvojem Kopra postalo stanovanjsko vprašanje najtežji problem, je sprostila novo pobudo zidanja enodružinskih stanovanjskih hiš v povsem novih ugodnejših pogojih za številne interese. Gre namreč za nov predlog, ki ga prav te dni proučujejo. Po tem predlogu bi funkcije sedanje osrednje gradbene zadruge prevzele gradbene zadruge v okviru posameznih podjetij ter bi nastopale kot delni investitorji. Proracun kažejo, da bi stala enodružinska hiša približno štiri milijone dinarjev: od tega bi dal občinski stanovanjski sklad 50 % ali dva milijona dinarjev, podjetje v katerem je graditelj zaposlen bi prispevalo 30 % ali 1,3 milijona dinarjev, medtem ko bi bodoči lastnik enodružinske hiše nastopal v tej kombinaciji s preostalimi 20 odstotki. Seveda bi po odplačilu skupnih vloženih sredstev postala hiša njegova last. Vse kaže, da bodo ta predlog sprejeli, kajti sicer bi le težko smotrno zaokrožili predvideno naselje tipiziranih hiš na terenu nad Semelelo.

-sky

podjetja namreč prav pretesni prostori ovirali, da ni še razmahnil svoje dejavnosti.

S prizadevanjem vseh delavcev se je »Simplex« zadnja leta razvil v dokaj močno gospodarsko organizacijo. Po ustvarjenem brutoproduktu je peto podjetje v občini. Sedaj predvidevajo, da bodo že v bližnji prihodnosti zaposlili skupaj 250 delavcev.

L. K.

● PTT MURSKA SOBOTA:

Še vedno težave

Podjetje za PTT promet v Murški Soboti se že od ustanovitve bori z dokajšnjimi težava-

slabe telefonske zveze z Ljubljano in ostalimi predeli. Na take telefonske zveze čakajo namreč naročniki tudi po šest in več ur in so zato seveda nezadovoljni.

Zaradi tolikšne zaostalosti je podjetje primorano iskati pomoč tudi drugod. Tako s pomočjo okrajnega in občinskega ljudskega odbora že zidajo novo pošto poslopje v Murški Soboti, sklenili so tudi pogodbo za nabavo avtomatske centrale, petletni plan pa predvideva avtomatizacijo pretežnega dela Pomurja. Generalno dikercijo v Beogradu pa so zaprosili za kredit, s čimer bi nabavili šestkanalni sistem za relacijo Murska Sobota-Maribor. Preko te zveze z Mariborom bi pridobili eno zvezo z Ljubljano, epo s Celjem, na en kanal pa bi vključili šestkanalni telegrafski sistem.

P. J.

● TRBOVLJE:

Višji dohodki na račun skladov

Občinski sindikalni svet in zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora Trbovlje sta pripravila prejšnji petek posvetovanje o nekaterih aktualnih gospodarskih vprašanjih, zlasti o gospodarjenju v tretjem tromesečju letos, o zaposlenosti, delavskem samoupravljanju, hkrati pa so pregledali potek izdelave pravilnikov o delitvi čistega dohodka in pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov v trboveljskih gospodarskih organizacijah.

Ugotovili so, da je opaziti v zadnjem času težnje, da na račun zmanjšanja skladov, podjetja zvišajo osebne dohodke. Problem predstavlja tudi medsebojno kreditiranje in večanje zalog, kar se očitno pojavlja v tistih gospodarskih organizacijah, ki ne proučujejo pogojev in potreb tržišča. V razpravi o izdelavi pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov pa so udeleženci posvetovanja v Trbovljah ugotovili, da so doslej sprejeli oba pravilnika le v Strojni tovarni Trbovlje in v trgovskem podjetju »1. junij« Trbovlje.

(k)

● TRBOVLJE:

Obrat družbene prehrane

V Trbovljah menijo, naj bi stanovanjske skupnosti ustanovile še obrat družbene prehrane, ki bi pripravil za vse trboveljske gospodarske organizacije tople malice. Vendar sedanji obrat ne ustreza za te večje potrebe. Kazen tega pa še računajo, da bi ustanovili dva centra za pripravo malice za šole, in sicer enega v zgornjih Trbovljah, drugega pa v središču mesta.

(k)

● TRBOVLJE:

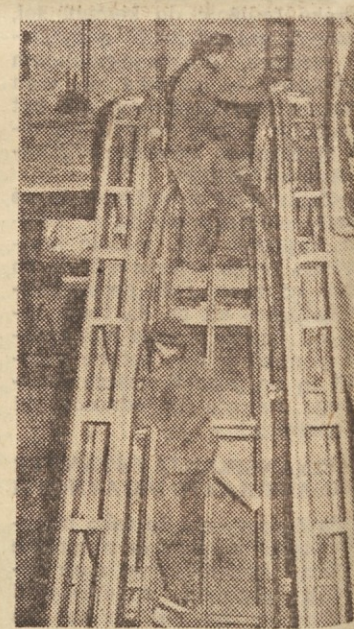
Konferenca za družbeno aktivnost žena

V Trbovljah je bila pred dnevi konferenca za družbeno aktivnost žena, prva v zasavskih občinah, kjer so govorili zlasti še o ideološkem izobraževanju žena in njihovem vključevanju v družbeno politično življenje v komuni, o zaposlovanju žena v gospodarstvu in njihovem strokovnem izobraževanju.

Ugotovili so, da je še vedno malo žena v organih delavskega in družbenega upravljanja, v ljudskem odboru, svetih, upravnih odborih društev in organizacij itd. V manjših gospodarskih organizacijah (kjer je manj kot 30 zaposlenih) je n. pr. od 94 zaposlenih žena le 17 žena v upravnih odborih; v drugih večjih gospodarskih organizacijah pa je od 1234 zaposlenih žensk v delavskih svetih 19,4 % žensk, v upravnih odborih pa le 13,4 % žensk.

Ceprav modernizacija trboveljske industrije omogoča zaposlovanje večjega števila žensk, je opaziti, da se nekatere gospodarske organizacije branijo zaposlovati ženske. Po drugi strani pa morajo iskati moško delovno silo drugod; za to pa je treba graditi stanovanja in prispevati sredstva za gradnjo tudi nekaterih drugih potrebnih objektov družbenega standarda.

(k)

V Nazorjevi ulici v Ljubljani bodo do dneva republike dogradili novo moderno modno hišo. Prav v teh dneh montira podjetje »Radnik« iz Zagreba v tem poslopiju premične stopnice. To je prva taka posebnost v Sloveniji, ki bo kupcem olajšala ogled in nakup blaga.

● LITIJA:

Velika fluktuacija zaposlenih

V Litiji ugotavljajo, da je bila v prvem polletju letos na območju občine močna fluktuacija zaposlenih, saj se je na novo zaposlilo kar 1.199 delavcev in uslužbencev, delo pa je zapustilo 1.051 delavcev in uslužbencev. Vseh aktivnih zavarovancev na območju litijske občine pa je bilo ob koncu prvega polletja 3.371.

● BATUJE:

100 kovačev — 200 milijonov dinarjev

Ceprav je v industriji kmetijskega orodja pri nas zaradi letnega suše nastal zastoj, so kovači v Batujah še kar trdni in uspešni. Do konca prejšnjega meseca so izpolnili 82 % letnega proizvodnega plana in tudi finančno niso v zastopju, saj zaposlenih kovačev je trdnó odločenih, da bodo letošnji plan proizvodnje, ki znaša 200 milijonov dinarjev uspešno izpolnili do 29. novembra — dneva republike.

Tovarna gradi nov obrat za hladno obdelavo izdelkov, medtem ko bodo starega preuredili za termično obdelavo proizvodov.

M. T.

REPORTER PRI GORJANSKIH ŠOLARJIH

Skoraj je že kazalo, da se letos v Gorjah šolska vrata ne bodo odprla. V pravem 97 let starem šolskem poslopju je postalo preko mere vlažno, in pritičju pa je že naselila goba. V tem poslopju imajo sedaj le še tri učilnice, toda v Gorjah so imeli doslej popolno osemletko z okoli 360 šolarji. Kam z njimi? Pomagati so si morali drugače. Dve učilnici so si že pred približno petimi leti uredili v poslopju krajevnega odbora, lani pa so se morali zateči še drugam — na podstrešje Doma Partizana, kjer so si uredili še dve učilnici. Ko so si našli prostor, težav še ni bilo konec. Manjkalo je klopi in denarja zanje niso imeli. Zato so jih pobrali tako rekoč iz odpada. Na Koroški Beli so namreč klopi, ki jih imajo sedaj oni, že izločili in jih namenili za kurjavo. Gorjanci pa so odpeljali na Koroško Belo štiri metre drv za kurjavo in v zameno dobili stare dotrajane klopi, jih popravili in podložili ter postavili v učilnici. Seveda je bilo tudi vsako upoštevanje ustreznosti velikosti klopi za male šolarje izključeno.

Težko si je ob vsem tem zamisliti, kako naj bi šola v takih pogojih zagotovila otrokom obvezno osemletno šolanje. Prav gotovo je vse to preveč prepuščeno le prizadevnosti posameznih prosvetnih delavcev. Toda — zagotoviti otrokom obvezno osemletno šolanje je vendar naša skupna — družbena dolžnost. Vsekakor ni na nas, da bi razpravljali, koliko je za to odgovorna le radovljiška komunna. Ob takem nevdzdržnem položaju pa bi vsekakor morali o tem razpravljati in najti vsaj delno rešitev tudi skupaj s prejšnjimi ustanoviteli šole.

Na slikah: poslopje Doma Partizan, ki ga nihče ne obnavlja. — Pred vzhodom v eno izmed učilnic, verjetno takrat nastavljene krame pred vrati sedaj ni več? Sicer pa to ni bistvo problema. — Klopi so sicer pobrali iz odpada, toda nekatere so za male šolarje previsoke.

»Tudi Cerar in Parma bosta nagrajena«

Sredi oktobra smo čitali v »Delu«, da je Zveza organizacij za telesno kulturo Jugoslavije nagradila nekatere najboljše športnike in trenerje.

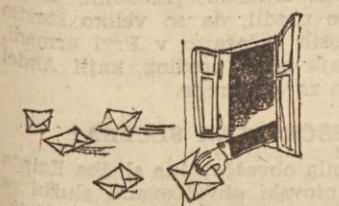
Med nagrajenci so bili Sima Nikolić in Ante Grego (oba za prvo mesto v Evropi v jadranju na vodi), kajakaš Velimir Aleksić (za evropsko prvenstvo na mirnih vodah v mladinski konkurenci), teniška igralca Bora Jovanović in Nikola Pilić (za naslove na univerziadi), košaršar Ivan Levačić (za peto mesto na Tour de France), vaterpolist Lovro Radonjić (za dolgoletno športno udejstvovanje), trener Blago Barbić in šestnajst vaterpolistov za prvo mesto na univerziadi.

Poročilo je dvignilo precej prahu, saj med nagrajenci ni bilo imena evropskega prvaka v orožni telovadbi Mira Cerarja in svetovnega mladinskega šahovskega prvaka in obenem mednarodnega mojstra Bruna Parme.

Čez nekaj dni je »Polet« objavil, da bo Zveza za telesno kulturo Jugoslavije nagradila tudi Cerarja in Parme. Zveza ima namreč navado, da ne nagrajuje vseh športnikov naenkrat, marveč postopoma.

Pri tem se vsiljuje vprašanje, kakšna merila neki uporabljajo v Beogradu pri nagrajevanju in uvrščanju

zaslužnih športnikov v etape? Če že nagrajujemo, kar je nadvse pohvalno in za športnike ter funkcionarje spodbudno, delajmo to s preudarkom in pretehtajmo, kdo naj bo med prvimi in kdo med zadnjimi!

Eno uro na teden

Na Centralni šolski polikliniki v Ljubljani so na oddelku za korektivno gimnastiko pregledali 77 vajencev. Ugotovili so, da ima 8 vajencev vidne okvare na prsnem košu, 33 vajencev deformacije prve stopnje, 30 pa deformacije druge stopnje na stopalih.

Le pri 4 vajencih so ugotovili, da imajo prsni koš, noge in stopala brez posebnosti. Vsi ostali pa so imeli skupno 95 deformacij, ali 1,3% deformacij na enega.

Ob tej priložnosti so upravitelji vsakega vajenca, če se ukvarja s kakšno športno panogo. Velika večina jih je odgovorila, da sploh ne goji nobenega športa. Le vsak tretji je pripomnil, da kdaj pa kdaj zbija žogo.

Nedvomno bi bilo nesmiselno trditi, da vsi ti fantje nimajo niti smisla niti veselja za telesno vzgojo. Morajo pa biti krivo to, da imajo vajenci le 1 uro na teden posvečeno telesni vzgoji, ko imajo na ostalih osemletkah že po 2 uri, in se borijo še za tretjo?

In kdo lahko trdi, da ne nosijo krivde za skrivljene hrbtenice in ploska stopala svojih otrok starši in vzgojitelji? So jim odkrili lepoto in koristi športnega udejstvovanja že v otroških letih? Ali niso morda na otrokov telesni razvoj pozabili in ga prepustili stihiji?

ŠILO

Leta 1960 je Ljudska skupščina LRS sprejela zakon o Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani. Šele z letošnjim študijskim letom 1961/62 pa bo prvič v naši zgodovini imela Visoka šola za telesno kulturo štiri letnike in reden dvostopenjni študij. Vse to nedvomno pomeni velik doprinos k prepovedi telesne vzgoje, ki danes doživlja pomembno prevrednotenje tako kot šolsko vzgojno torišče in kot oblika svobodne aktivnosti, katere cilj je rekreacija.

VSI, KI SE ZANIMAJO ZA VZGOJO STROKOVNIH KADROV NA PODROČJU TELESNE VZGOJE, Z ZANIMANJEM IN UPI SLEDE GRADNJI VIŠOKE ŠOLE ZA TELESNO KULTURO. ŠOLA BO NA KODELJEVEM, VSELITEV PA BO PREDVIDOMA ŽE PRIHODNJO JESEN.

NOVE PERSPEKTIVE NA PODROČJU SPORTNE REKREACIJE

REKREACIJA NOV
UČNI PREDMET NA
VISOKI ŠOLI ZA
TELESNO VZGOJO

Po dolгих letih stihije in dilematizma bomo tudi na tem družbeno pomembnem področju prešli k načrtovanju in prenašanju znanstvenih izsledkov na telesnovzgojno prakso. Z novimi visokokvalificiranimi kadri bomo pospešili razvoj telesne vzgoje v šolah in vplivali na višjo raven športne dejavnosti v družbi, na strokovnost v rekreaciji delovnih ljudi in končno, na večje zanimanje za poklic učitelja telesne vzgoje.

Proces prevrednotenja telesne vzgoje je tesno povezan z ekonomskim in družbeno-političnim napredkom države. Problematika telesne vzgoje in športa vedno bolj zapljuje vso našo skupnost. Trdovitost starih usledil in dilematizem preteklosti, ki ju še vse preveč srečujemo tudi danes, zahtevata poglobljeno delo na področju medicine, higijene, sociologije, pedagogike, mentalne higijene in psihologije. Zadnja leta smo posvetili vprašanju, telesne vzgoje več skrb, vendar s tem še daleč nismo rešili kupa problemov, med katerimi je morda najbolj pereče vprašanje utemeljevanja učne vzgojne in rekreativne dejavnosti.

Zapostavljanje telesne vzgoje v šolah je imelo za posledico, da je telesna vzgoja začela zaostajati za splošno vzgojo. V tesni povezavi s tem pojavom je tudi napačno in zaostalo gledanje na telesnovzgojno aktivnost in športno rekreacijo, češ da je vse to neumnost in porota časa. Šele ob sodobni in napredni zahtevi, da mora vsako vzgojno torišče upoštevati vse vidike otrokove osebnosti, se je začela intenzivneje razvijati teorija moderne, napredne telesne vzgoje.

Upajmo, da se bo z ustanovitvijo Visoke šole za telesno kulturo močno poglobila študijska priprava telesnovzgojnih delavcev. Študij je organiziran po načelih dvostopenjskega študija, da daje prva stopnja (po štirih semestrih) zaključno višjo strokovno izobrazbo in kvalifikacijo za predmetnega učitelja, druga stopnja pa zaključno visoko strokovno izobrazbo in kvalifikacijo za profesorja telesne vzgoje. V prvih štirih semestrih dobi študent potrebno osnovno znanje iz teoretičnih in praktičnih predmetov, ter zaokroženo znanje za delo v osnovnih šolah. S tem je diplomant prve stopnje usposobljen za poklic, hkrati pa tudi za nadaljnji redni ali izredni študij.

Na drugi stopnji pa se morajo slušatelji podrobneje seznaniti z gibalnimi potrebami človeka na vseh starostnih stopnjah kakor tudi z ustreznimi telesnimi vajami in metodami. Vse to naj bi prispevalo k pravilni izbiri telesnih vaj in pravilni obremenitvi organizma z vidikov telesne vzgoje, tekmovalnega športa in rekreacije. V četrtem letniku predvideva statut usmerjanje v specializacijo za potrebe šol, družbenih organizacij in delovnih kolektivov. Da bi šola pripomogla k reševanju perečega vprašanja športne rekreacije v delovnih kolektivih, so letos na šoli stekle prve ure o pojmu, smotrih in vrstah rekreacije. Predavanja iz rekreacije so predvidena na prvi stopnji, v drugem in tretjem semestru, na drugi

stopnji pa v šestem in sedmem semestru. Če k tem uram dodamo še usmerjanje, tedaj lahko pričakujemo, da bo diplomant v celoti pridobil osnovno znanje za organizacijo rekreacije v delovnih kolektivih.

Področje športne rekreacije je danes zelo široko. Glede na delovno torišče govorimo v glavnem o šolski, družinski, bolniški, vojaški in industrijski rekreaciji. Zaradi tako obsevnega področja bo morala biti Visoka šola previdna, da ne bo zašla pri posredovanju znanja o rekreaciji preveč v širino, ampak da bo nudila študentom tisto potrebno specifično znanje, ki trenutno danes predstavlja najbolj blede mesto, to je industrijska športna rekreacija. Tega ni težko utemeljiti,

če upoštevamo, da je šolski mladini že zagotovljena vsaj minimalna telesna vzgoja. Torej, sedaj stoji pred nami delovni človek in njegov prosti čas ter problem njegove izrabe. Odveč bi bilo govoriti o številnih primerih, ko človek izrablja svoj prosti čas na načine, s katerimi čisto škodi sebi in družbi. Prav od tod izvira tako veliko zanimanje številnih držav, ne samo za izrabo delovnega časa, ampak tudi za izrabo prostega časa. Iz tega velikega zanimanja se je razvila nova znanost, znanost o rekreaciji in tudi nov poklic — poklic rekreacijskega delavca.

Dobro usmerjena in dobro organizirana rekreacija delovnih ljudi vpliva na večjo delovno storilnost in preprečuje

vrsto družbeno škodljivih pojavov. To spoznanje je za našo družbeno perspektivo nadvse pomembno, zato ne sme ostati vprašanje rekreacije delovnih množic stvar stihije, ampak pomembno, družbeno-politično vprašanje. Za sedaj se ukvarjajo s tem vprašanjem samo športno usmerjeni ljudje v delovnih kolektivih, potrebno pa bi bilo, da bi se tega problema složno lotili obratni zdravnik, psiholog in organizator rekreacije. Škodljivo je tudi mnenje, da vsebuje industrijska rekreacija samo športno rekreacijo, kakor je tudi zmotno, če bi kdo mislil, da spadajo v pojem industrijske rekreacije samo različne. In kateri so ti cilji? V ne-rekreacije. V socialistični družbi mora pri rekreaciji biti

v ospredju ne le izboljšanje produktivnosti ali odstranjevanje kvarnih družbenih pojmov, temveč prav tako humanistična skrb za človeka. Cilji športne industrijske rekreacije niso drugačni od smotrov katerekoli druge rekreacije v delovnih kolektivih, le poti za doseg te ciljev so pri posameznih oblikah industrijske rekreacije različni. In kateri so ti cilji? V grobem povedano tisti, ki skušajo človeku nuditi in vrniti vse tisto, za kar ga je oropalo zmehanizirano življenje današnjega časa.

Torej je rešitev problema izobrazbe kadrov za rekreacijo, ena izmed mnogih nalog novoustanovljene Visoke šole za telesno kulturo. Z novimi kadri pa bo ta problem šele delno rešen. Treba bo prepričati mnoge delovne kolektive, upravne odbore, delavske svete, da bodo uvideli pomen in potrebo zdravega razvedrila. In ne samo to. Sedaj je napačni čas, da si podjetja in ustanove zagotovijo svojega športnega referenta in v ta namen razpišejo štipendije za študij na Visoki šoli za telesno kulturo.

ANDREJ ULAGA

TELESNE VAJE SREDSTVO AKTIVNEGA ODDIHA REZULTATI ENOLETNEGA EKSPERIMENTIRANJA NA BEOGRAJSKEM GRAFIČNEM ZAVODU

V PREJSNJI ŠTEVILKI SMO OBJAVILI PRVI DEL REZULTATOV ENOLETNEGA EKSPERIMENTIRANJA V BEOGRAJSKEM GRAFIČNEM ZAVODU. SISTEMATICO PREIZKUŠNJO, KAKO VPLIVA 20 MINUTNI AKTIVNI ODDIH NA DELOVNI UČINEK, JE NAPRAVIL ZVEZNI ZAVOD ZA TELESNO KULTURO V BEOGRADU. DANES OBJAVLJAMO NAJBOLJ ZNACILNE REZULTATE KONTROLNIH PREGLEDOV.

● REZULTATI KONTROLNIH PREGLEDOV

1. gibanje tipkarskih napak pri delu.

Pred uvedbo aktivnega oddiha se je število tipkarskih napak vzpenjalo od ure do ure pri vseh staveh, kakor pri tistih, ki so bili vključeni v eksperimentalno skupino, tako pri tistih, ki so bili vključeni v kontrolno skupino. V osmi uri dela je bilo število napak pri obeh skupinah za 40% večje kakor število napak v prvi uri.

Po uvedbi 20 minutnega aktivnega oddiha so se pojavile glede na tipkarske napake nekatere zanimive spremembe:

V četrti uri, to je po prvi pavzi, ki so jo delavci izkoristili za malico, se je število napak pri obeh skupinah zmanjšalo. Pri E skupini je padlo znižanje napak celo izpod indeksa iz prve ure. V peti uri pa je začelo število napak pri obeh skupinah spet naraščati, vendar pri skupini K močneje kakor pri skupini E. Po drugi pavzi je pri kontrolni skupini število napak raslo naprej (do 123%), medtem ko se je pri eksperimentalni skupini v šesti uri znatno znižalo in je ostalo v sedmi in osmi uri na isti stopnji. Če se gibanje tipkarskih napak po vpeljavi aktivnega oddiha vzporedja s storjenimi napakami pred vpeljavo tega oddiha, potem vidimo, da je pri skupini E napravljeno maksimalno število napak v sedmi uri dela, in da se potem ta številka ne dvigne več vse do konca delovnega dne. Pri K skupini pa je napravljeno maksimalno število napak v sedmi uri dela, in to za 17% več od E skupine v tej uri.

Ce pogledamo številke dejansko napravljenih napak po urah v teku delovnega dne, pridemo do podobnih opažanj. Po prvem oddihu (malica) se zmanjša število napak pri obeh skupinah, medtem ko pa po drugem oddihu, paše število napak pri E skupini, pri K skupini pa število napak naraste.

Pred uvedbo aktivnega oddiha sta bili obe skupini bolj ali manj izenačeni po številu storjenih napak. Po uvedbi aktivnega oddiha pa je E skupina delala manj napak v teku čezga delovnega dne.

2. gibanje živčno-mišičnih reakcij.

Po uvedbi druge pavze z aktivnim oddihom se je hitrost živčno-mišične reakcije gibala bolj enakomerno kot prej. Pri E skupini je to vsekakor posledica aktivnega oddiha, ki ga je imela E skupina medtem, ko je imela K skupina pasiven oddih. Iz tega vidimo, da tudi pasivni oddih ugodno vpliva na funkcionalne sposobnosti centralnega živčnega sistema. Ker je bilo v K skupini več delavcev starih preko 40 let, lahko predpostavljamo, da je pasivni oddih na njih zelo ugodno vplival.

Raziskovanja kažejo, da je po uvedbi aktivnega oddiha hitrost živčno-mišičnih reakcij pri E skupini precej boljša od K skupine. Hkrati kažejo raziskovanja tendenco, da se hitrost reakcij zadržuje v teku dneva na isti višini. Izjema je zadnja delovna ura.

Pred uvedbo aktivnega oddiha je bila v prvih petih urah dela povprečna brzina živčno-mišične reakcije na uro pri E skupini za 1,68/100 sek., a pri K skupini za 1,54/100 sek. boljša od

povprečne brzine v zadnjih treh urah. Po uvedbi aktivnega oddiha je bila povprečna hitrost živčno-mišične reakcije na uro v zadnjih treh urah pri E skupini za 0,03/100 boljša od povprečka v prvih petih urah dela, medtem ko je bil pri K skupini povpreček v zadnjih treh urah za 0,5/100 sek. slabši od povprečka v prvih petih urah dela.

3. gibanje storilnosti.

Značilno je, da so pred uvedbo aktivnega oddiha krivulje storilnosti na uro pri E in K skupini precej podobne, in da od ure do ure nihajo (oscilirajo). Po peti uri dela je storilnost pri obeh skupinah mnogo manjša. Zanimivo je tudi, da sta E in K skupini dosegli maksimalno storilnost na uro v drugi polovici delovnega dne (v peti, šesti in celo sedmi uri dela).

Po uvedbi aktivnega oddiha opazimo, da sta obe skupini, posebno pa E skupina, vidno napredovali v storilnosti (do 17% večja storilnost kot v prvi uri dela). Posebno pazljivo moramo posvečati gibanju krivulje storilnosti pri E skupini. Od četrte do osme ure dela se krivulja neprenehoma vzpenja, in upade šele v zadnji uri. Pri kontrolni skupini prav tako opazimo porast produktivnosti po četrti uri, vendar traja samo dve uri. Ze po šestih urah dela storilnost pri tej skupini vidno pada.

Iz teh podatkov vidimo, da je aktivni oddih v šesti uri dela zelo ugodno vplival na delovno storilnost, in da je ta oblika oddiha boljša od pasivne.

● POVZETEK

Na osnovi podatkov iz tega eksperimenta sklepamo, da aktivni oddih v teku dela pozitivno vpliva na delavce, tako v pogledu čilosti, kot v pogledu izboljšanja produktivnosti. Raziskovanja tudi potrjujejo misljenje, da je aktivni oddih učinkovitejši od pasivnega, čeprav je tudi ta ugodno vplival na delavce kontrolne skupine. Vse to kaže potrebo, da se na oddelku s strojnimi stavci Beograjskega grafičnega zavoda in na drugih

podobnih ustanovah uvede med peto in šesto uro dela odmor za aktivni oddih.

Ob samem preizkusu so ugotovili, da je pozitiven vpliv aktivnega oddiha v veliki meri odvisen od odnosa delavcev do tovrstne dejavnosti. Pozitivne rezultate lahko pričakujemo samo v primeru, če se je delavec prostovoljno odločil za športno aktivnost v odmoru, in če mu je omogočeno, da se udeležuje v svojih najljubših panogah.

V duhu našega pojmovanja o mestu in vlogi človeka v procesu proizvodnje, moramo revidirati tako obliko in vsebino aktivnega oddiha, ki vsakemu delavcu omogoča, da se sam odloči o tem, kako bo preživel svoj oddih, in da ima možnost izbire športne panoge pri aktivnem oddihu. Da se to omogoči, morajo podjetja in ustanove rešiti dva osnovna problema:

Aktivni oddih, pri katerem vse delavci zapustijo svoje delovno mesto in po želji izbirajo igre, športe in druge telesne vaje, je mogoče samo, kadar podjetje razpolaga z dovolj velikimi površinami odprtih in zaprtih prostorov za tovrstno aktivnost. Danes še ni nobeno naše podjetje poskrbelo za take objekte, zato je treba uvajati aktivni oddih z manjšimi skupinami delavcev.

Dosedanje izkušnje so pokazale, da podjetja nimajo potrebnih strokovnjakov, ki bi lahko organizirali aktivni oddih. Kadri, ki se danes usposabljaajo za potrebe telesne kulture, niso dovolj specializirani za specifične probleme in za potrebe telesne vzgoje delavcev v procesu proizvodnje. Prav zaradi tega bi bilo potrebno začeti s sistematičnim šolanjem ustreznih strokovnih kadrov.

Ker sta organizacija dela in stopnja mehanizacije v podjetjih različni, je zelo verjetno, da bo imel tudi aktivni oddih svoje specifičnosti. To utemeljuje potrebo po nadaljnjih raziskovanjih, ki bodo pokazala, kakšna organizacija, vsebina in metode aktivnega oddiha najbolj ustrezajo v določenih primerih.

5 Puščobna Pusta reka

Množice ljudi so padale pod udarci pušk. Ljudje so klečali in gledali v tla, medtem ko so vojniki usmerjali mitraljeze. Iz neke skupine sta bolgarski poročnik Atanasov, ki so mu rekli tudi »Štuka«, in neki podporočnik, izdvojila dva močna fanta. — Gospod poveljnik, ali takšne tudi streljamo?

— Lahko, je odgovoril komandant.

Oficirja sta se vrnila med kmete. Izbrala sta 37 lepo razvitih fantov. Ukazala sta vojakom, naj jim zvežejo roke na hrbtu in jih postrojijo v kolono po dva. V prvih vrstah je nastala gneča. To sta izkoristila brata Vladimir in Spasa Petkovič. Smuknila sta v skupino med ženske, ki so ju skrile. Ostale so bolgarski vojaki vodili na strelišče proti Prokuplju, pod vas Stražave, na kraj, ki so mu rekli Terzije. Razporedili so jih poleg reke pred težkimi mitraljezi. Preden so ukazali: streljajte! so se zvezani fantje zbrali v krog, ki je spominjal na gosto grmovje. Nekdo med njimi je kričnil: »Ubijajte, tudi vas bodo jutri!«

— Streljajte! je bilo slišati ukaz bolgarskega oficirja. Zaropotali so rafali mitraljezov. Dolgi rafali. Vsi so popadali na tla. Potem pa so prišli vojaki in z bajoneti zaključili ta smrtni ples.

— Dovolj, naše krogle so zastrupljene, je kričnil oficir. Vsi so mrtvi.

— Ne. Lahko ostane še kdo živ, je ukazal poveljnik. Ozrl se je proti skupini ustrelenih ljudi.

— Kdor je živ, naj vstane in naj gre domov!

V resnici so še živeli. Nekateri so vstali. Takoj so jih ubili. Tudi Milenkovič je vstal. Ni krenil proti vasi, temveč proti svojemu mrtvemu sinu. Objel ga je in zajokal. Poveljnik je namignil, vojakom in le-ti so se Milenkoviča od zadaj lotili z noži. Eden v tem kupu streljanih, Ljubomir Milosavljevič, pa se je potuhnil in čakal. Niso ga opazili. Ko so se bolgarski fašisti oddaljili, je med mrtvimi iskal svoje sorodnike.

Bolgarske čete so krenile naprej, kajti to je bil samo začetek velikega »zgodovinskega pohoda«. Krenili so v vas Vojnik med Leskovcem in Pusto reko.

Ko so izgnali kmete iz hiš, so vas zažgali. In medtem, ko so se nad vasio vili ogromni oblaki dima in ognja, so Bolgari razvrstili vse prebivalce pred Pusto reko. Za nekimi grmovjem so pred vsemi kmeti posilili 15-letno deklico. Nekdo je prekel bolgarske vojske. Zaklali so ga. Žene so jokale. Klicanje deklice je prebadalo tišino doline kot konica noža: »Pomagajte mi! Mati, mati...!« Brž je deklica onemela. Žena in mož pa je bilo na bregu reke vedno več. Slišati je bilo ukaze za streljanje. Na vrsti je bila prva skupina, za njo druga, pa tretja... Plotuni so odmevali, medtem ko so se zažgani domovi podirali. Rafali so kosili žrtve. V četrti skupini se je zgrudila neka ženska, preden je prišla na vrsto.

— Kaj je tam, je kričnil poveljnik vojakov, ki je pogledal onesveščeno ženo. Vojak je stekel in hitro poročal poveljniku: — Gospod komandant, žena rodi.

— Nič zato, streljajte!

— Vendar, gospod...

— Marš, se je zadržal poveljnik na vojaka. Le-ta se je ustavil v bližini ženske, ki se je od bolečin valjala v blatu. Vojak je sklenil:

— Gospod poveljnik, ona je od naših ljudi, je rekel. Muči se. Pustite jo, prosim vas!

Poveljnik je z nasmehom rekel:

— Dobro. Če rodi fanta, ubijte njo in otroka, če rodi punčko, obe pustite!

Plotuni so zagrmeli. V zraku je plesal droben sneg. Ženska se je obrnila proti nebu, kot da bi hotela plesati s snežinkami. Slišati je bilo neke besede... Okoli nje so sklenili krog bolgarski vojaki; z njimi je tudi poveljnik.

Deklica je! je kričnil mladi bolgarski vojak. — Deklica je, gospod poveljnik!

Poveljnik, kot da bi bil jezen. Vojak se je obrnil k ženski:

— Bežite! in pokazal ji je z roko gozd. Ženska se je poskušala dvigniti. Padla je. Napela je zadnje moči. Stisnila je zobe od bolečin. V naročje je vzela krvavi ovoj.

— Beži! je ponavljal vojak in ženska je kot preplašena srna drhtela in ga gledala z velikimi izbuljenimi očmi. Premikala je noge, se umikala in mislila, da bo streljal vanjo, brž ko mu pokaže hrbet. Solze so ji tekale prek lic, solze brez glasu. Ozirala se je na vse strani, gledala je orožje, ki je zijalo proti reki. Tjaka je gledal tudi njen mož, oče novorojenčka. Gledali so tudi tisti, ki pričakujejo smrt. Iz vseh oči je videti samo eno željo, da je ne ubijejo. Vedno bližje gozdu je. Korak se ji je zapletal. Otroka je pritiskala na prsi... V strahu in trepetu je tako šla do Gajtan planine.

Pusta Reka je ostala pusta. Mrtveci so ležali nepokopani. Številne roke molijo proti nebu kot topovske cevi po bitki.

Minili so dnevi in leta. Umrli je Vitoslava Kostić, mati otroka, ki ga je rodila na strelišču. Doživela je trenutek, ko je lahko povedala svoji hčerki o svojih mukah in, da ji je dala ime Radmila. Hči zdaj pripoveduje namesto matere, namesto ubitih. Radmila je povedala to, kar smo napisali, nekega dne, ko smo jo obiskali v grafičnem podjetju »Napredak« v Leskovcu, kjer dela. Z žalostjo se spominja svoje vasi, ki so jo spreminili v pokopališče. Tamkaj počivajo njen oče, trije bratje, njeni sorodniki in sosed ter drugi, ki jih nikoli ni poznala. Tamkaj ob Pusti Reki...

TRENUTEK, KI JE VREDEN ŽIVLJENJA

Skozi zapor v Pulju je šlo nekaj generacij. V Avstro-Ogrski jih je bilo tukaj precej za rešetkami. Med drugo svetovno

vojno pa so v te ječe italijanski fašisti zapirali številne borce za svobodo.

1943. Pred kapitulacijo Italije. V zaporu je 850 zapornikov. Zdanilo se je. Osmi september. Kapitulacija! je bilo slišati na jetniškem dvorišču točno ob 18. Takoj zatem pa udarci po vratih ječ.

— Hočemo svobodo! so vzklikali zaporniki. Uprava je ukazala stražam, naj ostanejo na svojih mestih, in opozorila, naj zapornikom povedo, da bodo v kratkem izpuščeni na svobodo — »mogoče še to noč.« Vendar to so bile samo obljube in nič več. Kajpak se te obljube niso uresničile niti tisto noč niti naslednje noči in dneve. Še več, montirali so še večje ključavnice, prepovedali sprehode po dvorišču in organizirali številne varnostne ukrepe.

Drugi in tretji dan po kapitulaciji Italije so pripeljali v zapor nove zapornike. Med njimi tudi provokatorje z nalogo, da preprečujejo organizacijo zapornikov. Treba je čakati — so govorili — gre samo za formalnosti.

— Po vsem tem je moč sklepati — je rekel Ante Franković, eden med zaporniki, da gre upravi zopora, da pridobi na času, dokler ne pridejo Nemci in nas izročijo...

Nemci so se približevali Pulju, že so prevzeli oblast v mestu. Uprava ječe je sporočila poveljstvu SS: »Sporočite, kaj naj storimo z 850 zaporniki. Med njimi je tudi več nevarnih komunistov.«

Brž ko je uprava zopora zahtevala pomoč, je skupina zapornikov, ki so jo odvedli na sprehod v dvorišče ječe, sklenila, da organizirajo beg. V tej skupini je bil tudi Josip Mohorović, iz vasi Mali Turin pri Labinu, in še nekaj tovarišev. Deček, na katerega stražarji niso bili pozorni, naj bi ostal zunaj, v dvorišču, in ko bi nastopil primeren čas, bi z močno žico odprl vrata nekaj ječ, zaporniki pa bi napadli stražarje in ključarje.

Naslednji dan po sprehodu, ko so stražarji naglani zapornike v ječe, se je deček skril v dvorišču in čakal noči. Ponoči se je priplazil k ječi, v kateri so bili Mohorović in tovariši.

Na hitro je odprl vrata z žico in izginil. Mohorović je stekel s tovariši, vendar jih je straža opazila. Obkolili so jih, še preden je dečku uspelo odpreti še eno celico. Prvi poskus je propadel.

Mohoroviča in tovariše so vrgli v podzemeljske samice. Potrebno je bilo kar najhitreje pripraviti nov načrt, kajti zaporniki so zvedeli, da bo nemško poveljstvo v Pulju v kratkem prevzelo upravo nad ječami.

Dva dni kasneje, 12. septembra, med 13. in 14. uro je bila na sprehodu manjša skupina zapornikov, med njimi: Ante Franković, Karlo Poliska, Tilo Šumberac in drugi.

— Bežati moramo, je sklenila skupina. Načrt so naredili že

minulo noč. Precej svojih tovarišev so obvestili o svojem namenu.

Ko so se vzpenjali v prvo nadstropje, v svoje celice, je nastalo strašansko vpitje:

— Na svobodo! Zunaj je revolucija!

Te besede so bile signal. Franković se je vrgel na prvega ključarja. Od zadaj ga je prijel za roke. Hkrati je tudi Šumberac skočil nanj, mu vzel ključ, in začel odpirati ječe, v katerih je bilo po 20 zapornikov. Enako so storili tudi ostali iz skupine s svojimi stražarji. Nastalo je prerivanje, kajti iz vseh ječ so hoteli zaporniki. Nekdo je tekel od ječe do ječe in kot bi se mu sanjalo, štel stražarje: »Eden, dva tri... pet, šest...« Vse ječe v tem nadstropju so bile odprte. Tedaj je nekdo zakričal:

»Osvoboditi je treba tudi zaprte ženske v kleti!« — Slišati je bilo strele, vendar jih niso zmotili. Franković je stekel proti kleti.

»Odprite! je kričnil, ko je pred vrati ječe zagledal nuno s ključi. Pritekel je tudi Ivan Štemberga. V teh ječah sta bili njegova mati in žena. Začeli so odpirati ječe. Srečanje. Objemi z najbližjimi...

Pred glavnimi vrati je odmeval ropot. Tu so se zaporniki z velikimi krampi lotili ogromnega zapaha na vratih. Vsi so spremljali vsak udarec. Gledali so, kako se železna palica vedno bolj lomi. Nenadoma je zapah popustil. Vrata so odprli in zaporniki so, po kdo ve koliko letih, stekli skozi izhod.

Italijanski stražarji so se šele zdaj znašli. Začeli so streljati v smeri Pulja, da bi opozorili Nemce.

Nemški vojaki so prihтели na motorjih. Takoj so začeli streljati z mitraljezom. Zaporniki so padali kot snopi. Moški, ženske, celo dva otroka sta bila mrtva. Dva objeta, ki sta šla v svobodo, tudi ta dva so pokosili. Vendar večina je bežala dalje v tri smeri, kot je bilo dogovorjeno — proti osvobojenemu ozemlju, od koder so vedno bliže grmeli topovi narodnoosvobodilne vojske.

Bivši jetniki so opasali orožje in krenili nazaj, da bi kot borci NOV poiskali svoje mučitelje v puljski trdnjavi, kjer je bilo tisti usodni trenutek življenja vredno sto življenj, ki so bili na robu smrti.

ODPOSILCI IZ TABORIŠČA SMRTI

Na začetku aprila 1944. leta. Varaždinsko ustaško redarstvo je aretiralo vsakogar, ki ga je samo malce sumilo, da bi lahko kaj rekel o sodelavcih NOV. Iz Zagreba je dopotovala posebna skupina »specialistov« za mučenje.

Skozi zaprta okna poslopja ustaškega redarstva je bilo slišati krike ljudi. Gumijaste palice, žica, igle, sol, to so bili rekviziti za mučenje. Cigarete, kava in žganje pa so krepili mučitelje. Močni reflektorji so bili v oči.

1 Skrivnostna zarota

Egiptovski tednik »El Musavar« je objavil reportažo pod naslovom »Skrivnost o zaroti«, v kateri nadrobno opisuje, kako je bil pripravljen in uresničen načrt sirijskih upornikov.

Vodja separatističnega državnega udara v Damasku je bil direktor Biroja feldmaršala Abdela Hakima, ki je bil hkrati na položaju generalnega sekretarja v Ministrstvu za vojsko v Damasku. Na tem ključnem položaju je polkovnik Abdel Karim el Nahlaui izdelal načrt za upor, določil datum in povezal stike z oficirji, ki so z njim sodelovali v zaroti.

Na tem položaju je planiral prestavljanje tistih oficirjev, ki so bili za ZAR in katere ni bilo moč podkupiti. Te oficirje je Abdel Karim počasi odstranil z občutljivih položajev v Prvi armadi.

Vendar, kako je Abdel Karim prišel na tako važen položaj? Ali se je zarota začela, preden je bil imenovan na ta položaj, ali po tem?

Politika Kaira si je prizadevala, da so prepustili poveljstvo nad armado sirijskim poveljnikom. Kairo je smatral, da mora biti generalni sekretar v Ministrstvu in direktor Biroja feldmaršala Abdela Hakima v Prvi armadi Sirojce, da bi s tem preprečili morebitno slabo voljo, če bi bil na tem položaju Egiptčan.

Amer ni hotel imenovati posebnega oficirja za ta položaj. Običajno so se sirijski oficirji posvetovali o človeku, ki naj bi prišel na tako pomemben položaj.

V poročilih iz Damaska je moč razbrati, da so sirijski oficirji, ki so sodelovali v zaroti, prišli prvokrat v stik z Abdelom Karimom el Nahlauijem januarja 1961. Zveza med njimi in njim je bil podpolkovnik Hajdar el Kuzbari, sorodnik zdajšnjega premiera Kuzbarija.

DRUŽBA PETIH PARTNERJEV

Na teh sestankih je Mamun el Kuzbari sporočil pripravljeno družbo, v kateri je bilo pet partnerjev, da potrošijo milijon funtsterlingov za finansiranje tega gibanja, vendar z zahtevo, da organizirajo državni udar pred 23. julijem.

Vendar pa je el Nahlaui izjavil, da je potrebno izvršiti še podrobne priprave za ta načrt. Ko so osvojili socialistične zakone, in ko je bila družba petih partnerjev nacionalizirana, so partnerji izgubili živce in zahtevali, da čimprej organizirajo državni udar.

Abdel Karim el Nahlaui je pospešil svoje operacije in kot generalni sekretar Ministrstva za vojsko prestavil določeno število oficirjev z njihovih položajev in imenoval v garnizijo Kvatan določeno število svojih ljudi. Hkrati je podpolkovnik Hajdar el Kuzbari zbral nekoliko zaupljivih oficirjev iz »Pustinske garde«.

Ko so bili ti aranžirani končani, je Abdel Karim smatral, da je še precej oficirjev na poveljniških položajih, ki jih ni moč kupiti. Zaradi tega je uredil, da so veliko število oficirjev, ki so bili na važnejših položajih v Prvi armadi, upokojili. To je bil sicer skrajna samo predlog, kajti Abdel Karim ni upal, da bi bil Kairo za te ukrepe.

KJE JE BILA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA?

Gre za vprašanje: Kje je bila obveščevalna služba Egipta ta čas? Odgovor se glasi: egiptovski obveščevalni službi je bilo prepovedano delovati v Damasku ali kjerkoli v Siriji. To novico so šele pred kratkim objavili.

Sirijski izvršni organi v Damasku so bili zoper idejo, da bi egiptovska obveščevalna služba delovala v Siriji. Še več, egiptovski oddelek za preiskave kriminalne dejavnosti je imel skupino, v kateri so bili trije ljudje odgovorni za hario Mohijedinu, ki je bil minister za notranje zadeve. Sirijski izvršni organi v oddelku za preiskave kriminalnih del so se uprli možnostim, da na tem področju deluje ta simbolična skupina, ki ni imela nikakršnih zvez s Sirijo, temveč je bila odgovorna za varnost znotraj Južne oblasti.

Siriji so trdili, da je bilo te skupini ukazano, naj motri na Sirijce iz oddelka za raziskave o kazenskih delih. Posledica tega je bila, da so skupino odpoklicali v Kairo.

Tedaj je prišlo precej pritožb proti sirijski obveščevalni službi.

Kairo ni mogel biti ravnodušen proti tem pritožbam. Nekatere akcije, za katere so bili oficirji tega obveščevalnega mehanizma obtoženi, ni bilo moč trpeti. Sporočali so, da so nekateri pripadniki obveščevalne službe aretirali ljudi, jih zapirali, Kairo pa o tem ničesar ni vedel. Kairo je vedno zahteval od Sirijskega oddelka za preiskave o kriminalnih delih, da izvede preiskavo v zvezi s temi pritožbami. Vse kaže, da nekateri sirijski oficirji v tem oddelku niso bili pripravljeni izvrševati ukazov Kaira. Najpomembnejši od teh ukazov pa je bil tisti, ki je zahteval, da nobene osebe ni moč aretirati brez odobritve Kaira.

Poslednji izhod je bila odločitev feldmaršala Amera, da te oficirje prestavi iz oddelka na druge položaje. Ti pa so odbili ta ukaz.

(Konec prihodnjice)

DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

12 Prerivanje v Iranu

Allen Dulles je postal pomočnik direktorja Centralne obveščevalne agencije Badela Smitha, in sicer avgusta 1951. januarja 1953, ko je prišel na oblast Eisenhower, pa je bil imenovan za direktorja prav tedaj, ko je njegov brat prevzel dolžnost državnega sekretarja, ministra za zunanje zadeve.

In tako je dežela, kakor je pisal »New York Times«, na najbolj nenavaden način izročila v roke teh dveh bratov vodstvo javne in tajne zunanje politike, katere cilj je bil, da zmaga v hladni vojni proti komunizmu.

Prav v tem hipu je bilo moč videti tudi rezultate takšnih okoliščin. Ne samo obveščevalno delo, temveč tudi miniranje tujih vlad je postalo delo Centralne obveščevalne agencije, njen značilni znak — intrige, ki rušijo vlade...

Šlo je za Iran, strateško važno deželo, ki ima bogata naftna ležišča. Iranska meja proti Sovjetski zvezi je dolga okrog 1600 km. Njene naravne rezerve nafte so ocenjene na okrog 13 odstotkov od skupnih svetovnih petrolejskih rezerv. To tekoče blago, velik izvor bogastva, so v Iranu dolgo izkoriščali Britanci.

Baron Reuter, ustanovitelj britanske časnikarske agencije, ki še zdaj nosi njegovo ime, je 1872. leta dobil konce-

sije, ki so mu praktično dajale ves monopol na iransko industrijo.

Nekaj let Reuter ni mogel ničesar storiti s temi koncesijami zaradi mednarodnih zapletov. Nasledel je v prvih letih dvajsetega stoletja skupaj s podjetjem »Jh. Henry Schroeder et Comp.« (mednarodna nemška banka, s katero je pozneje Allen Dulles navezal stike) in z nekaterimi drugimi — ustanovil »Industrijsko banko Perzije« (pozneje Iranska banka), ki mu je pomagala pri finansiranju »Anglo-iranske petrolejske družbe«.

Povedati je treba, da je bil Frank Tayerx, s katerim je bil Allen Dulles skupaj direktor v Schroederjevih bančnih podjetjih, eden od direktorjev »Anglo-iranske petrolejske družbe« in da je newyorška advokatska hiša »Sullivan in Cromwell«, v kateri sta bila brata Dulles pomembna družabnika, vrsto let zastopala to isto družbo kot njen pravni svetnik.

Samo nekaj mesecev po tem, ko je Allen Dulles postal direktor Centralne obveščevalne agencije, se je povzpел v mednarodni sceni v novi in zelo bleščeči vlogi.

ZAROTA PROTI MOSADIKU

Leta 1951 je neka nova politična sila ogrožala stare finančne interese v Iranu. Ta nova sila je bil Mohamed Mosa-

dik, bogati posestnik in zelo velik nasprotnik Angležev. Mosadik je postal premier, ko se je v Iranu razplamtel nacionalizem in v okviru teh vladajočih občutij izkoristil »Anglo-iransko petrolejsko družbo«, ki je bila v britanskih rokah.

Največji del iranskih deviznih dohodkov je prihajal prav od Anglo-iranske petrolejske družbe. Ko je Mosadik družbo nacionaliziral, se je razplamtel ogorčen medsebojni spopad. Veliki finančni kapital na Zahodu je dobesedno bojkotiral iransko nafto. Mosadik je poskušal, da z manjšimi neodvisnimi ameriški družbami sklene sporazum o angažiranju na iranskih naftnih poljih, vendar je State Departement takšno svobodo preprečeval.

Mednarodni petrolejski kartel je odločno zagovarjal svoje stališče in Iran je izgubil svoje dohodke, ki jih je premajal od nafte.

Hud je bil finančni pritisk na Mosadikov režim. ZDA so s svojim posredovanjem pritisk nekoliko ublažile. Leta 1951 so izročile 1,6 milijona dolarjev za program razvoja iranskih vasi. Naslednje leto, ko je Iran izrpal svoje dohodke od nafte, je ameriška pomoč v znesku 23 milijonov dolarjev morala ublažiti pomanjkanje deviz.

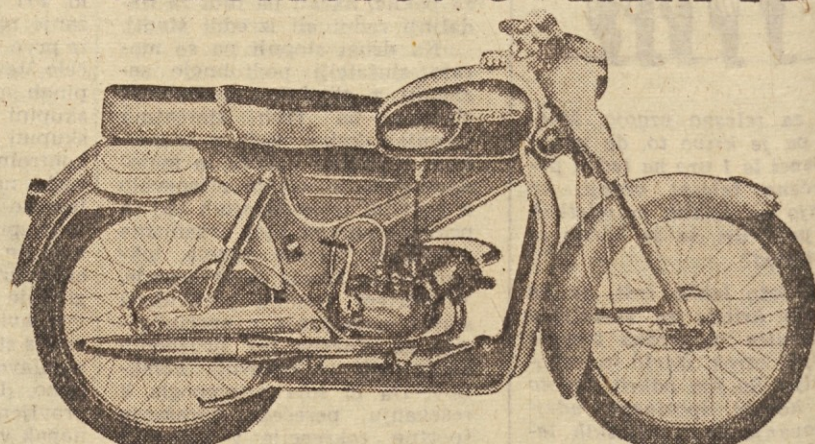
Medtem je bil seveda finančni položaj Irana zelo težaven in Mosadik je 28. maja 1953. leta zahteval od predsednika Eisenhowerja, naj ZDA pošljejo večjo pomoč. »Če ne boste

tega storili,« je rekel, »bo moral Iran poiskati pomoč kje drugje. Bržkone s podpisovanjem gospodarske pogodbe in pogodbe o skupni obrambi s Sovjetsko zvezo...«

Eisenhowerjeva vlada, ki je bila pod vplivom bratov Dulles, je skle-

nila, da uresniči novo, zastrašujočo potezo v vzdušju mednarodnih intrig. Predsednik Eisenhower je pustil Mosadika v dvomih mesec dni, potem pa je zavrnil njegovo zahtevo z ostrim »ne!« Takoj zatem se je začelo nekaj dogajati...

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrja T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

TANI POHOD

mitar milošević

Premaknil je noge, bile so cele, v trebuhu in v spodnjem delu prsnega koša pa ga je tiščalo, kakor da bi bil ves poln hladnega peska in vode. Desnica je iztegnil k vodi in si zmil pesek z dlani, potem pa si je odpel bluzo, potegnil srnjak iz pasu in si otipal trebuh. Vse je bilo mokro, hladno, lepljivo, mrtvo. S prsti je otipal luknjico sredi trebuha in drugo nad prvim levim rebrom. Komaj zaznavno sta ga zaboleli ranici. Legel je na stran in široko razprl oči, ko je otipal dve veliki rani na plečih. O ranah je vedel toliko, kot pač ve vsak vojak. Tam sta udarili na dan ostri krogli, obrnjeni počez, kakor je vselej, kadar krogla naleti na nekaj gostejšega od zraka.

Najprej je tiho stokal, potem pa je skušal poklicati pomoč. Njegov glas je bil komaj močnejši od mrmranja, ker zaradi otrdelih trebušnih mišic ni mogel prsnega koša napolniti z zrakom. Gledal je na most nad seboj. Nenadoma se je nekje zasvetilo, blizal se je avto. Kmalu potem je oklepni voz zapeljal na most. Minzer je dobro poznal njegove obrise. Nehote se je premaknil, kakor da se hoče skriti pod bližnjo vrbo, pa ga telo ni ubogalo.

Oklepni voz je zdržal čez most, mostnice so poskakovale pod pritiskom njegove teže.

»Le zakaj me ne boli?« je razmišljal Minzer v zavesti, da ima na hrbtu dve strašni rani. »Moralo bi me bolele... Se pravi, da ni rešitve...«

Zajetni mehanik se je trudil, da bi ne mislil na smrt. Misli so mu pohitele v domačo vas ob reki. Za trenutek je videl pred seboj staro, prostorno očeto kovačnico... Kot deček je bil poganjan usnjeni meh in gledal močnega očeta, ki se je sklanjal nad nakovalom... Potem pot v mesto, kjer je postal mehanik...

Misli mu je prekinil kašelj. Nekje povišje ga je strašno zbado. Tresel se je, kakor da se v njem nekaj trga.

»O, mama moja,« je pomislil na staro Lindo Minzer, ki je živel in se škalo, da se bo nekoč vrnil v domačo vas njen edini sin.

Minzer je kašljal in stokal. Se enkrat je poskušil zavpiti na pomoč, pa so ga zapustile moči. Onesvestil se je. Umiral je v nezavesti, ki mu je prižigala s strašnimi bolečinami. Voda je bila. Sprala kri in ohladila telo. V pesku so ostali sledovi njegovih zadnjih trenutkov.

Tisto noč so spali samo majhni otroci v vaseh in treh mestih na površini nad tisoč kvadratnih kilometrov. Odrasli so se pripravljali: pospravljali so najpotrebnejše, skrivali živež in vmes prisluskovali slehernemu šumu. Od Mateševa do Leve reke so pričakovali prihod partizanov z ene in Nemcev z druge strani. Umakniti se je bilo treba s področja, kjer naj bi se naslednji dan razvnela bitka.

Tam pri Kolašinu, Andrijevici in Beranah se je vse pripravljalo na pohod Nemcev. Četniške družine so snovale načrte za skrivališča v trenutku partizanskega umika, partizanske pa so razmišljale, kako in kam naj gredo, ko je zima pred vrati.

Mašan in drugi so se oddahnili, ko je oklepni voz zapeljal čez most, kjer sta ga bila zaplenila. Bala so se, da so četniki morda odkrili, kaj se je zgodilo, ter postavili ovire ali zasedo. Pa je bilo vse dobro. Kmalu čez četniško fronto, potem pa...

Potem pa bo vprašanje, kako priti do partizanskih položajev, je razmišljal Mašan, ker bodo partizani mislili, da se bližajo Nemci, in bodo udarili po avtomobilu.

Mašan je vključil radijski oddajnik in si nadel slušalke. Počasi je vrtel gumb za valovno dolžino.

»Koliko metrov?« je vprašal Nemca.

»Ne vem,« se je glasil odgovor.

Mašan se je nasmehnil. Zapomnil si je bil, kje je bil kazalec, preden je začel vrteti gumb. Vedel je, da bo na tisti dolžini. Prisluhnil je. Zašumelo je, potem pa je slišal poziv:

»Halo, skupina Most, skupina Most... Tu Rüben, tu Repa...«

Izključil je sprejemnik in vključil oddajnik.

»Halo, Rüben, halo, Rüben... Tu skupina Most,« se je oglasil v pričakovanju. Takoj potem je vključil sprejemnik.

»Halo Most, halo... Oddajte poročilo, oddajte poročilo, že dolgo čakamo. Kaj se je zgodilo?« Nemec je po dvakrat povedal vsak stavek.

»Ali ste vi skupina Most?« je Mašan vprašal ujetnika.

»Da,« je ujetnik povedal in prikimal.

»Poslušajte, poslušajte,« je začel Mašan. »Nemčija je premagana. Nemčija je premagana. Hitler je norec, Hitler je norec! Pojdite k vrugu, pojdite k vrugu!« je zadovoljno ponavljal Mašan.

»Glej, pred nami je velika kolona,« je rekel Rade in prijel za sprožilec na strojnici.

Mašan je snel slušalke in pogledal skozi rezo v sprednjem delu oklepnega voza. Zarometi so zaradi neravnega cestišča migetaje osvetljevali kolono četnikov, ki so jim prihajali na proti.

»Kaj naj storim, če se ne bodo umaknili?« je Jakša vprašal Mašana. »Trobi in povečaj hitrost! Rade, pripravi se!« je ukazal Mašan in potisnil cev svoje lahke strojnice skozi rezervno odprtino v stranski steni vozila.

Hupa je odjeknila v noč. Četniki so se začeli umikati. Oficir je mahal z roko, naj voz ustavi.

»Ne zmanjšuj hitrosti, vozi! Streljali bomo na ukaz!« je rekel Mašan.

Oklepni avto je vozil tik ob četniški koloni. Nekaj počasnih se ni umaknilo dovolj naglo, zato so le za las ušli kolesom. Nastal je hrup.

»Mater mu švabsko!« je zaklel eden izmed četnikov.

Voz je tačas že pripeljal do polovice kolone, v kateri je bilo nad pet sto četnikov. Takrat pa se je zgodilo. Skupina posebejnih trm se je umikala prepočasi. Jakša ni smel zmanjšati hitrosti, zato je z desnim blatnikom dva podrl. Vrglo ju je v jarek. Nekaj jih je zavpilo, zadnji se ni utegnil umakniti, avto ga je podrl in zapeljal čezenj.

»Udarimo po njih, gadih švabskih!« je nekdo zavpil. Stanka je stokala zaradi tresljajev.

»Ogenj!« je zavpil Mašan, odrinil zaklopko na zadnji reži in potisnil cev skozi njo.

Krogle so zažvižgale vzdolž kolone. Četniki so popadali po tleh. Še sreča, je pomislil Mašan, da se ti ljudje tako težko odločijo, da bi streljali po »gospodarjih Evrope«. — Seveda se jim niti sanjalo ni, da bi mogli biti partizani v nemškem oklepem vozu.

Zakasneli strelji niso mogli napraviti škode na avtomobilu, ki je bil takrat že na koncu kolone in se je blizal ovinku.

Mašan je izmenjal šaržer in poslal še en rafal proti ljudem, ki so se bolj začudeni kot prestrašeni tiščali k tlom in k strmini ob cestnem robu.

»To je bilo dobro!« je rekel Rade, ki je za ovinkom vložil novo zabojnico.

»Hudičeva tolpa!« je dodal Jakša, vendar ni bilo povsem jasno, koga ima v mislih, ali četnike ali Nemce.

»Pa zdaj? Ali streljamo? Mislim, če nam pride kdo nasproti?« je vprašal Rade.

»Samo v nujni. Ni treba tvegati,« je mračno rekel Mašan.

Podpiral je Stanko, ki je spet stokala. Kadar je avto poskakoval na kotanjski cesti, jo je hudo bolelo.

Kmalu so bil blizu kraja, kjer so imeli četniki položaje po umiku od Pakovega vira. Videli so, da onstran položajev gorijo ognji. Okoli njih so ležali četniki.

Jakša je vozil mimo. Vsa sreča, da se je prejšnjo noč in vse prejšnji dan prevažal tam mimo poročnik Tippelskirch. Vsi četniki so vedeli za njegov voz, zato so zdaj pričakovali, da pridejo za njim še drugi in potem tanki in vse drugo, kar sodi k nemški diviziji.

»Ura je deset,« je rekel Jakša.

»Vozi previdno,« je rekel Rade.

Zdaj so bili že vsi v mislih pri enoti. Težko jim je bilo: sporočiti bo treba izgube, povedati o strašni smrti Mijata in o Gavrovem umiranju. Pa ni bilo pomoči. Hkrati jih je navdajal ponos ob misli, da bodo izročili komandantu zaplenjen oklepni voz in v njem ujetega Nemca. Stanka bo morala takoj v bolnišnico.

»Malo počasneje vozi,« je rekel Mašan. »Kako se bomo javili tovarišem?«

»Samo da nas ne opazijo od daleč,« je rekel Rade in se spomnil, kaj znaajo bombaši.

Peljali so se čez most pri Pakovem viru in prispeli do kraja, od koder je bil Tippelskirch v prvem mraku opazil partizansko patruljo, potem pa ni bilo videti ničesar več.

Niso vedeli, da jim je srečna okoliščina pomagala priti vse do Mateševa. Partizanska patrulja je čakala v zasedi, deseter je bil odločil, naj spusti svoje oklepni voz naprej v primeru, če bi se spet pokazal. Pripravili so debele kamne nad cesto, ki bi jo zasuli, potem ko bi bil sovražni voz mimo. Tako bi se voz ne mogel vrniti, partizanska zaseda pa bi imela dovolj časa, da bi vrgla bombe.

»Eh, če bi imeli eno samo mino!« je mrmral deseter.

Ko je oklepni voz zavil proti Jakbi, je Mašan slišal, kako so za njimi grmele skale na cesto. Ozrl se je in se nasmehnil.

»Zaseda je že za nami,« je rekel.

Jakša je povečal hitrost. Peljali so se skozi Jakbi in videli nekaj borcev, ki so pobegnili za kamnite hiše na obeh straneh ceste.

»Ustavil!« je ukazal Mašan.

Jakša je potisnil na zavore, voz je obstal. Z lahko strojnico v roki se je Mašan napotil nazaj proti prvi hiši.

»Kako ti je ime?« je bil borec pri hiši še vedno nezaupljiv.

»Mašan. Čemu vprašuješ?«

»Zato, ker pričakujemo takega. Naročili so nam, naj takoj poročamo v štab. Imamo telefonsko zvezo.«

Nezaupljivost je splahnela. Mašan je stopil k hiši in zagledal za zidom tovariše iz prve čete. Po videzu jih je poznal. Zbrali so se okoli njega, za drugim vogalom pa se zabrela ročica poljskega telefona.

»Halo, tu prvi Izvidniki so prišli! Peljejo se v zaplenjenem oklepem avtomobilu. Sporočite, naj jih spusti mimo barikade pred Mateševom,« je v naglici sporočal komandir čete.

»Gremo!« je zaklical Mašan.

Bil je brez skrbi: voznja skozi partizanske položaje je bila prosta.

Oklepnik se je spet obrnil. Partizani so si ga ogledovali. Nekdo je šepetaje razlagal:

»Dva sta padla, poznal sem ju, bila sta sijajna tovariša. Tretji je ranjen. V avtomobilu imajo tudi hudo ranjeno tovarišico... Strašno je moralo biti...«

»Jakša, vozi!« je naročil Mašan in tako sedel, da je držal sestro, ki se ji je na licih poznalo, da trpi strašne bolečine.

Molčali so, ko je avto zdrvel mimo žage in čez Jasen. Nestrpno so pričakovali prihod v Mateševo in srečanje s tovariši.

Ko je stala na robu gozda, ni mogla pretehtati, ali je neskončno srečna ali zelo nesrečna po tistem čudnem trenutku slovesa. Ob spominu na kratki poljub je bila vsa srečna, saj je potrpežljivo njene želje in sanje o ljubezni do Mašana. Ob misli na strahote, na smrt tovarišev in na slovo pa se ji je od žalosti trgalo srce.

Sele takrat je začutila, da drhti, čeprav ni vedela, ali zaradi prepovednosti, ko je pomagala nesti ranjeno Stanko, ali zaradi vsega, kar je bila doživela v nekaj urah tiste noči. Ni slišala, da se ji bližata dva moža. Strela se je, ko se je nenadoma oglasil eden izmed njiju:

»Tako se torej poslavljaj od komunistov!«

Za nekaj trenutkov je otrpnila od presenečenja, tačas pa so minile tudi tiste dragocene sekunde, ko bi ji moralo uspelo, če bi takoj skušala uiti. Ko se je tega domislila, je bil oni že tik pri njej in jo je skušal zgrabiti za roke. Iztrgala se mu je in hotela steči, pa jo je popadel za lase, s katerih je že davno prej zdrsnila ruta na tilnik.

»Počakaj, partizanka!« se je zarežal.

»Pusti me! Joj, mama!« je zavpila Rosa.

Njen krik je bil poln smrtnega strahu, krik, ki je izrazil ves strah in občutek groze v zavesti, da je prišla v roke rabljem, ki nikoli ne odpuščajo in so zmožni še vse kaj hujšega od umora.

Zdaj da bi jim prišla v roke! Zdaj, ko je spoznala, da jo ima Mašan rad, in ko je treba poskrbeti za triletnega brata, da se mu ne bo ob nemškem napadu kaj zgodilo. Prav zdaj so se iztegnile po njej krvniške roke.

Skušala se je iztrgati, praskala je in grizla, takrat pa jo je objel še drug par moških rok. Roke sta ji zvrta na hrbet in jo vrgla na tla. Ko je ležala z obrazom k zemlji, da ji je rosna trava pobožala lica, je čutila, kako sta ji snela naglavno ruto, ki jo je imela za vratom, in ji z njo zvezala roke.

»Mir, kozica! Kaj se premetavaš, kakor bi te obsedel hudič! Ko so te pravkar objemali partizani, pa se nisi branila,« je rekel četnik.

Spoznala je, da jima ne bo ušla. Moči so jo zapuščale, čutila je, da bi težko vstala, četudi bi ji odvzela roke in ji rekla, da lahko gre.

Spored RTV Ljubljana za teden od 30. oktobra do 5. novembra 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
30. oktobra	31. oktobra	1. novembra	2. novembra	3. novembra	4. novembra	5. novembra
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) - 8.05 Modest Musorgski: Slike z razstave - 8.35 Ženski zbor - 8.45 Lasko - 8.55 Za mlado - 9.05 Zabavni - 9.25 Naš podlistek - 9.35 Ženski zbor - 9.45 Naš podlistek - 9.55 Naš podlistek - 10.05 Naš podlistek - 10.15 Naš podlistek - 10.25 Naš podlistek - 10.35 Naš podlistek - 10.45 Naš podlistek - 10.55 Naš podlistek - 11.05 Naš podlistek - 11.15 Naš podlistek - 11.25 Naš podlistek - 11.35 Naš podlistek - 11.45 Naš podlistek - 11.55 Naš podlistek - 12.05 Naš podlistek - 12.15 Naš podlistek - 12.25 Naš podlistek - 12.35 Naš podlistek - 12.45 Naš podlistek - 12.55 Naš podlistek - 13.05 Naš podlistek - 13.15 Naš podlistek - 13.25 Naš podlistek - 13.35 Naš podlistek - 13.45 Naš podlistek - 13.55 Naš podlistek - 14.05 Naš podlistek - 14.15 Naš podlistek - 14.25 Naš podlistek - 14.35 Naš podlistek - 14.45 Naš podlistek - 14.55 Naš podlistek - 15.05 Naš podlistek - 15.15 Naš podlistek - 15.25 Naš podlistek - 15.35 Naš podlistek - 15.45 Naš podlistek - 15.55 Naš podlistek - 16.05 Naš podlistek - 16.15 Naš podlistek - 16.25 Naš podlistek - 16.35 Naš podlistek - 16.45 Naš podlistek - 16.55 Naš podlistek - 17.05 Naš podlistek - 17.15 Naš podlistek - 17.25 Naš podlistek - 17.35 Naš podlistek - 17.45 Naš podlistek - 17.55 Naš podlistek - 18.05 Naš podlistek - 18.15 Naš podlistek - 18.25 Naš podlistek - 18.35 Naš podlistek - 18.45 Naš podlistek - 18.55 Naš podlistek - 19.05 Naš podlistek - 19.15 Naš podlistek - 19.25 Naš podlistek - 19.35 Naš podlistek - 19.45 Naš podlistek - 19.55 Naš podlistek - 20.05 Naš podlistek - 20.15 Naš podlistek - 20.25 Naš podlistek - 20.35 Naš podlistek - 20.45 Naš podlistek - 20.55 Naš podlistek - 21.05 Naš podlistek - 21.15 Naš podlistek - 21.25 Naš podlistek - 21.35 Naš podlistek - 21.45 Naš podlistek - 21.55 Naš podlistek - 22.05 Naš podlistek - 22.15 Naš podlistek - 22.25 Naš podlistek - 22.35 Naš podlistek - 22.45 Naš podlistek - 22.55 Naš podlistek - 23.05 Naš podlistek - 23.15 Naš podlistek - 23.25 Naš podlistek - 23.35 Naš podlistek - 23.45 Naš podlistek - 23.55 Naš podlistek - 24.05 Naš podlistek - 24.15 Naš podlistek - 24.25 Naš podlistek - 24.35 Naš podlistek - 24.45 Naš podlistek - 24.55 Naš podlistek - 25.05 Naš podlistek - 25.15 Naš podlistek - 25.25 Naš podlistek - 25.35 Naš podlistek - 25.45 Naš podlistek - 25.55 Naš podlistek - 26.05 Naš podlistek - 26.15 Naš podlistek - 26.25 Naš podlistek - 26.35 Naš podlistek - 26.45 Naš podlistek - 26.55 Naš podlistek - 27.05 Naš podlistek - 27.15 Naš podlistek - 27.25 Naš podlistek - 27.35 Naš podlistek - 27.45 Naš podlistek - 27.55 Naš podlistek - 28.05 Naš podlistek - 28.15 Naš podlistek - 28.25 Naš podlistek - 28.35 Naš podlistek - 28.45 Naš podlistek - 28.55 Naš podlistek - 29.05 Naš podlistek - 29.15 Naš podlistek - 29.25 Naš podlistek - 29.35 Naš podlistek - 29.45 Naš podlistek - 29.55 Naš podlistek - 30.05 Naš podlistek - 30.15 Naš podlistek - 30.25 Naš podlistek - 30.35 Naš podlistek - 30.45 Naš podlistek - 30.55 Naš podlistek - 31.05 Naš podlistek - 31.15 Naš podlistek - 31.25 Naš podlistek - 31.35 Naš podlistek - 31.45 Naš podlistek - 31.55 Naš podlistek - 32.05 Naš podlistek - 32.15 Naš podlistek - 32.25 Naš podlistek - 32.35 Naš podlistek - 32.45 Naš podlistek - 32.55 Naš podlistek - 33.05 Naš podlistek - 33.15 Naš podlistek - 33.25 Naš podlistek - 33.35 Naš podlistek - 33.45 Naš podlistek - 33.55 Naš podlistek - 34.05 Naš podlistek - 34.15 Naš podlistek - 34.25 Naš podlistek - 34.35 Naš podlistek - 34.45 Naš podlistek - 34.55 Naš podlistek - 35.05 Naš podlistek - 35.15 Naš podlistek - 35.25 Naš podlistek - 35.35 Naš podlistek - 35.45 Naš podlistek - 35.55 Naš podlistek - 36.05 Naš podlistek - 36.15 Naš podlistek - 36.25 Naš podlistek - 36.35 Naš podlistek - 36.45 Naš podlistek - 36.55 Naš podlistek - 37.05 Naš podlistek - 37.15 Naš podlistek - 37.25 Naš podlistek - 37.35 Naš podlistek - 37.45 Naš podlistek - 37.55 Naš podlistek - 38.05 Naš podlistek - 38.15 Naš podlistek - 38.25 Naš podlistek - 38.35 Naš podlistek - 38.45 Naš podlistek - 38.55 Naš podlistek - 39.05 Naš podlistek - 39.15 Naš podlistek - 39.25 Naš podlistek - 39.35 Naš podlistek - 39.45 Naš podlistek - 39.55 Naš podlistek - 40.05 Naš podlistek - 40.15 Naš podlistek - 40.25 Naš podlistek - 40.35 Naš podlistek - 40.45 Naš podlistek - 40.55 Naš podlistek - 41.05 Naš podlistek - 41.15 Naš podlistek - 41.25 Naš podlistek - 41.35 Naš podlistek - 41.45 Naš podlistek - 41.55 Naš podlistek - 42.05 Naš podlistek - 42.15 Naš podlistek - 42.25 Naš podlistek - 42.35 Naš podlistek - 42.45 Naš podlistek - 42.55 Naš podlistek - 43.05 Naš podlistek - 43.15 Naš podlistek - 43.25 Naš podlistek - 43.35 Naš podlistek - 43.45 Naš podlistek - 43.55 Naš podlistek - 44.05 Naš podlistek - 44.15 Naš podlistek - 44.25 Naš podlistek - 44.35 Naš podlistek - 44.45 Naš podlistek - 44.55 Naš podlistek - 45.05 Naš podlistek - 45.15 Naš podlistek - 45.25 Naš podlistek - 45.35 Naš podlistek - 45.45 Naš podlistek - 45.55 Naš podlistek - 46.05 Naš podlistek - 46.15 Naš podlistek - 46.25 Naš podlistek - 46.35 Naš podlistek - 46.45 Naš podlistek - 46.55 Naš podlistek - 47.05 Naš podlistek - 47.15 Naš podlistek - 47.25 Naš podlistek - 47.35 Naš podlistek - 47.45 Naš podlistek - 47.55 Naš podlistek - 48.05 Naš podlistek - 48.15 Naš podlistek - 48.25 Naš podlistek - 48.35 Naš podlistek - 48.45 Naš podlistek - 48.55 Naš podlistek - 49.05 Naš podlistek - 49.15 Naš podlistek - 49.25 Naš podlistek - 49.35 Naš podlistek - 49.45 Naš podlistek - 49.55 Naš podlistek - 50.05 Naš podlistek - 50.15 Naš podlistek - 50.25 Naš podlistek - 50.35 Naš podlistek - 50.45 Naš podlistek - 50.55 Naš podlistek - 51.05 Naš podlistek - 51.15 Naš podlistek - 51.25 Naš podlistek - 51.35 Naš podlistek - 51.45 Naš podlistek - 51.55 Naš podlistek - 52.05 Naš podlistek - 52.15 Naš podlistek - 52.25 Naš podlistek - 52.35 Naš podlistek - 52.45 Naš podlistek - 52.55 Naš podlistek - 53.05 Naš podlistek - 53.15 Naš podlistek - 53.25 Naš podlistek - 53.35 Naš podlistek - 53.45 Naš podlistek - 53.55 Naš podlistek - 54.05 Naš podlistek - 54.15 Naš podlistek - 54.25 Naš podlistek - 54.35 Naš podlistek - 54.45 Naš podlistek - 54.55 Naš podlistek - 55.05 Naš podlistek - 55.15 Naš podlistek - 55.25 Naš podlistek - 55.35 Naš podlistek - 55.45 Naš podlistek - 55.55 Naš podlistek - 56.05 Naš podlistek - 56.15 Naš podlistek - 56.25 Naš podlistek - 56.35 Naš podlistek - 56.45 Naš podlistek - 56.55 Naš podlistek - 57.05 Naš podlistek - 57.15 Naš podlistek - 57.25 Naš podlistek - 57.35 Naš podlistek - 57.45 Naš podlistek - 57.55 Naš podlistek - 58.05 Naš podlistek - 58.15 Naš podlistek - 58.25 Naš podlistek - 58.35 Naš podlistek - 58.45 Naš podlistek - 58.55 Naš podlistek - 59.05 Naš podlistek - 59.15 Naš podlistek - 59.25 Naš podlistek - 59.35 Naš podlistek - 59.45 Naš podlistek - 59.55 Naš podlistek - 60.05 Naš podlistek - 60.15 Naš podlistek - 60.25 Naš podlistek - 60.35 Naš podlistek - 60.45 Naš podlistek - 60.55 Naš podlistek - 61.05 Naš podlistek - 61.15 Naš podlistek - 61.25 Naš podlistek - 61.35 Naš podlistek - 61.45 Naš podlistek - 61.55 Naš podlistek - 62.05 Naš podlistek - 62.15 Naš podlistek - 62.25 Naš podlistek - 62.35 Naš podlistek - 62.45 Naš podlistek - 62.55 Naš podlistek - 63.05 Naš podlistek - 63.15 Naš podlistek - 63.25 Naš podlistek - 63.35 Naš podlistek - 63.45 Naš podlistek - 63.55 Naš podlistek - 64.05 Naš podlistek - 64.15 Naš podlistek - 64.25 Naš podlistek - 64.35 Naš podlistek - 64.45 Naš podlistek - 64.55 Naš podlistek - 65.05 Naš podlistek - 65.15 Naš podlistek - 65.25 Naš podlistek - 65.35 Naš podlistek - 65.45 Naš podlistek - 65.55 Naš podlistek - 66.05 Naš podlistek - 66.15 Naš podlistek - 66.25 Naš podlistek - 66.35 Naš podlistek - 66.45 Naš podlistek - 66.55 Naš podlistek - 67.05 Naš podlistek - 67.15 Naš podlistek - 67.25 Naš podlistek - 67.35 Naš podlistek - 67.45 Naš podlistek - 67.55 Naš podlistek - 68.05 Naš podlistek - 68.15 Naš podlistek - 68.25 Naš podlistek - 68.35 Naš podlistek - 68.45 Naš podlistek - 68.55 Naš podlistek - 69.05 Naš podlistek - 69.15 Naš podlistek - 69.25 Naš podlistek - 69.35 Naš podlistek - 69.45 Naš podlistek - 69.55 Naš podlistek - 70.05 Naš podlistek - 70.15 Naš podlistek - 70.25 Naš podlistek - 70.35 Naš podlistek - 70.45 Naš podlistek - 70.55 Naš podlistek - 71.05 Naš podlistek - 71.15 Naš podlistek - 71.25 Naš podlistek - 71.35 Naš podlistek - 71.45 Naš podlistek - 71.55 Naš podlistek - 72.05 Naš podlistek - 72.15 Naš podlistek - 72.25 Naš podlistek - 72.35 Naš podlistek - 72.45 Naš podlistek - 72.55 Naš podlistek - 73.05 Naš podlistek - 73.15 Naš podlistek - 73.25 Naš podlistek - 73.35 Naš podlistek - 73.45 Naš podlistek - 73.55 Naš podlistek - 74.05 Naš podlistek - 74.15 Naš podlistek - 74.25 Naš podlistek - 74.35 Naš podlistek - 74.45 Naš podlistek - 74.55 Naš podlistek - 75.05 Naš podlistek - 75.15 Naš podlistek - 75.25 Naš podlistek - 75.35 Naš podlistek - 75.45 Naš podlistek - 75.55 Naš podlistek - 76.05 Naš podlistek - 76.15 Naš podlistek - 76.25 Naš podlistek - 76.35 Naš podlistek - 76.45 Naš podlistek - 76.55 Naš podlistek - 77.05 Naš podlistek - 77.15 Naš podlistek - 77.25 Naš podlistek - 77.35 Naš podlistek - 77.45 Naš podlistek - 77.55 Naš podlistek - 78.05 Naš podlistek - 78.15 Naš podlistek - 78.25 Naš podlistek - 78.35 Naš podlistek - 78.45 Naš podlistek - 78.55 Naš podlistek - 79.05 Naš podlistek - 79.15 Naš podlistek - 79.25 Naš podlistek - 79.35 Naš podlistek - 79.45 Naš podlistek - 79.55 Naš podlistek - 80.05 Naš podlistek - 80.15 Naš podlistek - 80.25 Naš podlistek - 80.35 Naš podlistek - 80.45 Naš podlistek - 80.55 Naš podlistek - 81.05 Naš podlistek - 81.15 Naš podlistek - 81.25 Naš podlistek - 81.35 Naš podlistek - 81.45 Naš podlistek - 81.55 Naš podlistek - 82.05 Naš podlistek - 82.15 Naš podlistek - 82.25 Naš podlistek - 82.35 Naš podlistek - 82.45 Naš podlistek - 82.55 Naš podlistek - 83.05 Naš podlistek - 83.15 Naš podlistek - 83.25 Naš podlistek - 83.35 Naš podlistek - 83.45 Naš podlistek - 83.55 Naš podlistek - 84.05 Naš podlistek - 84.15 Naš podlistek - 84.25 Naš podlistek - 84.35 Naš podlistek - 84.45 Naš podlistek - 84.55 Naš podlistek - 85.05 Naš podlistek - 85.15 Naš podlistek - 85.25 Naš podlistek - 85.35 Naš podlistek - 85.45 Naš podlistek - 85.55 Naš podlistek - 86.05 Naš podlistek - 86.15 Naš podlistek - 86.25 Naš podlistek - 86.35 Naš podlistek - 86.45 Naš podlistek - 86.55 Naš podlistek - 87.05 Naš podlistek - 87.15 Naš podlistek - 87.25 Naš podlistek - 87.35 Naš podlistek - 87.45 Naš podlistek - 87.55 Naš podlistek - 88.05 Naš podlistek - 88.15 Naš podlistek - 88.25 Naš podlistek - 88.35 Naš podlistek - 88.45 Naš podlistek - 88.55 Naš podlistek - 89.05 Naš podlistek - 89.15 Naš podlistek - 89.25 Naš podlistek - 89.35 Naš podlistek - 89.45 Naš podlistek - 89.55 Naš podlistek - 90.05 Naš podlistek - 90.15 Naš podlistek - 90.25 Naš podlistek - 90.35 Naš podlistek - 90.45 Naš podlistek - 90.55 Naš podlistek - 91.05 Naš podlistek - 91.15 Naš podlistek - 91.25 Naš podlistek - 91.35 Naš podlistek - 91.45 Naš podlistek - 91.55 Naš podlistek - 92.05 Naš podlistek - 92.15 Naš podlistek - 92.25 Naš podlistek - 92.35 Naš podlistek - 92.45 Naš podlistek - 92.55 Naš podlistek - 93.05 Naš podlistek - 93.15 Naš podlistek - 93.25 Naš podlistek - 93.35 Naš podlistek - 93.45 Naš podlistek - 93.55 Naš podlistek - 94.05 Naš podlistek - 94.15 Naš podlistek - 94.25 Naš podlistek - 94.35 Naš podlistek - 94.45 Naš podlistek - 94.55 Naš podlistek - 95.05 Naš podlistek - 95.15 Naš podlistek - 95.25 Naš podlistek - 95.35 Naš podlistek - 95.45 Naš podlistek - 95.55 Naš podlistek - 96.05 Naš podlistek - 96.15 Naš podlistek - 96.25 Naš podlistek - 96.35 Naš podlistek - 96.45 Naš podlistek - 96.55 Naš podlistek - 97.05 Naš podlistek - 97.15 Naš podlistek - 97.25 Naš podlistek - 97.35 Naš podlistek - 97.45 Naš podlistek - 97.55 Naš podlistek - 98.05 Naš podlistek - 98.15 Naš podlistek - 98.25 Naš podlistek - 98.35 Naš podlistek - 98.45 Naš podlistek - 98.55 Naš podlistek - 99.05 Naš podlistek - 99.15 Naš podlistek - 99.25 Naš podlistek - 99.35 Naš podlistek - 99.45 Naš podlistek - 99.55 Naš podlistek - 100.05 Naš podlistek - 100.15 Naš podlistek - 100.25 Naš podlistek - 100.35 Naš podlistek - 100.45 Naš podlistek - 100.55 Naš podlistek - 101.05 Naš podlistek - 101.15 Naš podlistek - 101.25 Naš podlistek - 101.35 Naš podlistek - 101.45 Naš podlistek - 101.55 Naš podlistek - 102.05 Naš podlistek - 102.15 Naš podlistek - 102.25 Naš podlistek - 102.35 Naš podlistek - 102.45 Naš podlistek - 102.55 Naš podlistek - 103.05 Naš podlistek - 103.15 Naš podlistek - 103.25 Naš podlistek - 103.35 Naš podlistek - 103.45 Naš podlistek - 103.55 Naš podlistek - 104.05 Naš podlistek - 104.15 Naš podlistek - 104.25 Naš podlistek - 104.35 Naš podlistek - 104.45 Naš podlistek - 104.55 Naš podlistek - 105.05 Naš podlistek - 105.15 Naš podlistek - 105.25 Naš podlistek - 105.35 Naš podlistek - 105.45 Naš podlistek - 105.55 Naš podlistek - 106.05 Naš podlistek - 106.15 Naš podlistek - 106.25 Naš podlistek - 106.35 Naš podlistek - 106.45 Naš podlistek - 106.55 Naš podlistek - 107.05 Naš podlistek - 107.15 Naš podlistek - 107.25 Naš podlistek - 107.35 Naš podlistek - 107.45 Naš podlistek - 107.55 Naš podlistek - 108.05 Naš podlistek - 108.15 Naš podlistek - 108.25 Naš podlistek - 108.35 Naš podlistek - 108.45 Naš podlistek - 108.55 Naš podlistek - 109.05 Naš podlistek - 109.15 Naš podlistek - 109.25 Naš podlistek - 109.35 Naš podlistek - 109.45 Naš podlistek - 109.55 Naš podlistek - 110.05 Naš podlistek - 110.15 Naš podlistek - 110.25 Naš podlistek - 110.35 Naš podlistek - 110.45 Naš podlistek - 110.55 Naš podlistek - 111.05 Naš podlistek - 111.15 Naš podlistek - 111.25 Naš podlistek - 111.35 Naš podlistek - 111.45 Naš podlistek - 111.55 Naš podlistek - 112.05 Naš podlistek - 112.15 Naš podlistek - 112.25 Naš podlistek - 112.35 Naš podlistek - 112.45 Naš podlistek - 112.55 Naš podlistek - 113.05 Naš podlistek - 113.15 Naš podlistek - 113.25 Naš podlistek - 113.35 Naš podlistek - 113.45 Naš podlistek - 113.55 Naš podlistek - 114.05 Naš podlistek - 114.15 Naš podlistek - 114.25 Naš podlistek - 114.35 Naš podlistek - 114.45 Naš podlistek - 114.55 Naš podlistek - 115.05 Naš podlistek - 115.15 Naš podlistek - 115.25 Naš podlistek - 115.35 Naš podlistek - 115.45 Naš podlistek - 115.55 Naš podlistek - 116.05 Naš podlistek - 116.15 Naš podlistek - 116.25 Naš podlistek - 116.35 Naš podlistek - 116.45 Naš podlistek - 116.55 Naš podlistek - 117.05 Naš podlistek - 117.15 Naš podlistek - 117.25 Naš podlistek - 117.35 Naš podlistek - 117.45 Naš podlistek - 117.55 Naš podlistek - 118.05 Naš podlistek - 118.15 Naš podlistek - 118.25 Naš podlistek - 118.35 Naš podlistek - 118.45 Naš podlistek - 118.55 Naš podlistek - 119.05 Naš podlistek - 119.15 Naš podlistek - 119.25 Naš podlistek - 119.35 Naš podlistek - 119.45 Naš podlistek - 119.55 Naš podlistek - 120.05 Naš podlistek - 120.15 Naš podlistek - 120.25 Naš podlistek - 120.35 Naš podlistek - 120.45 Naš podlistek - 120.55 Naš podlistek - 121.05 Naš podlistek - 121.15 Naš podlistek - 121.25 Naš podlistek - 121.35 Naš podlistek - 121.45 Naš podlistek - 121.55 Naš podlistek - 122.05 Naš podlistek - 122.15 Naš podlistek - 122.25 Naš podlistek - 122.35 Naš podlistek - 122.45 Naš podlistek - 122.55 Naš podlistek - 123.05 Naš podlistek - 123.15 Naš podlistek - 123.25 Naš podlistek - 123.35 Naš podlistek - 123.45 Naš podlistek - 123.55 Naš podlistek - 124.05 Naš podlistek - 124.15 Naš podlistek - 124.25 Naš podlistek - 124.35 Naš podlistek - 124.45 Naš podlistek - 124.55 Naš podlistek - 125.05 Naš podlistek - 125.15 Naš podlistek - 125.25 Naš podlistek - 125.35 Naš podlistek - 125.45 Naš podlistek - 125.55 Naš podlistek - 126.05 Naš podlistek - 126.15 Naš podlistek - 126.25 Naš podlistek - 126.35 Naš podlistek - 126.45 Naš podlistek - 126.55 Naš podlistek - 127.05 Naš podlistek - 127.15 Naš podlistek - 127.25 Naš podlistek - 127.35 Naš podlistek - 127.45 Naš podlistek - 127.55 Naš podlistek - 128.05 Naš podlistek - 128.15 Naš podlistek - 128.25 Naš podlistek - 128.35 Naš podlistek - 128.45 Naš podlistek - 128.55 Naš podlistek - 129.05 Naš podlistek - 129.15 Naš podlistek - 129.25 Naš podlistek - 129.35 Naš podlistek - 129.45 Naš podlistek - 129.55 Naš podlistek - 130.05 Naš podlistek - 130.15 Naš podlistek - 130.25 Naš podlistek - 130.35 Naš podlistek - 130.45 Naš podlistek - 130.55 Naš podlistek - 131.05 Naš podlistek - 131.15 Naš podlistek - 131.25 Naš podlistek - 131.35 Naš podlistek - 131.45 Naš podlistek - 131.55 Naš podlistek - 132.05 Naš podlistek - 132.15 Naš podlistek - 132.25 Naš podlistek - 132.35 Naš podlistek - 132.45 Naš podlistek - 132.55 Naš podlistek - 133.05 Naš podlistek - 133.15 Naš podlistek - 133.25 Naš podlistek - 133.35 Naš podlistek - 133.45 Naš podlistek - 133.55 Naš podlistek - 134.05 Naš podlistek - 134.15 Naš podlistek - 134.25 Naš podlistek - 134.35 Naš podlistek - 134.45 Naš podlistek - 134.55 Naš podlistek - 135.05 Naš podlistek - 135.15 Naš podlistek - 135.25 Naš podlistek - 135.35 Naš podlistek - 135.45 Naš podlistek - 135.55 Naš podlistek - 136.05 Naš podlistek - 136.15 Naš podlistek - 136.25 Naš podlistek - 136.35 Naš podlistek - 136.45 Naš podlistek - 136.55 Naš podlistek - 137.05 Naš podlistek - 137.15 Naš podlistek - 137.25 Naš podlistek - 137.35 Naš podlistek - 137.45 Naš podlistek - 137.55 Naš podlistek - 138.05 Naš podlistek - 138.15 Naš podlistek - 138.25 Naš podlistek - 138.35 Naš podlistek - 138.45 Naš podlistek - 138.55 Naš podlistek - 139.05 Naš podlistek - 139.15 Naš podlistek - 139.25 Naš podlistek - 139.35 Naš podlistek - 139.45 Naš podlistek - 139.55 Naš podlistek - 140.05 Naš podlistek - 140.15 Naš podlistek - 140.25 Naš podlistek - 140.35 Naš podlistek - 140.45 Naš podlistek - 140.55 Naš podlistek - 141.05 Naš podlistek - 141.15 Naš podlistek - 141.25 Naš podlistek - 141.35 Naš podlistek - 141.45 Naš podlistek - 141.55 Naš podlistek - 142.05 Naš podlistek - 142.15 Naš podlistek - 142.25 Naš podlistek - 142.35 Naš podlistek - 142.45 Naš podlistek - 142.55 Naš podlistek - 143.05 Naš podlistek - 143.15 Naš podlistek - 143.25 Naš podlistek - 143.35 Naš podlistek - 143.45 Naš podlistek - 143.55 Naš podlistek - 144.05 Naš podlistek - 144.15 Naš podlistek - 144.25 Naš podlistek - 144.35 Naš podlistek - 144.45 Naš podlistek - 144.55 Naš podlistek - 145.05 Naš podlistek - 145.15 Naš podlistek - 145.25 Naš podlistek - 145.35 Naš podlistek - 145.45 Naš podlistek - 145.55 Naš podlistek - 146.05 Naš podlistek - 146.15 Naš podlistek - 146.25 Naš podlistek - 146.35 Naš podlistek - 146.45 Naš podlistek - 146.55 Naš podlistek - 147.05 Naš podlistek - 147.15 Naš podlistek - 147.25 Naš podlistek - 147.35 Naš podlistek - 147.45 Naš podlistek - 147.55 Naš podlistek - 148.05 Naš podlistek - 148.15 Naš podlistek - 148.25 Naš podlistek - 148.35 Naš podlistek - 148.45 Naš podlistek - 148.55 Naš podlistek - 149.05 Naš podlistek - 149.15 Naš podlistek - 149.25 Naš podlistek - 149.35 Naš podlistek - 149.45 Naš podlistek - 149.55 Naš podlistek - 150.05 Naš podlistek - 150.15 Naš podlistek - 150.25 Naš podlistek - 150.35 Naš podlistek - 150.45 Naš podlistek - 150.55 Naš podlistek - 151.05 Naš podlistek - 151.15 Naš podlistek - 151.25 Naš podlistek - 151.35 Naš podlistek - 151.45 Naš podlistek - 151.55 Naš podlistek - 152.05 Naš podlistek - 152.15 Naš podlistek - 152.25 Naš podlistek - 152.35 Naš podlistek - 152.45 Naš podlistek - 152.55 Naš podlistek - 153.05 Naš podlistek - 153.15 Naš podlistek - 153.25 Naš podlistek - 153.35 Naš podlistek - 153.45 Naš podlistek - 153.55 Naš podlistek - 154.05 Naš podlistek - 154.15 Naš podlistek - 154.25 Naš podlistek - 154.35 Naš podlistek - 154.45 Naš podlistek - 154.55 Naš podlistek - 155.05 Naš podlistek - 155.15 Naš podlistek - 155.25 Naš podlistek - 155.35 Naš podlistek - 155.45 Naš podlistek - 155.55 Naš podlistek - 156.05 Naš podlistek - 156.15 Naš podlistek - 156.25 Naš podlistek - 156.35 Naš podlistek - 156.45 Naš podlistek - 156.55 Naš podlistek - 157.05 Naš podlistek - 157.15 Naš podlistek - 157.25 Naš podlistek - 157.35 Naš podlistek - 157.45 Naš podlistek - 157.55 Naš podlistek - 158.05 Naš podlistek - 158.15 Naš podlistek - 158.25 Naš podlistek - 158.35 Naš podlistek - 158.45 Naš podlistek - 158.55 Naš podlistek - 159.05 Naš podlistek - 159.15 Naš podlistek - 159.25 Naš podlistek - 159.35 Naš podlistek - 159.45 Naš podlistek - 159.55 Naš podlistek - 160.05 Naš podlistek - 160.15 Naš podlistek - 160.25 Naš podlistek - 160.35 Naš podlistek - 160.45 Naš podlistek - 160.55 Naš podlistek - 161.05 Naš podlistek - 161.15 Naš podlistek - 161.25 Naš podlistek - 161.35 Naš podlistek - 161.45 Naš podlistek - 161.55 Naš podlistek - 162.05 Naš podlistek - 162.15 Naš podlistek - 162.25 Naš podlistek - 162.35 Naš podlistek - 162.45 Naš podlistek - 162.55 Naš podlistek - 163.05 Naš podlistek - 163.15 Naš podlistek - 163.25 Naš podlistek - 163.35 Naš podlistek - 163.45 Naš podlistek - 163.55 Naš podlistek - 164.05 Naš podlistek - 164.15 Naš podlistek - 164.25 Naš podlistek - 164.35 Naš podlistek - 164.45 Naš podlistek - 164.55 Naš podlistek - 165.05 Naš podlistek - 165.15 Naš podlistek - 165.25 Naš podlistek - 165.35 Naš podlistek - 165.45 Naš podlistek - 165.55 Naš podlistek - 166.05 Naš podlistek - 166.15 Naš podlistek - 166.25 Naš podlistek - 166.35 Naš podlistek - 166.45 Naš podlistek - 166.55 Naš podlistek - 167.05 Naš podlistek - 167.15 Naš podlistek - 167.25 Naš podlistek - 167.35 Naš podlistek - 167.45 Naš podlistek - 167.55 Naš podlistek - 168.05 Naš podlistek - 168.15 Naš podlistek - 168.25 Naš podlistek - 168.35 Naš podlistek - 168.45 Naš podlistek - 168.55 Naš podlistek - 169.05 Naš podlistek - 169.15 Naš podlistek - 169.25 Naš podlistek - 169.35 Naš podlistek - 169.45 Naš podlistek - 169.55 Naš podlistek - 170.05 Naš podlistek - 170.15 Naš podlistek - 170.25 Naš podlistek - 170.35 Naš podlistek - 170.45 Naš podlistek - 170.55 Naš podlistek - 171.05 Naš podlistek - 171.15 Naš podlistek - 171.25 Naš podlistek - 171.35 Naš podlistek - 171.45 Naš podlistek - 171.55 Naš podlistek - 172.05 Naš podlistek - 172.15 Naš podlistek - 172						

»Plača DOZ«

— Veš, z avtomobilom je tako: do prvega si moraš pomagati sam, potem ti jih pa že DOZ kupuje...

Brez besed

— Kdo je bil kriv?
— DOZ, ki vsakokrat vse plača!

— Mejduš, kako nama bodo pa tokrat poravnili?

HUMORESKA

BRANKO ČUPKOVIČ:

NEZVESTA ŽENA

Starejši možakar je uspešno in zadovoljivo pomagal iz težav malone vsakomur, kdor se je oglašil pri njem in mu potožil. Tako je naneslo, da je potkal na njegova vrata nameščenec, ki ga je žena varala. Presenetljivo kratke, polizane lase je imel nameščenec, ki je vestno skrbel za svojo prečo.

»Pravite, da vas žena vara vsaj po štirikat na teden!« je zaklical starejši možakar. »To pa je preveč! Le zakaj to počne? In se je zamislil. »Mogoče zaradi frizure... Zakaj se ne češete drugače? Morda ji vaša frizura ni všeč.«

»Saj sem poskušal, pa ni pomagalo,« je živčno odgovoril nameščenec. »Celo to sem poskusil, da sem si napravil prečo na desni, pa nič. Prepričan sem, da me še vedno vara!«

»Malce grob, raskav glas imate. Mogoče ji to ni všeč.«

»Ne vem, ali je to vzrok. Joj, kako nesrečen sem zaradi te svoje žene,« je zastokal nameščenec. »Počasi, počasi,« ga je miril starejši možakar. »Ne razburjajte se preveč! Bova že tako naredila, da vas ne bo več varala.«

»Oh, ko bi bilo mogoče! Le kako boste to dosegli?«

»Najprej se pomeniva o tem vašem glasu. Grob se mi zdi. Mogoče ji gre na živce!«

»Saj sem že rekel, da to bržkone ne bo vzrok.«

»Pa kljub temu poskusiva,« je rekel starejši možakar. »Skušajte reči prav nežno: draga žena.«

»Draga žena,« je nežno rekel nameščenec.

»Se nežneje, prosim,« je naročil starejši možakar, ki je imel očitno poseben postopek pri zdravljenju ženske nezvestobe.

»Draga žena,« je začel nameščenec.

»Zdaj ste dobro rekli, čeprav bi lahko še bolj!«

»Saj bi res lahko,« je rekel nameščenec in se ves zgrbil na stolu. »Draga žena!« je dihal.

»Izvrstno!« je rekel starejši možakar. »Prav gotovo imate doma kletko s kanarčkom!«

»Kanarčka sicer nimamo, vendar vem, kako ti ptički pojo!«

»Prosim, poskusite še enkrat tako kot kanarček! Celo meni je všeč, pa bi vaši ženi ne bilo...«

»Draga žena,« je zašepetal nameščenec z glasom, ki je bil na las podoben žuborenju vode iz srebrnega vrčka.

»Zdaj pa dodajte še ti dve besedi: srček moj! In o' recite zraven,« je rekel starejši možakar. »Barva glasu se ne sme spremeniti! Nezvesto ženo morate spet osvojiti, zato je treba nežno izgovarjati te besede, nekako tako, kakor kanarček poje svojo najlepšo pesmico.«

»Draga žena, o, srček moj!« je zašepetal nameščenec, iztegnil vrat in sklonil glavo, da je bila skoraj tik pri tleh.

»Tako bo prav, samo vaša drža je čudna. Skušajte se držati ravno, ko boste izgovarjali te nežne besede!«

»Popoldne se bom vadil,« je rekel nameščenec. »Žena bo šla v mesto po opravkih, jaz pa se bom vadil.«

»Kako je vaši ženi ime?«

»Katrica je,« je rekel nameščenec.

»Ali ve, kje ste zdaj?«

»Misli, da sem v službi.«

»No, prav! Zdaj pa pojdite naravnost domov in jo presenetite. Lepo izgovarjajte tiste besede, to je važno. Nagrado mi boste dali, ko bo vse opravljeno. Na svidenje, pa dobro opravite!« je rekel starejši možakar.

»Prav lepa hvala in na svidenje!« je rekel nameščenec in z radostnim nasmehom na licu zaprl vrata za seboj. Spotoma je ponavljal tiste besede, da jih ne bi pozabil. Skrbno je pazil na barvo glasu in na telesno držo.

Kaj hočete, moral je, ko pa je imel nezvesto ženo. Sicer pa je po svetu precej nezvestih žena, si je rekel, ko je bil že blizu stanovanja, toda kaj me to briga! Poskrbel bom le, da moja ne bo takšna. Doma je pozvonil.

»Kdo je?« se je za vrati oglašila Katrica.

»Jaz sem, ljubica, tvoj mož Kosta,« je zašepetal pri vratih natanko tako, kakor se je bil naučil pri starejšem možakarju. »Draga žena, o, srček moj!«

»Niste uganili, moj mož Kosta nima takšnega glasu!«

»Pa sem zares jaz,« je zašepetal nameščenec.

»Kako srečna bi bila, če bi imel moj mož takšen glas!« je rekla Katrica. »Vem, da je nekdo drug. — Kdo ste? Brez skrbi lahko poveste, mož je v službi in ga ne bo tako kmalu nazaj.«

Nameščenec je čutil, da se mu ponuja izredna priložnost, ko se bo lahko osebno prepričal o ženini nezvestobi.

»Srček,« je spet zašepetal.

»Res je, nisem tvoj mož, vendar odpr! Vsaj kozarec vode mi ponudi!«

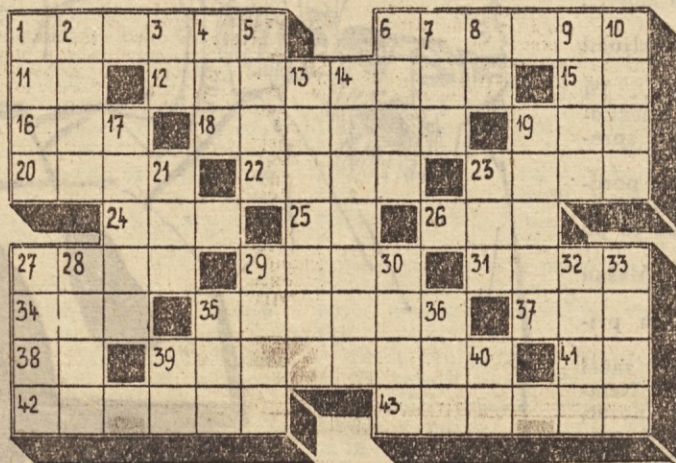
V ključavnici je škrtnilo. Vrata so se začela počasi odpirati. Globoko sklonjen je napravil Kosta dva koraka, takrat pa ga je prav po temenu oplazilo nekaj težkega, da se je malone onesvestil.

»Ojoj!« je zavpila žena, ko je videla, da je moža mahnila po glavi. »Saj si res ti, Kosta! Pa sem mislila, da je kak nepridiprav ali vsiljivec!«

»Nič, nič hudega, Katrica,« je rekel nameščenec Kosta, ko si je opomogel. »Mnogo slabše bi bilo, če bi bila na vso moč prijazna. Dokazala si, da si mi zvesta.«

Kosta je gledal svojo ženo, ki je brž začela brisati valjar za testo. Vmes se je ozirala proti oknu, ki se je bilo odprlo nekaj trenutkov potem, ko je pri vratih pozvonil njen mož.

Križanka

VODORAVNO: 1. eksplozija, 6. tekstilna surovina, 11. ploskovna mera, 12. grški bog, ki je ljudem prinesel ogenj, 15. znižana nota, 16. zaščitna prevleka, 18. egiptovski božanstvo, 19. osebni zamek, 20. jarek okoli utrde, 22. grški bog ljubezni, 23. pokrajina v Grčiji, 24. del krožnice, 25. staroslovanska črka, 26. naziv, 27. mialik, 29. kislova spojina, 31. vrsta kazni, 34. prebivalec velike države, 35. neumen, 37. pripovedne pesnitve, 38. enaka samostalnika, 39. izdelovalnica določenih kovov pohištva, 41. vas pri Ljubljani, 42. znani francoski filmski režiser, 43. velika azijska država.

NAVPIČNO: 1. primitiven plug, 2. rižovo žganje, 3. enaka soglasnika, 4. makedonski ljudski ples, 5. domače živali, 6. impresija, 7. stavno gradivo, 8. medmet, 9. sibirsko ljudstvo, 10. osje gnezdo, 13. vrsta srednjeveške drame, 14. odplavljanje plodne zemlje, ki ga povzroča sila tekoče vode, 17. velikan, 19. sestavni del zidu, 21. tečaj, 23. velika, noju podobna avstralska ptica, 27. prebivalec evropske države, 28. dvoboj, 29. ovitek, 30. jastrebi, 32. vrsta mamila, 33. glavno mesto ene od baltskih SSR, 35. tuja moško ime, 36. enaki soglasniki, 38. oznaka ene od velic, 40. tujka, ki pomeni »k, proti«.

DELAVSKA ENOTNOST

V zadnjem času je prišlo precej odpovedi zaradi neradne dostave našega lista. V več primerih je krivec lahko pošta, lahko pa so tudi krivi naročniki sami. Zato ponovno opozarjamo in prosimo vse naše naročnike, naj nam vsako morebitno neredno dostavo našega lista sporoče takoj, da bo naša uprava lahko pravočasno posredovala pri pošti. Istočasno pa naprošamo vse naročnike, da vsako spremembo naslova takoj sporoče naši upravi.

Pred kratkim smo prejeli pismo sindikalne podružnice Kombinata lesne industrije iz Logatca. Poverjenik Delavske enotnosti je pismu priložil 63 novih naročilnic za Delavsko enotnost. Obljublja še več novih naročnikov. Prepričani smo, da mu bo to uspelo, ker se je nedvomno povečalo zanimanje za Delavsko enotnost v tem podjetju.

Za povečanje naročnikov na Delavsko enotnost smo obiskali Tovarno trikotnega perila »Pletenina«, Zaloška 14. Ljubljana. Po razgovorih, ki smo jih imeli s funkcionarji sindikalne podružnice, smo pridobili 27 novih naročnikov. Število je za ta tako velik kolektiv sicer majhno, toda tem pomembnejše, ker so ti novi naročniki same tovarnišice. Želimo, da poverjenik Delavske enotnosti v tem kolektivu obišče še ostale člane kolektiva, ker bodo ti zaradi pomembnosti našega lista nedvomno postali naši redni naročniki.

Od sindikalne podružnice »Tehnogradnje« Vuzenica, sindikalni pododbor Krušica-Kosinj iz Like smo prejeli zelo zanimivo pismo. Tamkajšnji pododbor je naročil dva izvoda Delavske enotnosti in obenem obljubil, da bo akcijo za pridobivanje novih naročnikov nadaljeval po svojem poverjeniku tovarišu Stanislavu Kosiju, ki so ga pred kratkim izvolili.

Želimo, da bi tudi druge sindikalne podružnice, ki imajo svoje pododbore v drugih krajih, posnemale ta primer.

V seznamu naših novih naročnikov smo opazili, da se Delavska enotnost zelo uspešno širi tudi med kmetijskimi delavci. Dokaz za to je pismo našega poverjenika tovariša Stanka Repšeta v Kmetijski zadrugi Sentjanž. Komaj je bil postavljen, nam je že poslal naročilo za 12 članov njihove sindikalne podružnice.

Tudi sindikalna podružnica Splošne plovbe Piran nas obvešča, da bodo pridobili med posadkami na ladjah čimveč naročnikov na naš list. Akcijo sindikalne podružnice pozdravljamo in ji želimo mnogo uspehov, ker smo prepričani, da morajo tudi mornarji, ki so po več mesecev na morju, prebirati svoje glasilo.

NIKO TOVARNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANSKIH IZDELKOV
ŽELEZNIKI-SLOVENIJA

IZDELUJE: mikserje — gospodinjске mešalce, sesalce za prah, loščilce za parket, namizne ventilatorje, električne kavne mlinčke itd.

SERVISI: »NIKO« železniki, Ljubljana, Elektromehanski servis, Rimska 11, Maribor, Vetrinjska 11

22. K njima je pritekel borec iz drugega voda. »Ali so začeli nabijati z baci?« Tomo ga je zviška pogledal. Posebno so ga bodli košati brki, ki so dajali prišleku bojeviti izraz. »Fant je razmetaval bombe pred njihovimi nosovi, zdaj so pa malo jezni.« »Kdo, tale? S klobukom in brez puške?« »Učim ga še,« je rekel Tomo. »Malo je neroden pa ni da bi mu precej dali puško.«

23. Milan, novi borec, ki je prišel kot okrepitev, je povedal Tomu nič kaj prijetno novico, da je njihovo levo krilo zelo izpostavljeno. »Seveda, izpostavljeno. Imajo te tako rekoč na muhi. Samo petelina stisnejo, pa dobiš pol borca, ki so ga same brke, namesto dveh mitraljezov in bacea. Binč je medtem previdno snel novemu tovarišu puško, da ta skoraj ni čutil. «Še naboje bi rabil.«

24. Ko si jih je nabasal poln žep, se je spustil kakih dvajset metrov naprej za košat grm. »Tako nazaj,« je vpil Tomo. »Tu je črta položaja.« »Toma me zdaj, ko imam puško, nekam piši. Srečalaj v zrak in vpij juriš, da bodo na tebe naravnili bacea.« Tomo je bentil huje kot podnaredni stare vojske, ki je skopnela v šestih dneh. Milan pa se je prilepil za skalo in vpil, kje so Nemci.

25. Binč je z novo puško, ki je bila zaplenjena nemška mavzerica tako dobro meril, da Nemci niso več lezli naprej. Zato pa so z mitraljezom tako žgali proti njihovem položaju, da je listje odletavalo z vej. Bataljon brigade se je priplazil Nemcem za hrbet in ti so se zdaj v begu umikali. Tomo je zdaj, v zatišju, prišel k sebi. Poklical je Binča in novega borca ter jima zabljčal:

26. »V tej deseti ni bo veljala moja beseda. Prva in zadnja. Če rečem na juriš, potem na juriš, če poveljujem umik, potem po načrtu, brez panike. Danes se je na srečo vse dobro končalo, lahko pa bi jih pošteno skupili zaradi tvoje otročarije.« »Če dovoliš, tovariš desetar,« je rekel Milan in dvignil roko. »Ravno zaradi njega smo jo dobro izvozili. On je vse rešil in njemu se zahvali.«

27. Tomo je začel bentiti, da ga bojevanja nihče ne bo učil, pa čeprav ima še tako velike brke, da on že ve, kaj je gverila, da brez discipline ni vojske. Njegov govor je zmotil kurir, ki je pritekel iz štaba. Takoj morajo v štab h komandantu. »No, zdaj smo pa tam,« je rekel Tomo. »Vama nisem pravil?« Potrti, bolj podobni strašilom v prosu kot ljudem, so šli za kurirjem v štab.

28. Namesto plohe, ki so jo pričakovali, je komandant Toma objel. »Nadomestoval si vod na krilo popustilo in bi se morali umakniti. Tako smo zdržali, dokler se ni drugi bataljon pripisal Nemcem za hrbet. Zdaj pa Tomo, majhen postopek ponoči pa v zelo nevarno patrolo. Do jutra se morate vrniti živi. Vsaj eden s sporočilom.«